

Načrt upravljanja GRAŠČINA GORICA, SLOVENIJA

Verzija 1, januar 2020

Lokalni Akcijski načrt upravljanja s kulturno dediščino je nastal v okviru projektov HICAPS in RUINS, ki sta sofinancirana s strani programa Interreg Srednja Evropa.

Sodelujoči

Pripravljalec	Muzej Velenje, zanj Mojca Ževart, direktorica
Izdovalec	Rok Poles
MO Velenje	Helena Knez, Patricija Halilović, Urška Gaberšek, Branka Gradišnik, Marko Vučina, Darja Plaznik, Jernej Korelc, Rudi Vuzem, Bojana Žnider
ZVKDS OE Celje	Danijela Brišnik, Breda Krajnc, Urška Todosovska-Šmajdek, Milana Klemen, Lucija Čakš Orač

muzej
VELENJE

MESTNA OBČINA
VELENJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Kazalo

NAČRT UPRAVLJANJA	
4	1. UVOD
4	2. POVZETEK DOKUMENTA
5	3. SPLOŠNI OPIS
7	4 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO NAČRTA UPRAVLJANJA
7	4.1 Evropski pravni red
7	4.2 Slovenska pravna podlaga (razglasitev dediščine, pravno varstvo)
9	4.3 Drugi dokumenti in strokovne podlage
10	5. SODELUJOČI PRI PRIPRAVI IN IZVEDBI NAČRTA UPRAVLJANJA
10	5.1 Sodelujoči pri pripravi Načrta upravljanja
10	5.2 Sodelujoči pri izvedbi Načrta upravljanja
12	6. KULTURNA DEDIŠČINA - analiza in ocena stanja
12	6.1. Graščina Gorica - umetnostni in arhitekturni spomenik – gradbenozgodovinska skica
12	6.1.1 Lokacija, okolica (krajinska umestitev)
19	6.2.2 Zunanjščina
22	6.2.3 Notranjščina
35	6.2.4 Oprema
37	6.2.5 Zgodovina
47	6.2.6 Pričevanja
65	6.2 Lokacija in lastništvo spomenika
66	6.3 Širši kontekst spomenika
66	6.4 Vrednote in pomeni
66	6.4.1 Zgodovinski pomen
66	6.4.2 Estetski pomen (likovni)
66	6.4.3 Znanstveni pomen (raziskovalni)
66	6.4.4 Družbeni pomen (socialni, simbolni), dediščinski
66	6.5 Analiza in ocena stanja (prepoznavanje težav / možnosti za izboljšanje)
67	6.6 Ukrepi varstva in razvoja
71	7. STRATEŠKI IN IZVEDBENI CILJI UPRAVLJANJA
71	7.1 Vizija razvoja Graščine Gorica
71	7.2 Strateški cilji razvoja Graščine Gorica
71	7.3 Izvedbeni cilji upravljanja Graščine Gorica za obdobje 2020–2025
72	8. UPRAVLJAVSKA STRUKTURA, FUNKCIJE IN PRISTOJNOSTI
72	8.1 Upravljaliec
72	8.2 Strokovni odbor
72	8.3 Pristojnosti in procesi sprejemanja in izvajanja odločitev, spremljanje izvajanja, trajanje načrta
73	9. UKREPI ZA VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI
74	10. NAČRT AKTIVNOSTI S FINANČNIM OKVIRJEM
76	11. DODATEK
76	11.1 Ljudsko izročilo in etnološki zapiski o graščini Gorica
86	11.2. Kulturnovarstveni pogoji ZVKDS OE Celje
93	11.3. Nabor možnih vsebin v graščini Gorica
95	12. REFERENCE (viri in literatura)

NAČRT UPRAVLJANJA

1. UVOD

Dokument je Načrt upravljanja za graščino Gorica (poimenovano tudi vila Gorica, dvorec Gorica, Beli dvor).

SPLOŠNO:

Načrt upravljanja za graščino Gorica je prvi načrt upravljanja območja spomenika (v nadaljevanju: načrt upravljanja) in je obvezen element za obdobje 2020-2025, iz katerega izhajajo letni program dela, aktivnosti in finančni okvirji. Sprejme ga Občinski svet Mestne občine Velenje. Pripravljen je v sodelovanju z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Celje. Upoštevana so bila tudi druga izhodišča, gradiva in raziskave ter izdelane analize, ki se nanašajo na območje spomenika.

Skladno z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg - v nadaljevanju ZVKD-1) je potrebno za upravljanje kulturnega spomenika pripraviti načrt upravljanja.

Namen načrta upravljanja je zagotoviti varstvene in razvojne ukrepe in aktivnosti graščine Gorica ter določiti strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje in razvoj spomenika. Namen priprave načrta upravljanja je priprava dolgoročne strategije upravljanja in vzdrževanja graščine Gorica.

Zaradi svojih arhitekturnih, urbanističnih in zgodovinskih lastnosti je bila graščina Gorica s Sklepom o razglasitvi razglašen za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Glede na pomen kulturnega spomenika so v skladu z zakonskimi določili v nadaljevanju pripravljene smernice za varstvo in razvoj kulturnega spomenika, kar bo omogočalo njegov trajnostni razvoj.

Načrt vsebuje izhodišča in strategije za upravljanje ter vzdrževanje spomenika. Na podlagi analize obstoječega stanja so predvidene možnosti izboljševanja stanja kulturnega spomenika, kar predstavlja osnovo za nadaljnje določanje posameznih ukrepov. Slednji so v okviru načrta upravljanja vsebinsko, časovno in stroškovno opredeljeni.

Načrt upravljanja se sprejme za obdobje petih let, nakar se ga dopolni. Oblikovan je kot prilagodljiv dokument. Omogočeno je spremljanje izvajanja ukrepov, doseganja ciljev in rezultatov kar omogoča sprotno prilagajanje novim situacijam in spremembam. Odstopanja od načrta, potrebne sprotne spremembe in dopolnitve bodo upravljavci in nadzorniki obravnavali in dokument po potrebi dopolnjevali.

2. POVZETEK DOKUMENTA

V pričujočem dokumentu je predstavljena graščina Gorica. Dokument obsega opis dediščine, analizo in oceno stanja ter ukrepe varstva in razvoja, navedeni so tudi širši kontekst spomenika, njegove vrednote in pomeni. V nadaljevanju so zastavljeni strateški in izvedbeni cilji na področju upravljanja. Poleg upravljalvske strukture, funkcije in pristojnosti so še navedeni ukrepi za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami. Načrt aktivnosti opredeljuje nujne ukrepe ter ukrepe za potencialno izboljšanje stanja ter in vire financiranja. Ker je načrt upravljanja spremenljiv dokument, je naveden rok trajanja dokumenta, načini dopolnjevanja in možnost njegovega spreminjanja.

3. SPLOŠNI OPIS

Graščina Gorica je prostorska dominantna območja Gorica, ki je del mesta Velenje. Graščina je od cca 2015 neobljudena in že dosti dlje časa brez primerne vsebine, zato se je z ožjo okolico (nekdanjim parkom) spremenila v degradirano urbano območje - ni ustrezno vzdrževana in izkoriščena kot vsebinski in prostorski potencial. Stavba je bila zgrajena kot osrednje gospodarsko poslopje pristave gradu Ekenštajn, ki je stal na grebenu severno od nje. Sedež gospostva je bil kasneje prenesen v graščino, grad pa prepuščen propadu. Z renesančo prezidavo je bila stavba spremenjena v preprosto graščino. Ime 'Gorica' je dobila po razsežnih vinogradih = goricah, ki so segali od gradu Šalek vse v Vinsko Goro (= veliko gorico = velik vinograd). Graščino je grof Cavriani v 19. stoletju spremenil v historično vilo. Graščina je bila po drugi svetovni vojni spremenjena v 12 stanovanj, zdaj je opuščena. Na območju agrarnega posestva graščine so urejene stanovanjske in šolske površine, vsi servisni objekti vile so porušeni (samo 'mala hiša' je ohranjena in kot stanovanjski objekt v zasebni lasti), območje graščine je omejeno na drevored ob dostopu in sprednje ter zadnje dvorišče. Graščina je razglašena za spomenik lokalnega pomena – umetnostni in arhitekturni spomenik (profana stavbna dediščina) in ima določeno tudi vplivno območje.

Lokacija z okolico

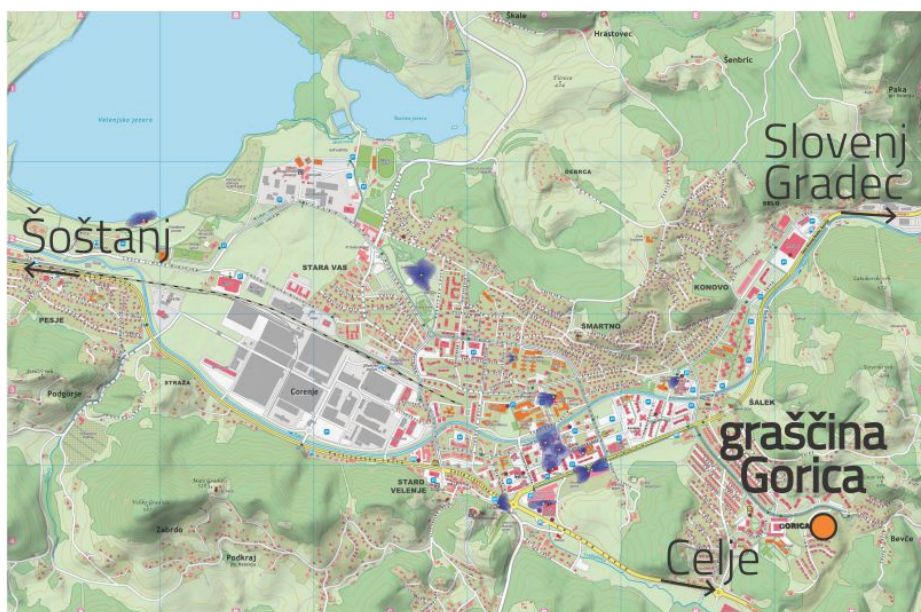
Območje graščine Gorica obsega graščino, dovoz s kostanjevim drevoredom, zadnje dvorišče z brestom na sredini, prednje dvorišče pod altanom ter ostanke vodnjaka in ledenice. Gre za ureditev na same vrhu hriba, neposredno ob graščini, ostala ureditev niže po pobočjih in v dolini je odstranjena.

Graščina Gorica leži na vrhu griča na vzhodnem robu Šaleške doline.

Slika 1: Lega graščine Gorica v prostoru:¹

- a) Graščina Gorica
- b) dno Šaleške doline
- c) geološka prelomnica

Graščina Gorica je umaknjena iz osrednjega območja mesta Velenje, soseske okoli nje so pretežno spalna naselja brez pomebnih mestotvornih vsebin (samo šola, vrtec, trgovina, volišče ipd.).

Lega graščine Gorica v okviru mesta Velenje.²

¹ Podloga: <https://www.google.si/maps/@46.3409286,15.1944959,900a,35y,293.36h,78.32t/data=!3m1!1e3?hl=sl>

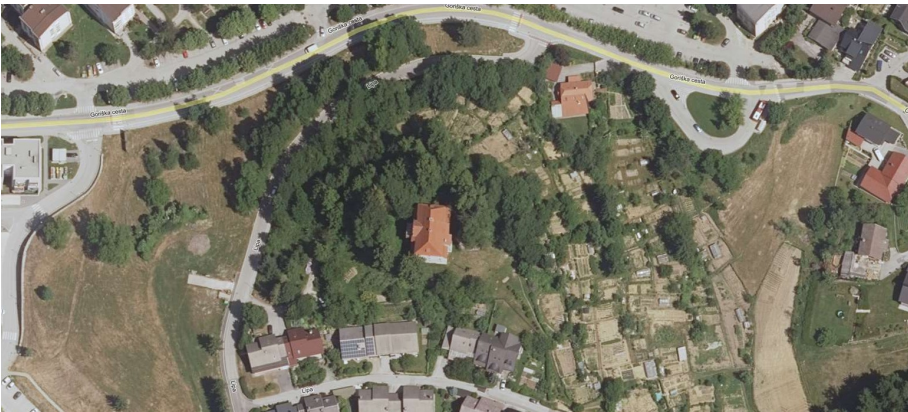
² <https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=VELENJE>, 20. 1. 2020.

— meja krajevne skupnosti Gorica graščina Gorica

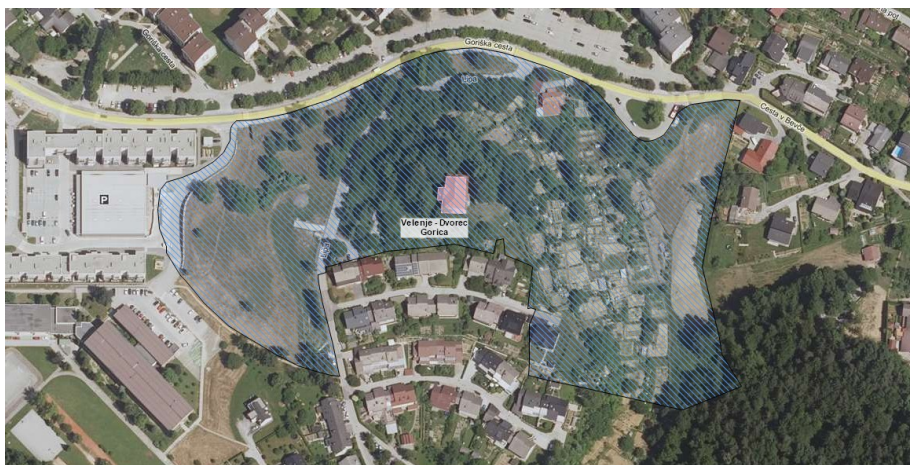

Legra graščine Gorica v okviru krajevne skupnosti Gorica.³

V krajevni skupnosti Gorica prebiva 4698 prebivalcev. Je druga največja krajevna skupnost po številu prebivalstva v Mestni občini Velenje. Ima 18 stanovanjskih blokov s 1045 stanovanji ter 378 zasebnih stanovanjskih hiš, vrtec Ciciban in OŠ Gorica.⁴

Ortofoto posnetek območja graščine Gorica.

Vplivno območje graščine Gorica (spomeniško varovano območje).

³<https://ks-velenje.si/gorica/>, 25. 1. 2020.

⁴<https://ks-velenje.si/gorica/>, 25. 1. 2020.

4. IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO NAČRTA UPRAVLJANJA

4.1 Evropski pravni red

- UNESCOva Konvencija za varovanje svetovne kulturne in naravne dediščine (Pariz, 16. 11. 1972);
- konvencija Sveta Evrope za varovanja arhitekturne dediščine Evrope (Granada, 3. 10. 1985);
- konvencija Sveta Evrope za varovanja arheološke dediščine (Valletta, 16. 1. 1992).
- Evropska konvencija o krajini (Florence, 20. 10. 2000)
- ...

4.2 Slovenska pravna podlaga

Temeljno izhodišče za pripravo načrta upravljanja je **Zakon o varstvu kulturne dediščine – ZVKD-1** (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18– ZNOrg) .

Poleg veljavne zakonodaje so bili pri pripravi kot izhodišče upoštevani strateški in planski dokumenti Mestne občine Velenje, strokovne podlage ter druga strokovna gradiva na temo graščine Gorica.

5. točka 59. člena ZVKD-1 navaja

»Upravljanje spomenika ali spomeniškega območja se izvaja na podlagi načrta upravljanja.«

60. člen ZVKD-1 določa:

1. Načrt upravljanja je dokument, s katerim se določijo strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje spomenika ali spomeniškega območja in način izvajanja njegovega varstva. Načrt upravljanja je treba sprejeti za vse spomenike in spomeniška območja, ki imajo upravljavca.

2. Načrt upravljanja pripravi upravljavec ob strokovni pomoči zavoda. Načrt upravljanja sprejme organ, ki je sprejel akt o razglasitvi spomenika.

3. Načrt upravljanja vsebuje najmanj:

- pregled kulturnih vrednot, ki jih je posebej treba ohranjati in razvijati,
- vizijo varstva in razvoja,
- strateške in izvedbene cilje upravljanja,
- določbe, ki se nanašajo na upravljavsko strukturo in ukrepe za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami,
- načrt dejavnosti s finančnim okvirom, še posebej za zagotavljanje dostopnosti in upravljanje obiska,
- kazalnike in način spremljanja izvajanja ter
- rok veljavnosti načrta, način dopolnjevanja in spreminjanja načrta.
- V primeru skupnega upravljanja več teritorialno ali vsebinsko povezanih spomenikov se lahko za vse spomenike sprejme enoten načrt upravljanja.
- Če se spomeniško območje prekriva z območjem, varovanim ali zavarovanim na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave, se načrt upravljanja sprejme v soglasju z ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave. Pri njegovi pripravi sodeluje organizacija, pristojna za ohranjanje narave.

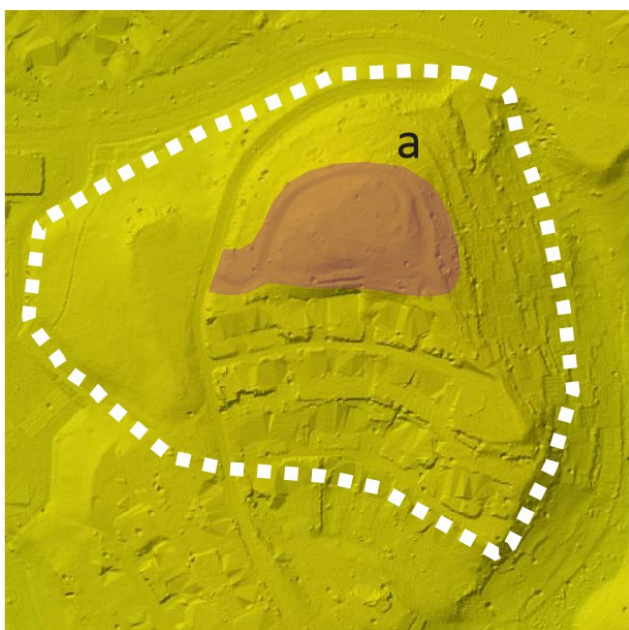
Meja obravnavanega območja je vrh griča z graščino.

Obravnavano območje – cca. 51.000 m²

Obravnavano območje na Franciscejskem katastru.

Lidar sken območja, podatki PISO.

a) območje, na katerem je še ohranjen historični park.

Vplivno območje kulturega spomenika.

4.3 Drugi dokumenti in strokovne podlage

Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Velenje (Uradni vestnik Občine Velenje, 10/1983, 20. 10. 1983)

REPUBLICA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Register nepremične kulturne dediščine

iskanje seznam pravilnik okoli eid:

OPIS ENOTE NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE®

IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE
Evidenčna številka enote: 4327
Ime enote: Velenje - Dvorec Gorica

OPIS ENOTE DEDIŠČINE
Zvrst dediščine: stavbe
Tip enote: profana stavbna dediščina
Obseg enote: objekt
Tipološka gesla enote: dvorec
Tekstualni opis enote: Poznorenesančen nadstropen dvorec pravokotnega tlorisa. Prvotno grajska pristava, v 17. stol. spreminjena v dvorec (renesančni stavbni elementi), prezidan med 1853-57. Ima značaj primestne vile.
Datum enote: 17. stol., tretja četrtina 19. stol., 1853-1857
Avtor(j):
Varstvene usmeritve: stavbe

LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE
Naselje: VELENJE
Občina: VELENJE
Lokacija: Lipa 1 (prej Šalek 50). Dvorec stoji na položni vzpetini, vzhodno od mestnega predela Šalek.

PRISTOJNOSTI
Območna enota: ZVKD Celje

RAZGLASITEV
Vrsta spomenika: spomenik lokalnega pomena
Akt razglasitve: Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Velenje, Uradni vestnik Občine Velenje, št. 10/83-75, 5/84-6
Vrsta razglasitve: stalna razglasitve do preklica
Veljavnost razglasitve: 28.10.1983

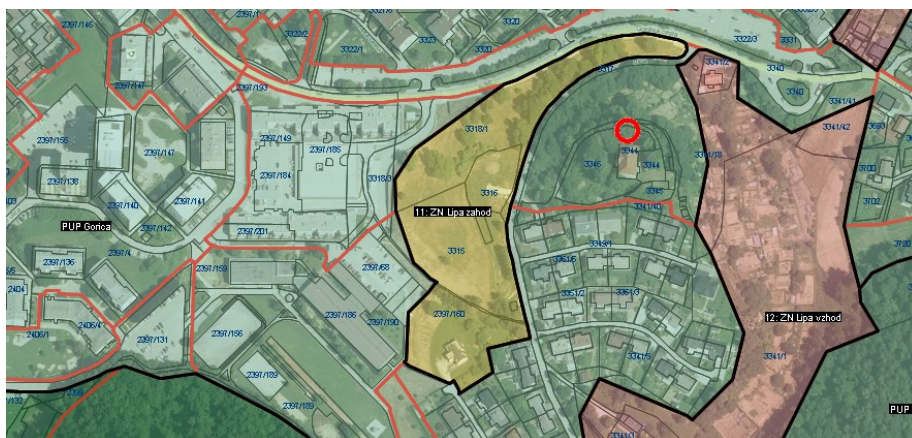
©Register kulturne dediščine

Kot spomenik je razglašena samo graščina/dvorec Gorica kot stavba, ne pa tudi park. Park je varovan v sklopu vplivnega območja graščine kot spomenika.

Opis graščine Gorica v registru nepremične kulturne dediščine.⁵

Zavod za spomeniško varstvo Celje: **Strokovne osnove za pripravo odloka o razglasitvi kulturnih spomenikov na območju Občine Velenje.**

Odlok prostorskih ureditvenih pogojev za Gorico (PUP Gorica), odlok je objavljen v Uradnem vestniku MoV, št. 4/99 in 1/02, 20/05, 26/06, 12/09, 06/12, 10/18), morfološka enota 12, ureditveno območje R4/10.

Obravnavano območje ureja prostorski akt PUP Gorica.

Ključna določila prostorskega akta glede na obravnavano lokacijo:

3. člen. Območje, ki se ureja s tem odlokom sestavljajo naslednja območja urejanja: / .../ R4/10: območje pretežno rekreacijskih dejavnosti oziroma zelenih površin ob naselju (območje gradu Gorica), velikost območja 3,44 ha.

4. člen. Posamezna območja urejanja sestavljajo morfološke enote. To so z urbanističnimi karakteristikami opredeljeni prostorsko zaključeni deli območij urejanja. Določeni so na osnovi

⁵<http://rkd.situla.org/>

parcelacije, načina zazidave, stavbnih tipov in pretežne namenske rabe površin. Določitev morfoloških enot po namenu: / .../ 4 – območje mešanih dejavnosti;

10. člen: 5. Oblikovanje in urejanje zelenih površin (2) Dovoljene so vse vrste posegov za izboljšanje okolja in zelenih površin. Sanacije degradacij obstoječih zelenih površin so obvezne.

V. MERILA IN POGOJI ZA UREJANJE POSAMEZNIH OBMOČIJ UREJANJA IN MORFOLOŠKIH ENOT

7. Območje urejanja R4/10: Morfološka enota 12 je območje graščine Gorica. Novogradnje v območju niso dopustne. Gospodarskostonovanjski objekt na vzhodni strani graščine se lahko ohrani, v kolikor bo v funkciji dejavnosti v graščini. Vsi drugi provizorični in pomožni objekti v območju se morajo odstraniti. Posegi v stavbi in v parkovne površine okoli graščine se lahko izvajajo le na osnovi pogojev pristojne službe za varstvo kulturne dediščine in na podlagi soglasja Mestne občine Velenje.

Publikacije in zapisi o objektu:

- Gustav Šilih: **Beli dvor**. Založba Karantanija in Založništvo Pozoj, Ljubljana, 1996.
- Kroetz Relin, Marie Theres: **Meine Schells**. Langen Mueller, 2011.
- Pajk, Barbara, Nataša Dolejši et al.: **Graščinski parki Šaleške doline**. Velenje, 2002.
- Orožen, Ignaz: **Das Bisthum und die Dioezese lavant., V. Das Dekanat Schallthal**. Graz 1884.
- Poles, Rok, Špela Janežič: **Grad Ekenštajn in graščina Gorica**. V: Velenje, zbornik raziskovalnega tabora, Erico, Velenje 2001.
- Poles, Rok: **Park graščine Gorica** (zgodovinski grajski parki). HICAPS, MO Velenje, Velenje, 2018.
- Ravnikar, Tone: **Čas prehoda med srednji in novim vekom v Šaleški dolini**. V: Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje 1999.
- Stopar, Ivan: **Grad in naselje Šalek**. Turistično društvo Velenje, Velenje 1975.
- Vijanski, Janko: **Narodne pravljice, Gorica**. Bleiweisove novice, 15/1857.

Arhitekturni posnetki:

- F Juvan in obdelovalci: **Šalek 50 – graščina Gorica, posnetki obstoječega stanja**. Zavod za urbanizem Velenje, Velenje 1989, št. projekta 840/89 – AR. Hrani MO Velenje
- Vitomil Križnik, gr. Teh.: **Posnetek obstoječega stanja objekta Lipa 1**, Velenje. Projektivni biro Velenje, Velenje 2003, št. projekta: 5669. Hrani MO Velenje

5. SODELUJOČI PRI PRIPRAVI IN IZVEDBI NAČRTA UPRAVLJANJA

5.1 Sodelujoči pri pripravi Načrta upravljanja

Pri pripravi načrta upravljanja so sodelovali:

- Mestna občina Velenje: Helena Knez, Patricija Halilović, Urška Gaberšek, Branka Gradišnik, Marko Vučina, Darja Plaznik, Jernej Korelc, Rudi Vuzem, Bojana Žnider
- Muzej Velenje: Mojca Ževart, Mateja Medved, Vinko Mihelak
- Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Celje: Danijela Brišnik, direktorica, Breda Krajnc, Urška Todosovska-Šmajdek, Milana Klemen, Lucija Čakš Orač
- Rok Poles, izdelovalec

5.2 Sodelujoči pri izvedbi Načrta upravljanja

Pri izvedbi načrta upravljanja bodo sodelovali:

- Občinska uprava mestne občine Velenje,
- Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Celje,
- Muzej Velenje,
- Zavod za turizem Šaleške doline
- Turistično društvo Velenje,
- zainteresirani posamezniki in družbe.

6. KULTURNA DEDIŠČINA - analiza in ocena stanja

6.1 Graščina Gorica – gradbeno zgodovinska skica

LOKACIJA, OKOLICA

Graščina Gorica identiteno zaznamuje območje stanovanjske soseske / krajevne skupnosti Gorica v Velenju: kot prostorska dominantna območja in kot stavba, ki je dala ime širšemu območju.

Vedute na graščino Gorica so zastrte s parkovnim drevjem. Pogledi na graščino so možni z višjih lokacij (hrbet gradu Ekenštajn), cesta v Bevče in ko drevje ni olistano.

Graščina Gorica s severa pred odstranitvijo servisnih objektov.⁶

Graščina in servisni objekti (ki so zdaj odstranjeni) z vzhoda.

⁶<http://www.gradovi.net/grad/data/goricaprivelenju/DSC05640.JPG>

Spodaj: urbanizirana okolica graščine Gorica.⁷

Brest na dvorišču in kostanjev drevored ob dovozni poti.

Ožje parkovno območje okoli graščine je uradno prepoznano kot degradirano urbano območje⁸ s sumom socialne degradacije, širše območje dovoza in vrtičkarskih površin na severu in vzhodu pa kot nerevitalizirano območje – torej oboje nima ustrezne sodobne rabe. Na območju ni urbane opreme. Park ni vzdrževan, lokalno je nasmeten, vidni so ostanki nekdanjih stavb (ledenica) ter utrjenih (betoniranih) površin. Pojavljajo se različni plotovi in ograje. Enotnega oblikovanja in urejanja prostora ni.

 Območja potencialnih NERUO

Območja NERUO:

 DUO

 Sum socialne degradacije

NERUO = nerevitalizirana območja

DUO = degradirano urbano območje⁹

Karta degradiranih območij na Gorici z legendo.

⁷ <http://ks-velenje.si/gorica/>

⁸ http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/urbani_razvoj/studija_duo_karte_MO_VE.pdf

⁹ http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/urbani_razvoj/studija_duo.pdf

Južno od osrednjega območja pri graščini so enodružinske hiše, zahodno pa je ravnica, na kateri tradicionalno kurijo kres.

Sodobni blokovni okvir graščine.

Vodnjak pri dovozu z neavtentično obdelavo.

Na območju nekdanjih gospodarskih stavb je ravnica z eko otokom in s preprostim igriščem, tu kurijo kres.

Dovoz h graščini.

Ostanki ledenice.

Vrtičkarska območja pod graščino.

Različni plotovi in ograje, nevzdrževana pot.

Jašek zahodno od graščine.

Graščina z zahoda.

Graščina z vzhoda.

Mala hiša pod graščino pred prenovo

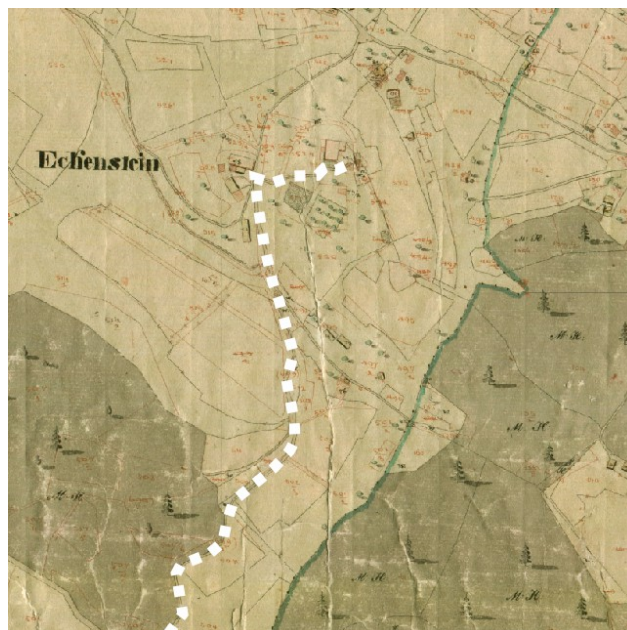

Graščina se kaže iznad novejših hiš zaselka 'Lipa'

Dostop h graščini je bil prvotno z juga, s ceste Velenje-Celje, približno z lokacije, kjer je danes bencinska črpalka.

Prvotni dostop h graščini, ok. 1784/85, Prva avstrijska vojaška izmera.¹²

Prvotni dostop h graščini ok. 1825, Franciscejski kataster.¹³

Detajl s katastra, osnova 1825. Z rdečimi črtami je dorisana sekundarna = današnja pot h graščini s severne strani. Vidni so sadovnjaki, gospodarske stavbe, vrtovi in bržčas drevesnica južno od graščine.

Sodobno stanje. Nekdanja ureditev je omejena le še na najožjo okolico graščine, praktično znotraj linije dovoza. Risbe R. Poles.

¹² <http://mapire.eu/en/map/firstsurvey/?bbox=1682366.561052099%2C5836253.810593862%2C1688099.3381734875%2C5839191.858868573&layers=osm%2C1%2C73>; https://de.wikipedia.org/wiki/Josephinische_Landesaufnahme 25. 1. 2020.

¹³ <http://giskd6s.situla.org/giskd/>

ZUNANJŠČINA

Stavba ima enostavno telo pravokotnega tlorisa, pritličje, nadstropje in mansardo. Na vzhodni strani sega izven osnovnega stavbnega telesa rizalit s sanitarijami (najbrž kasneje prislonjen ob stopnišče in vežo), na zahodni strani pa altan, ki je tudi prizidek in je bil najbrž kasneje v pritličju še dodatno zaprt s stenami (pri Reichertu je upodobljen spodaj odprt). Streha je dvokapna, z velikima čopoma, v spodnjem delu mansardno zalomljena, krita z opeko. Osnovni omet je slikan sivomodro, členitev je bela oz. nazadnje v močnejšem modrem odtenku.

Opis elementov zunanjščine s komentarji / usmeritvami za prenovo, foto R. Poles

Vzhodna – dovozna fasada. Dozidani rizalit s stranišči je zakril naravno osvetlitev notranjega stopnišča.

Zahodna fasada. Loža desno od stopničastega čela je naknadna in se ukine.

Dotrajani altan bo najbrž potrebno natančno dokumentirati in izdelati na novo, morda v prvotni varianti – s prostim pritličjem, kar bi omogočilo prezentacijo prvotnega vhoda v objekt in naravno osvetlitev osrednje veže v pritličju.

Severna fasada. Neusklajeni rastri oken pričajo o tem, da stavba ni nastala naenkrat.

Detajl altana – rekorativno oblikovane lesene 'roke'

Profilacija desk v ograji altana – parafraza balustrade

Okna prvega nadstropja imajo plitvo profilirane okvirje iz rumenega peščenca. Opečna zazidava špranje med okvirjem in siceršnje kamnito zidavo zidu priča, da so bila okna kasneje vstavljena v osnovni zid. Izpod oluščene ometa se kažejo ploskve predhodnega beleža, skladnega z imenom Beli dvor. Tudi na okvirjih so ostanki prejšnjih temnejših poslikav.

Okna imajo različne okvirje, nekateri so samo fingirani v ometu – tole okno ima kamnito samo polico, ki pa je drugače profilirana kot pri oknu levo.

Okvirji stranišnega dela so samo 'nalepljeni' na fasado.

Serija ometov na zunanščini – cementni obrizg se vsekakor odstrani, izvajajo se ometi na apneni osnovi.

Recentna vrata so zgolj funkcionalna, fasadno pohoštvo bo moralo biti novo. Naslov Lipa 1 dobro kaže na prvenstvo objekta v okolju, lokacija ploščice pa ni ustrezna.

Opečni lok v fasadi – je pod njim zazidano okno?

Vogal zidu, zidan iz lehnjaka – ostanek najstarejše gradbene faze? Ali je šlo za 'šivane vogale', ki bi jih bilo smiselno prezentirati?

Opečni podzidek (cokl) je sekundarno 'nalepljen' ob starejši zid iz apnenčastih lomljencev.

NOTRANJŠČINA

Notranjščine etaž so organizirane okoli osrednjih vež.

Vhodna veža v pritličju. Banjasti grebenasti obok s sosvodnicami. Odstraniti je potrebno lesene stene, dotrajano stavbno pohištvo, prestaviti elektro omarice na ustrežnejšo (skrito) lokacijo in jih zmanjšati s posodobitvijo instalacij, nobene instalacije se ne smejo vleči vidno (vse polo žene v estrihah višjih nadstropj). Preveriti, ali je možno z odstranitvijo šrambe pod altanom ponovno vzpostaviti primarna vhodna vrata z zahodne strani in tako vežo naravno osvetliti.

Instalacije bo potrebno zamenjati v celoti.

Zanemarjena klet. Kletna okna so zazidana – odpreti. Potrebna sanacija vlage (odkop zidov, drenaža, hidroizolacije in injektiranje za preprečitev kapilarnega dviga).

Opečni tlak v kleti.

Stopnišče v klet.

Dotrajano stopnišče v klet bo potrebno rekonstruirati.

Vhod v kapelo v prvem nadstropju s kamnito kartušo – odprta vrata

Kamnita okrogla kartuša z zavojki in bisernim astragalom okoli Jezusovega monograma IHS ter treh žbljev, pod kartušo napisni trak z letnico 1·6·78. Zdi se, da je novejši strop prekril vrhni del kartuše – sondirati, ali je bil strop primarno višje, morda samo vidni tramovi brez spodnjega dedščičnega oboja (opaža)

Kapela – zaprta vrata

Profiliran strop v prvem nadstropju – preveriti možnost, da se

Stopnišče med pritličjem in prvim nadstropjem nima naravne

Leseni profilirani objemni vratni podboji v prvem nadstropju

Lesene medetažne konstrukcije so lokalno dotrajane

Detajl profilacije

Kasetna okna, lesene notranje police

Vrata z vitraji

Potrebna je rekonstrukcija zasteklitve

Lok v steni: samo statična razbremenitev ali ostanki prejšnjih gradbenih faz?

Zazidana vrata mansarde

Altan: provizorična kritina, neaventična ograja, neskladna s sodobnimi varnostnimi standardi.

Lokalno je ohranjeno prvotno vratno okovje in ključavnice

Ostanki poslikav – potrebno je ugotoviti, ali imajo kakšno vrednost oz. jih dokumentirati.

Valjčkani vzorec na steni

Nasutje na podstrešju je potrebno odstraniti in nadomestiti z lahko zvočno izolacijo.

Sledovi v opelsku razkrivajo konturo nekdanjega ščitka kljuke.

Lestev na podstrešje omogoča samo revizijski dostop, če bi se podstrešje želelo javno uporabiti, je potrebno izdelati novo stopnišče.

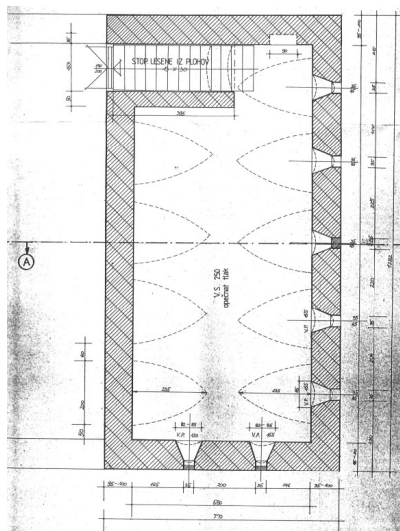
Tesano ostrešje, vezano na lesene cveke.

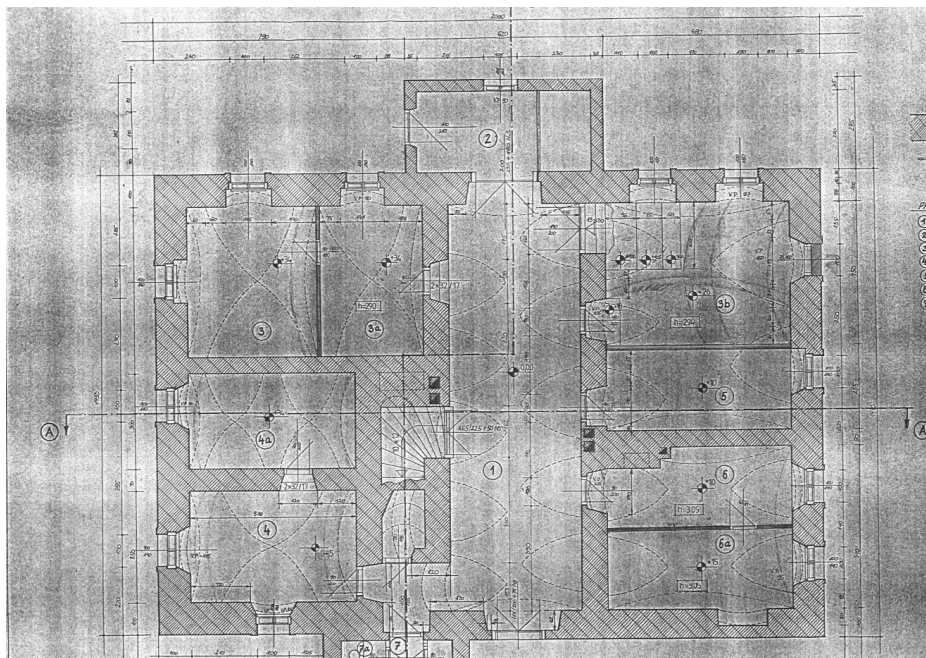
Stopnišče / lestev na podstešje

Stopnišče iz pritličja v nadstropje – stenska niša ob zavoju

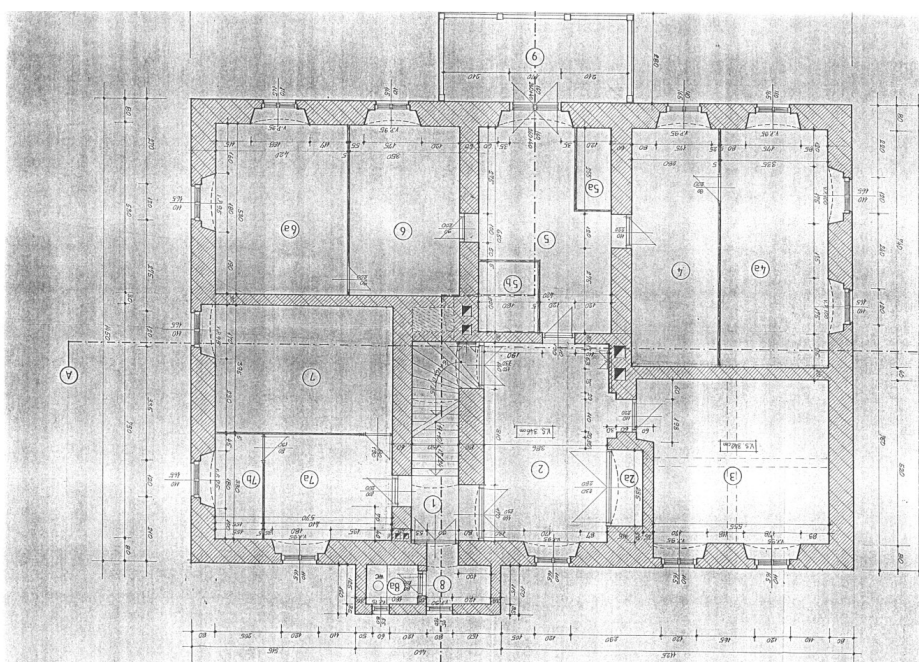
Arhitekturni posnetek Zavoda za urbanizem, 1989:

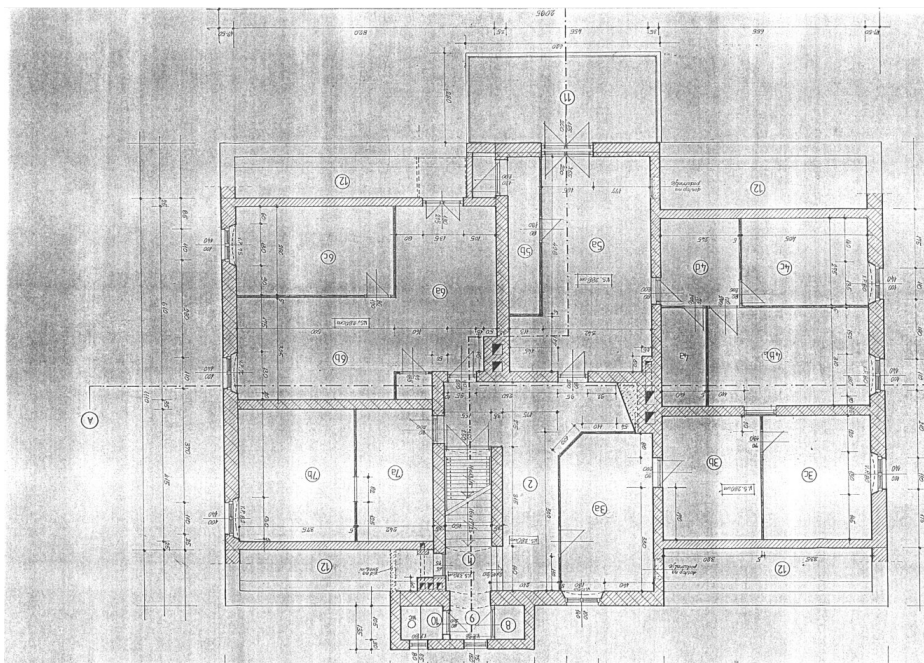
Tloris kleti

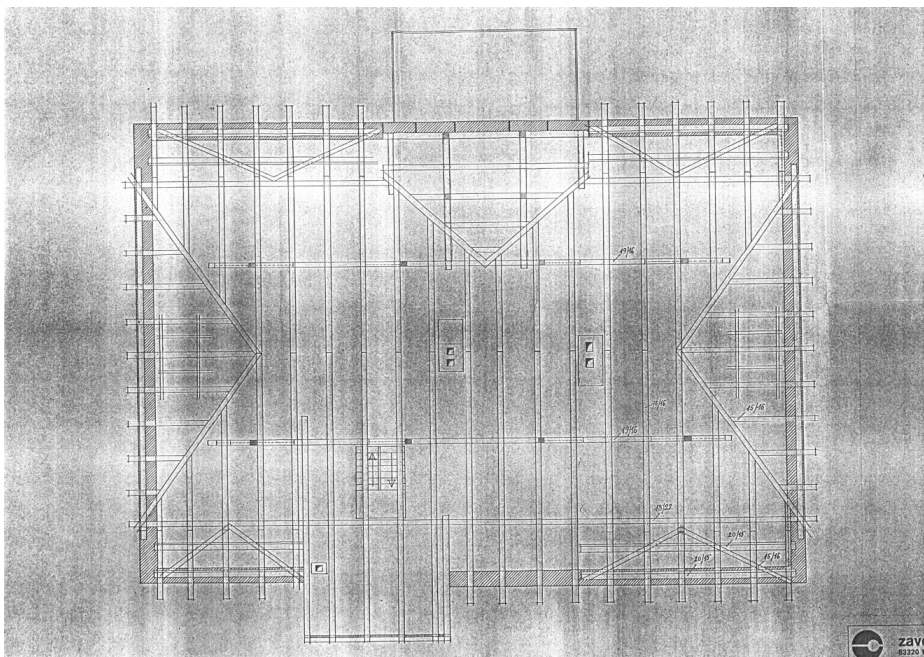
Tloris pritličja

Tloris 1. nadstropja

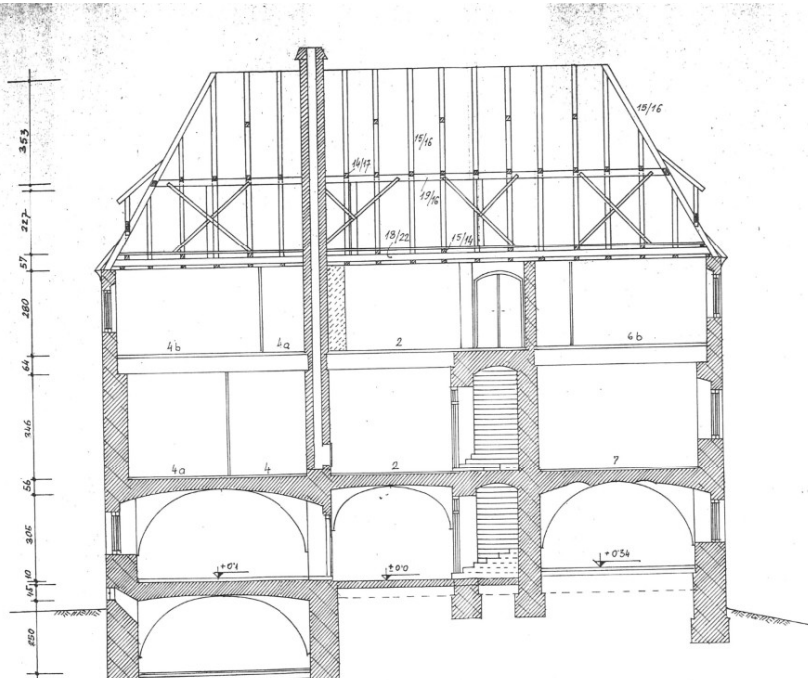

Tloris mansarde

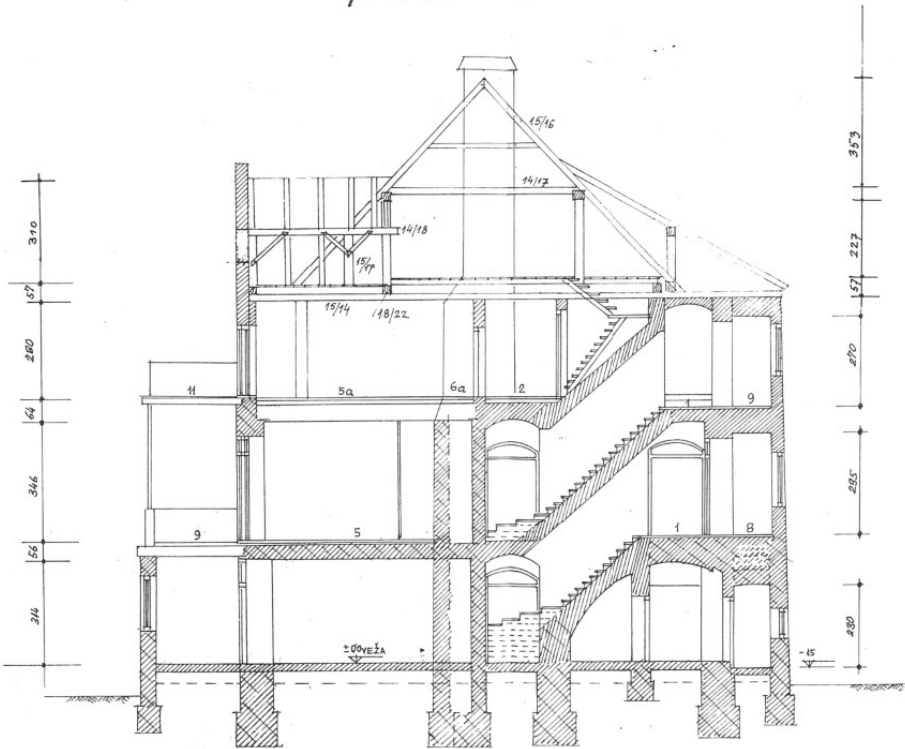
Tloris ostrešja

Prerez A-A

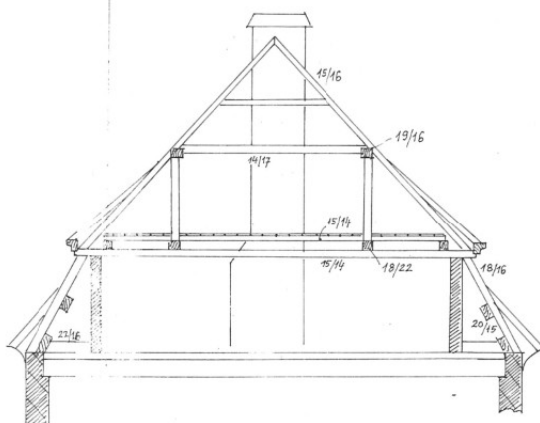
prerez B-B

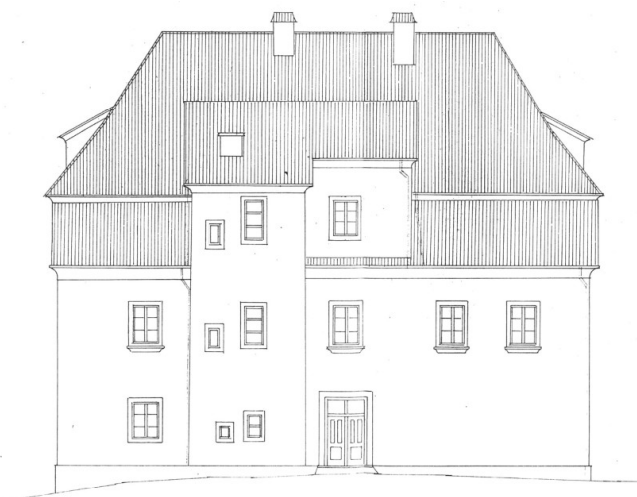
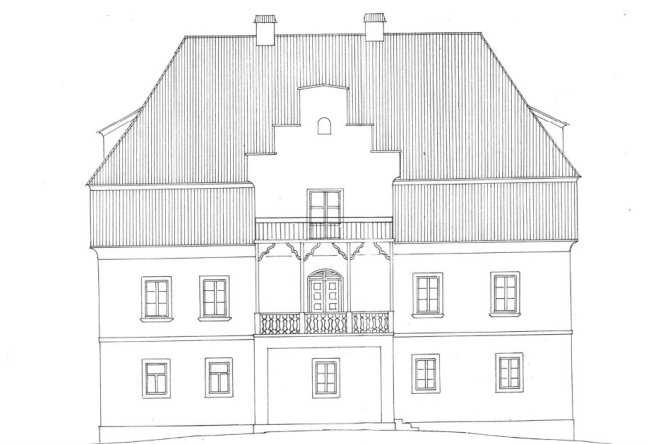
Prerez B-B

karakteristični prerez ostrešja

Karakteristični prerez ostrešja

Fasade

Risba vrat v pritličju

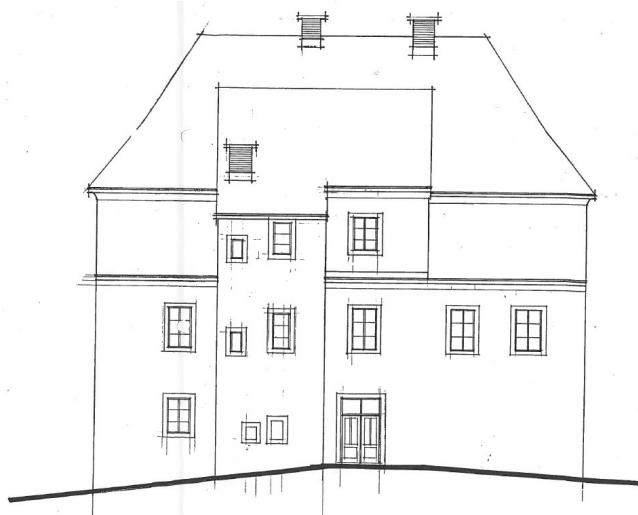
Arhitekturne posebnosti, ki niso razvidne iz dokumentacije in besedila, so:

V prostoru ob veži levo (kjer je danes skladišče za premog) je okno, ki je na vežini strani zazidano z opeko. Okno ima približno kvadraten premer in kovinski križ. Ostenje je ometano, okenski okvir je lesen. V istem prostoru je kurišče iz kvadrov peščenjaka, ki so sorodni okenskim okvirjem.

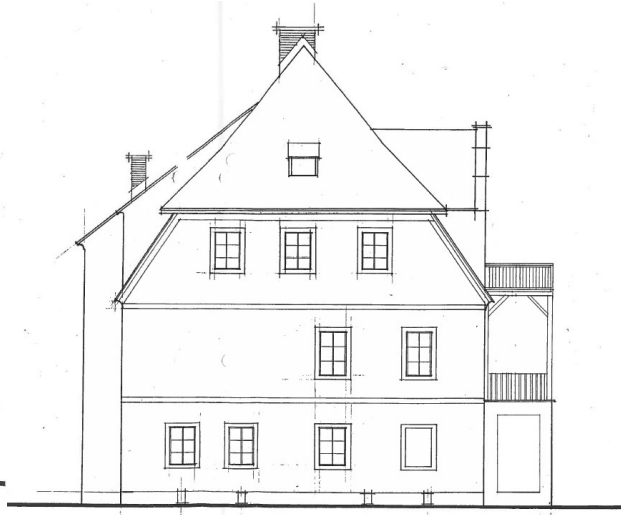
V kleti je srednja sosvodnica koničastega prereza in pod njo ni okna. Po sledi vrh te sosvodnice se vidi, da je bila po osi prostora prečno vstavljena pregrada.

Na severni steni se kaže velika sled, zgoraj polkrožne oblike (preboj, apsida kapele?).

Okna prvega nadstropja so v smislu piano nobile obdelana najbogateje: imajo okvirje in poličke iz peščenca. Ponekod so v okvirje interpolirali opeko, da so jih povišali (okno desno od balkona

Vzhodna fasada

Južna fasada

Zahodna fasada

Severna fasada

OPREMA

PEČI

V depozu Muzeja Velenje je prek 80 kosov in odlomkov treh zelenomodrih peči ter nekaj odlomkov belih pečnic. Peči so bile sestavljene iz svetlo grahasto zelenomodrih glaziranih pečnic s kremasto belimi ornamentami. Biskvit pečnic je oranžen. Kosi niso bili naenkrat stisnjeni v kalup, okrasje (dekorativni in figuralni reliefi, vinjete, rozete in karnisni profili) je bilo odtisnjeno v posebnih kalupih in dodano na osnovo. Kosi pripadajo trem sorodnim pečem (št. 66, 67 in 68) v treh slogih: novogotski s šilastoločnimi motivi, novorenesančni z volutastim in akantovim okrasjem ter tretji z rastlinskimi volutami vrh fijal. Bržkone so bile peči dvignjene na zidana podnožja, visoka vsaj za višino stola. Tloris peči je bil kvadrat (slabih 70 cm) s posnetimi vogali. Na podstavku je stal pas s podnožji fial, na srednjem delu so bile glave fial, peč je kronal profiliran venčni zaključek. Osrednji del peči je imel visoko kaseto s figuralnimi reliefi. Ohranjena sta prepevajoči Orfej ter Zmaga z genijem. Goli Orfej zleknje na skali ubira liro. Na glavi ima lovorjev venec, okoli pasu pasico. Za njim rase grm, na veji vozi kočijo pav, izza skale posluša srnjak. Upodobljen je prizor, ko božanski pevec prepeva v gozdu tako presunljivo, da so prisluhnille tudi živali. Na spodnjem reliefu stopa žena z desne (Zmaga?) in nosi v roki lovorjev venec, z leve jo krog vratu objema krilati genij, med njima gori ogenj na trinožniku, dvignjenem na podstavek. Figuri stojita na polici, pod njo je ornament z akantom ter žitnim klasjem. Peči so historicistični izdelek 19. stol.

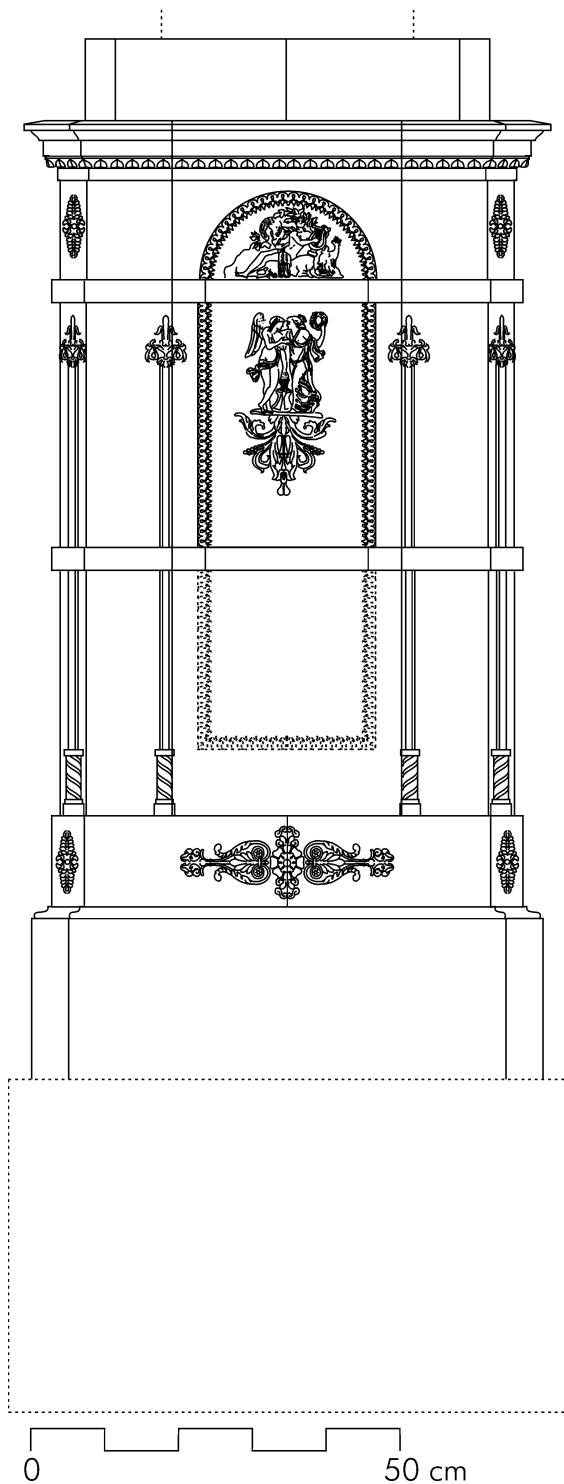
Ljudje omenjajo še pečnice z izbočeno žabo ter levjim reliefom.

Pečnice, ohranjene še 'in situ' na objektu - prebeljene

Pečnica z Giorice, iz depoja Muzeja Velenje

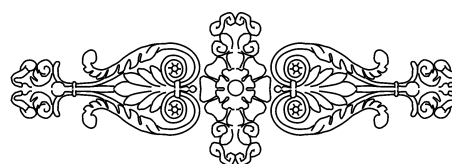
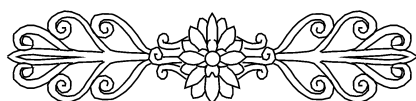
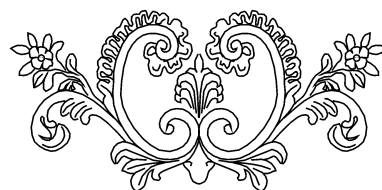
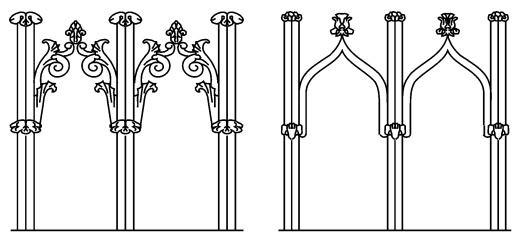

Relief Orfeja na pečnici

Relief krilatega genija in žene z vencem (Zmaga?) na pečnici

levo: rekonstrukcija peči, spodaj: aplike¹⁴

¹⁴ Poles, Grad, 262, 263.

ZGODOVINA

- Prazgodovina območja Drobno arheološko gradivo, odkrito na bližnjem Šaleku, dokazuje poseljenost skalne kope že v prazgodovinskih obdobjih, Golinov vrh nad graščino pa arheologi kot potencialni poselitveni prostor povezujejo z železodobnimi najdbami iz okolice Bevč.¹⁵ Gradova Šalek in Ekenštajn so zgradili nad staro cesto (Celje) Šentjanž na Peči – Bevče – Šalek – Stara vas (Koroška), ki je vsaj iz rimske dobe, če ne še starejša,¹⁶ tam, kjer se cesta spusti v dolinsko dno in na brodišču prečka reko Pako. Sladokusna, a napačna je domneva Reicharda, ki postavlja na razvaline Ekenštajna celó rimsko poštno postajo Upellis.¹⁷
- 1542 Prvič se stavba omenja 1542 kot pristava - »mayrhoff« - gradu Ekenštajn, ki je stal na skalnem vrhu nad njo. Takrat jo je skupaj s pritiklinami ocenila **Apolonija pl. Altenhaus** za deželno vlado na 150 funtov.
- Jurij Širski je umrl l. 1584 in zapustil Ekenštajn sinovom Hansu, Juriju, Adamu, Abrahamu in Krištofu. L. 1598 je izročil nadvojvoda Ferdinand več ekenštajnskih posesti v fevd bratom Janezu, Juriju in Abrahamu **Širskim** ter hčeram njihovega rajnkega brata Abrahama: Zofiji, Maksimiliji in Mariji. 9. marca istega leta je bratom izročil v fevd celotno posest Ekenštajn. Janez Širski je umrl na Ekenštajnu l. 1620, leto kasneje je umrla še gospa Suzana Širska – oba sta bila protestanta. Nato se omenjata l. 1621 Franc in Janez Adam Širska, l. 1634 pa Janez Adam Širski z ženo Ano Margareto.
- 1634 Grad Ekenštajn zaradi davčnih zaostankov zarubijo. Od l. 1634 je imela posest v zajmu Margareta Delea baronica Löwenburg,¹⁸ roj. Gabelkhoven.

Grb Löwenburg¹⁹Grb Gabelkhoven²⁰

- 1635 Spomladi l. 1635 je bila graščina Gorica oplenjena v kmečkem uporu,²¹ v katerem so puntarji zavzeli skoraj vse gradove v Šaléški dolini, razen Velenjskega in Šaleka.²² Poudarek, da je bila oplenjena graščina in ne pristava Gorica, kaže, da je bila graščina Gorica tedaj že sedež Ekenštajnske posesti.²³

¹⁵<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?ESD=21517>

¹⁶ Prim. Bričnik, 1999 III in tam našeta literatura.

¹⁷ Reichard, 1824.

¹⁸ Gospa je bila poročena z Jeremijo Delea von Löwenburg. Grb Lowenburg: v srčnem polju grba zlat lev na modrem polju, na 1. in 4. polju vrtnica z zlatimi semeni in zelenimi čašnimi listi, v ostalih poljih pa par rdečih tramičev na zlati podlagi. Kraßler, 1968, 21, 200, 249.

¹⁹ <https://oldthing.de/Gr-v-Lowenburg-auch-Loewenburg-Loewenburg-Loewenburg-Loewenburg-Wappen-Adel-coat-of-arms-Kupferstich-antique-0033843981#gallery>

²⁰ Splet, 28. 1. 2020.

²¹ Ravnikar, 1999 II, 219.

²² Ravnikar, 1999 II, 219.

²³http://www.gradovi.net/grad/gorica_pri_venlju_dvor_dvorec

Kot priča že ime graščine Gorica (gorica = vinograd), je bila umeščena v izrazito vinogradniško krajino. Vinogradniško območje je segalo po prisojnih rebreh podolja od Šelak, pod Šentjanžem na (Vinski) Gori (!) proti Dobrni ter se nadaljevalo tudi onkraj pregraje hribov Kožlja in Gradišča po toplih legah Kavč (ime po kavčini, vrsti grozdja!) in Šentilja.

Šoštanj

Turn

Šalek+Ekenštajn

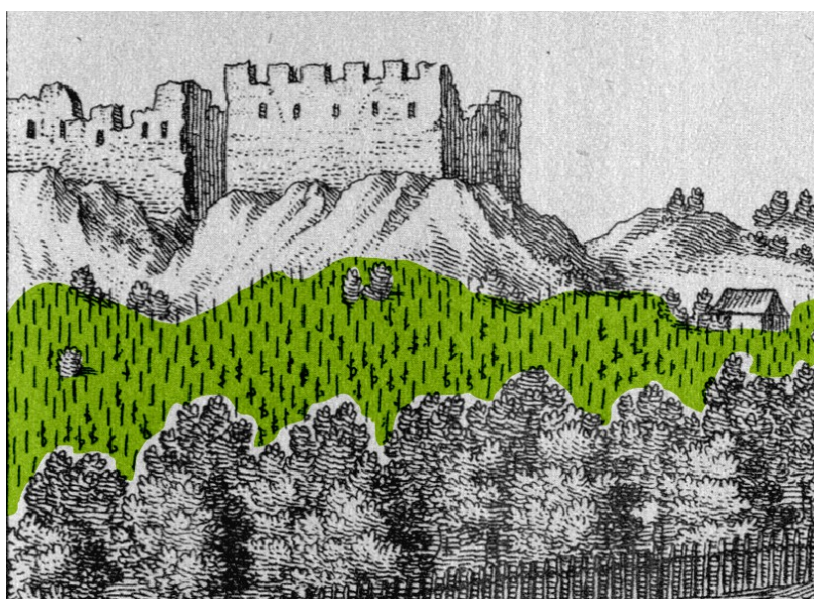

Velenje

Gorica

Dobrova

Območja vinogradov v bližnji okolici Gorice v 18. stoletju, vojaški zemljevid.

Vinogradi na upodobitvijo graščine Gorica, 1681. Vse pobočje pod gradom je en sam vinograd.

1640 L. 1640 se kot posestnik Ekenštajna omenja **Janez Tavčar**²⁴ (Johann Tautscher).

1658 **Margareta Delea baronica pl. Löwenburg**,²⁵ roj. Gabelkhofen je 28. 2. 1658 kupila za 1500 fl dvor Gorico obenem z »zidano, a že do temeljev razvaljeno in podrtto stavbo Ekenštajn, lastjo rajnkega Janeza Širskega«. Ta pomenljiva formulacija bržkone kaže, da so stari grad Ekenštajn še pod Janezom Širskim (t.j. pred l. 1620, ko je umrl) izpraznili in prepustili propadu. Pravni naslednik Ekenštajna bi tako že pred l. 1620 postal dvor Gorica. Potemtakem bi morala današnja stavba nastati že vsaj na začetku 17., verjetneje pa že v 16. stol., ko se tudi prvič omenja.²⁶ V 16. in 17. stoletju so Šaléški dolini propadali stari gradovi na obrambnih visokih legah. Če niso bili deležni obsežnih renesančnih prezidav (Velenje, Turn, Šentilj), se je življenje

²⁴ Grb Tautscherja: troje zvezd na poševnem tramiču, na obeh ostalih poljih pa orel.

²⁵ Gospa je bila poročena z Jeremijo Delea von Löwenburg. Grb Lowenburg: v srčnem polju grba zlat lev na modrem polju, na 1. in 4. polju vrtnica z zlatimi semeni in zelenimi čašnimi listi, v ostalih poljih pa par rdečih tramičev na zlati podlagi. Kraßler, 1968, 21, 200, 249.

²⁶ Kramberger definitivno postavlja propad Ekenštajna že v 16. stol. (Kramberger, 1999, 108), potemtakem bi morala tedaj stati že tudi stavba, ki je postala nov sedež posesti. Stopar datira gorico v 17. stol., datacijo pa opira na oblike obokov (križnogrebenasti v pritlji;u, banjasti v veži).

selilo v udobnejše dvore v nižini, ki so neredko nastali s predelavami gospodarskih poslopij, marofov oz. pristav. Poleg dvojice grad Ekenštajn - graščina Gorica se je tako zgodilo (vsaj) še v primeru grad Limbar – graščina Limbar v Pesju, grad Fortenek – graščina Marof(!) / Gutnpihl v Ravnah nad Šoštanjem ter grad Helfenberg – graščina Helfenberg nad Vodostečem med Črnovo in Vel. Pirešico. Tudi po videzu so si bile graščine, novi sedeži starih posesti, zelo podobne. Do danes je ohranil takšno obliko le dvor Dobrovca.

Graščina Gorica in analogne graščine v Šaleški dolini (vse po upodbitvi v Vischerjevi Topografiji ok. 1681):

graščina Marof pri Šoštanju (Galhof / Gutenbuchel)

graščina Lilienberg nad Pesjem

graščina Helfenberg nad Vodostečem.

V primerjavi z ostalimi graščinami je bila Gorica likovno / arhitekturno najbolj bogato obdelana.

1661

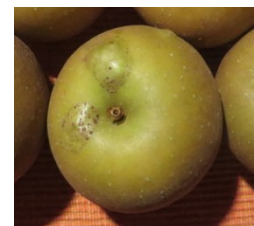
5. aprila 1661 je kupila od gospe Margarete Delea Gorico **Anna Maria pl. Gabelkhofen**²⁷ roj. pl. Gaisruck.

²⁷ Osnovni grb Gabelkhofnov je povzegal priimek (Gabel = vilice) – prekržani zlati vilici na rdečem polju. Isti motiv se pojavi v srčnem polju petdelnega ščita, kjer je na poljih 1 in 4 pes, na ostalih pa vrtnica. V inačici zamenja vrtnico srebrna rastlina z zelenimi lističi ali cvetovi na črnem polju. Rastlina bodisi razse iz griča ali gre le za tri povezane lističe. Pes zaseda vso polje v naslednji varianti grba – upodobljen je ves ali pa le zgornji del. Kraßler, 1968, 137, 185, 19, 197, 236; Siebmacher 1999, 106.

- 1678 L. 1678 so v prvem nadstropju stavbe uredili kapelo, kot priča letnica v napisnem traku nad temenom polkrožnega portala.
- 1695 L. 1695 je posedoval Gorico **Janez Jurij pl. Gabelkhofen** in jo po smrti zapustil šestim hčeram, ki so bile: 1. Ana Marija Frančiška, 2. Marija Jožefa Ludovika, 3. Ana Marija Terezija, 4. gospa Marija Ana Cecilija baronica von Forstenhausen, 5. Ana Marija Suzana Maksimilijana in 6. Ana Marija Kostanca Lukrecija.
- 1726 Po doseženi poravnavi s sestrami je prevzela 9. junija 1726 dvor Gorico **Marija Konstanca von Gabelkhofen**. L. 1732 se je poročila s Francem Jožefom baronom von Adelstein
- 1770 21. avgusta 1770 sta starša predala posestvo Gorica sinu Antonu Karlu von Adelstein.²⁸
- 1779 baronica **Marija Ana Moscon**²⁹ (1. 11. 1779)
- 1786 **Maksimilijan Pilz**
- 1800 **Jožef Košic** (3. 6. 1800)
- 1807 **Tomaž Tschiersch** (5. 6. 1807)
- 1817 **Franc Ksaverij Sel** (21. 7. 1817)
- 1820 **Jožef Anton Sackl**³⁰ in **Katarina roj. Ljube** (1. 4. 1820)
19. stol. V časopisih sledimo oglasom drevesnice, ki je tedaj delovala na posestvu (Gut Eggenstein) Josefa Antona Sackla: prodajali so po več sto sadnih sadik, visoko- in nizkodebelnih ter za v vrtno lonce, ponujali so preko 200 sort jablan, Calville, Rosen, Rombour, enobarvne, rdeče, sive in zlate renete, Peppings, Spitz in Platt-jabolka, namizne hruške, od sliv damaščanke, dateljaste in mirabelle, pa tudi divje kostanje in jagnede za drevorede.³¹

Spitzapfel³⁴Rambour Franc³²

Reneta

Pepping³³

Plattapfel

Sliva Mirabella³⁵Damaščanska sliva³⁶

²⁸ Grb Adelstein: v srčnem polju orel, v poljih 1 in 4 mizarsko L ravnilo, v ostalih poljih zlat vzravnani lev na črnini. Kraßler, 1968, 152, 211, 243, 252.

²⁹ Grb Moskon: v srčnem polju prekrizana lok in tul za puščice, nad njima štorklja, ki jo spremljata osemkraki zvezdi. V poljih 1 in 4 lev, v ostalih rdeča žuželka na srebrni podlagi. Kraßler, 1968, 126, 220, 232, 250, 253, 254, 296.

³⁰ Grb Sackl: govoreči grb (Sack = mošnjček, vrečica) – srebrni mošnjček za kovance na črni podlagi, v inačici kombiniran z ročaji mečev. Kraßler, 1968, 165, 295.

³¹ <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=lzb&datum=18300401&query=%22Eggenstein%22&ref=anno-search&seite=11>

³² <https://shop.cumminsnursery.com/shop/apple-trees/summer-rambo>

³³ <https://www.myheimat.de/springe/ratgeber/kleine-apfelkunde-teil-23-parkers-pepping-d2649058.html>

³⁴ http://www.sortengarten-burgenland.at/sorten/aepfel:henndorfer_spitzapfel

³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Mirabelle_plum#/media/File:Mirabellen.jpg

³⁶ <http://www.alamy.com/stock-photo-damson-plum-damascene-fruits-lying-on-painted-textile-background-138135239.html>

- 1850 **Jožef Althaler** (3. 2. 1850)
- 1857 Nenavaden podatek o urejanju krajine v okolici Gorice prinaša poročila Janka Vijanskega leta 1857 v Ljubljanskih novicah – piše o gradu Ekenštajn: *»dendenešnji le kar majhne razvaline zivajo v oblake in proti sinjemu planu žalostno, znam minljivosti, molé. Polovica teh razvalin je iz desk ponarejenih zavolj romantične lepote, kjer se je zidovje že večjidel razsulo. Od daleč pa se ne pozna, da je razval iz lesa.«* Gre za izreden primer dograditve ruševin v kulturni krajini za povečanje njene slikovitosti – povsem v duhu romantičnega časa, ko so v nekaterih parkih ruševine za popestritev prostora gradili tudi povsem na novo. Danes so ruševine Ekenštajna tako porušene in zarastle, da se jih v krajini sploh ne vidi – atraktiven sloj prostora je izgubljen.
- 1863 22. 2. 1853 je graščino kupil **Ladislav grof Cavriani**³⁷ (1853 – 1857) in jo s temeljito predelavo »moderniziral« - predelal v historistično vilo.³⁸ Dvignil jo je za etažo in pokril z mansardno streho, ki je v Dolini redka. Ker je mansardna streha nekoliko zožila bivalno površino, novi zidovi niso mogli več sloneti na starih, zato so jih oprli na velike razbremenilne loke.³⁹ Nad glavnim vhodom so sezidali balkon na stebrih (altan - zunanja terasa, ki je omogočala bivanje na prostem in lepe razglede po dolini) ter ga poudarili s stopničastim čelom (atiko), kakršna se pojavlja tudi pri servisnih objektih na Velenjskem gradu. Sobe so opremili z lončenimi pečmi. Zelenkaste pečnice so bile okrašene s kremastim okrasjem in reliefi z motivi antične mitologije. Okoli stavbe so uredili park: dovozna pot je obdana s sadnim drevoredom, ob servisnih stavbah je drevored jagedov (odlično pokrajinsko znamenje), po pobočju se k vili vzpenjajo stopnice. Podobne historistične vile v Šaléški dolini so še vila Bianca v Starem Velenju, vila Herberstein v Velenju ter vila Woschnaggov na Gutenpihlu nad Šoštanjem. Pozornosti pa ni bila deležna le bivalna stavba, v romantični vznesenosti in navdušenosti nad lepoto ruševin so z lesenimi kulisami ponaredili in dopolnili razvaline starega Ekenštajna. Ruševine so bile tedaj v svetu modna zapoved, mogotci so jih dali zidati v vrtovih in mestnih parkih, teoretiki pa so zabičevali arhitektom, da morajo že ob snovanju stavbe misliti na to, da bo čim lepše izgledala kot ruševina.⁴⁰
-
- Ladislaus graf Cavriani (1819-1890)⁴¹
- 1857 **Terezija roj. grofica Meraviglia** (25. 8. 1857)
- 1858 **Maks grof Bissingen**⁴²
- 1861 **Maks Pittoni**⁴³ **vitez von Dannenfeld** (28. 3. 1861)

³⁷ Grb Cavriani: v srčnem polju srebrno/črna poševna delitev, v polju 1 in 4 dvoglavi orel, v ostalih poljih zgornji del enoroga. Kraßler, 1968, 44.

³⁸ Pirchegger, Untersteiermark, p. 225.

³⁹ Loki so dobro vidni v neometanih zidovih s podstrešne strani.

⁴⁰ Vijanski piše v Bleiweisovih Ljubljanskih novicah, da »dendenešnji le kar majhne razvaline zivajo v oblake in proti sinjemu planu žalostno, znam minljivosti, molé. Polovica teh razvalin je iz desk ponarejena zavolj romantične lepote, kjer se je zidovje že večjidel razsulo. Od daleč pa se ne pozna, da je razval iz lesa.« Vijanski, 1857, št. 15.

⁴¹ <https://www.geni.com/people/Graf-Ladislaus-Cavriani/6000000017001899329>

⁴² Vijanski, 1858, 398. Vijanski tudi opiše Gorico: »Čedna grajšinica je, katero obdajajo polja po jedni, levi strani majhen log, nizki griči in sem ter tje kmečke hiše. Zadej se dvigujejo večji hribi proti sinjemu oboku, med kterimi je Radolč najvišji; na desni strani se vidi Kozjak s svojim pečovjem, za kterim je znamenita »Huda luknja«. Proti zahodu pa se ji odpre polje, katero merzla Paka, majhen potok, ki se vedno bolj narašča, kakor srebern trak prepasuje.« Vijanski, 1858, 390.

1875 kneginja **Tereza Hohenlohe⁴⁴-Waldenburg** (20. 7. 1875)

Janez in Ana Karpstein

Vilhelm in Ana Freiberg⁴⁵

1875 Leta 1875 sta Gorico kupila **Karl in Frančiška Noé pl. Nordberg**. Ohranjena ženina pisma kljub vedrosti pričajo o težkem življenju matere kopice otrok, ki je v graščini na podeželju sama vodila obsežno posestvo, medtem ko je mož – vojak praktično ves čas služboval na Dunaju. Na Gorici je tačas z njimi živel tudi možev oče, nekdanji priljubljeni načelnik dunajske policije,⁴⁶ po katerem se še danes imenuje ulica na Dunaju (Nordbergstraße).⁴⁷ Njegov grob na starem velenjskem pokopališču zaman iščemo.

Karl Gustav Noé pl. Nordberg, nekdanji načelnik dunajske policije

Fani Noé pl. Nordberg, rojena pl. Köhler.

Karl Maria Noé pl. Nordberg,

⁴³ Grb Pittoni: štiridelni grb: na 2. in 3. polju izravana zelena smreka na modri podlagi, drugje par poševnih srebrnih tramičev na rdeči podlagi. Kraßler, 1968, 42, 182.

⁴⁴ Grb Hohenlohe: dva naravnost naprej zroča leva drug nad drugim. Kraßler, 1968, 253, l. 1313, 1322.

⁴⁵ Grb Freiberg: srebrna, proti levi usmerjena konica na rdečem polju ali pa predeljen ščit, zgoraj srebrn, spodaj pa s tremi zlatimi krogli na modrini. Tretji motiv v grbu sta združena rogova z ušesi. Kraßler, 1968, 48, 72, 258. Po Siebmacherju je imela družina Freyberg deljen grb, spodaj tri zlate zvezde na modri, zgoraj srebrno (p. 103). Takšen, le z roko dopolnjen grb, je nad vrati vile Herberstein. Družina Freyberg von Eisenberg je imela namesto zvezd zlate krogle (p. 132), družina Freyberg zu Aschau pa štiridelen grb, polji 1 in 4 predeljeni srebrno/modro s 3 zlatimi zvezdami na modri, na ostalih poljih zlat trivrhni hrib na rdeči (p. 98).

⁴⁶ <https://de.wikipedia.org/wiki/No%C3%A9-Nordberg>

⁴⁷ https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Stra%C3%9Fennamen_von_Wien/Alsergrund#N

Na Gorici so se zakoncema Noé rodili štiri otroke od osmih otrok. Kmalu po tako želenem odhodu z Ekenštajna je Fani pri 42 letih umrla zaradi tedaj neozdravljive avtoimune bolezni pemfigusa. Pisma in fotografije je objavila Marie Theres Kroetz Relin.⁴⁸

Noétovi otroci: zadaj Kunibert, Karl, Paula, Kurt, Kamillo, spredaj Grete, Konrad, Maria. Najmlajša sta bila rojena že po odhodu z „Ekenštajna“ - Gorice⁴⁹

1891,19 Leta 1891, 1895 so oddajali na graščini poletna stanovanja za turiste.⁵⁰

Konec 19. stol. Konec 19. stol. je razpadla kulturna krajina med Šalékom in Gorico, saj so zaradi ameriške trtne uši propadli vinogradi po vsej Sloveniji, tudi v Šaléški dolini. Njihovo mesto na Rebri so zasedli obsežni sadovnjaki. Začele so propadati tudi skromne viničarske hiše in vinske kleti, ker so ostale brez namena.⁵¹

Pred prvo vojno naj bi bili graščaki na Gorici češki Nemci,⁵² z njimi je prišlo tudi nekaj služinčadi.⁵³

1911 L. 1911 naj bi posedoval Gorico **Oskar grof Christalnigg**.⁵⁴

Po drugih podatkih je bil lastnik graščine **Luigi Ranieri Maria von Montecucoli** z ženo Karolino von Puthon, nato **Maximilian Karl Franz Montecucoli**, ki naj bi jo l. 1867 prodal **Antonu Francu Mihaelu Mannerju**, poročenim z Eleanoro von Horsky. Gosposčino je l. 1898 dedovala **Marija Tereza Karolina Mihaela pl. Manner**,⁵⁵ ki se je poročila z Ivanom Ježovnikom iz Arje vasi. Ježovniki so bili ob koncu prejšnjega stoletja in v obdobju med vojnama ena najbogatejših veleposestniških rodbin v Spodnji Savinjski in Šaléški dolini. V njeni lasti je bilo ogromno veleposestvo Arja Vas (203 ha) z mnogimi industrijskimi in obrtnimi obrati (3 kamnolomi, opekarna, 2 gostilni, kovaška in kolarska delavnica), gosposčina Ekenštajn pri Velenju, graščini Soteska (Helfenberg) nad Vodostecem in Grmovje (Hofrain) pri Veliki Pirešici s pripadajočim zemljiščem (116 ha).⁵⁶ Menda niso bili v sorodu z velenjskimi Ježovniki.⁵⁷

⁴⁸ Kretz Relin, 2011, 91 ss. Poles, Villa, 168.

⁴⁹ Poles, Villa, 169.

⁵⁰ <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=gre&datum=18910422&query=%22Eggenstein%22&ref=anno-search&seite=2>, <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=pe&datum=18950612&query=%22Eggenstein%22&ref=anno-search&seite=8>

⁵¹ Eno redkih poročil o tem procesu je v župnijski kroniki Šmartno: »To leto (1931) se je postavila hišica pri cerkvenem sadonosniku v Šaléku. Ta sadonosnik je bil prej vinograd. Nekako v sredini je bila klet in nad kletjo lesena sobica s kuhinjo. Ker se ni popravljala, je razpadla. Nad kletjo se je postavila mesto lesene zidana stavba. Les so darovali župljani, vse ostalo pa je stalo okrog 10000 din. Tega leta je bila dovršena surova stavba. Leta 1932 je bila pa popolnoma dogotovljena.« Šmartno, 1931, 29

⁵² b

⁵³ Informatorčina stara teta je prišla s Češke za sobarico ali kuharico v vili. a.

⁵⁴ Grb Christalnig. Kraßler, 1968, 42, 218, 239. - Po ljudskem spominu naj bi bil pred 1. vojno lastnik Gorice nek Čeh, a.

⁵⁵ ZK: 1, Vloženo dne 13. maja 1922 dn.št. 418./ Vloženo dne 4./1: 1899 št. 51./. Temeljem dedniško predprejemne pogodbe z dne 28. decembra 1898 št. 10.526 vknjiži se lastninska pravica za Marijo Jeschounig roj. Manner iz Arje vasi pri Celju.

⁵⁶ Vrsnik, 2000.

⁵⁷ g

Pred drugo svetovno vojno 1, 92 ha veliko posestvo Gorica⁵⁸ je bilo pred II svetovno vojno vojno last brata in sester **Ježovnik**: Frana, Irme, Erne (poročene Wagner) in Doroteje (poročene Stark).⁵⁹

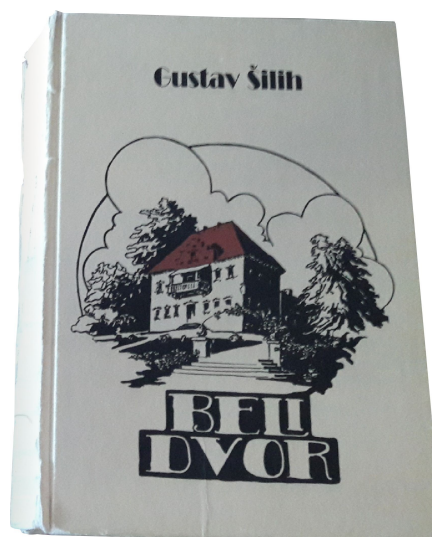
Ljudje se še spomnijo, da so bili tedaj v sklopu posestva: kozolec, hlev, listnica, prostor za vozove, ograda za konje, vodnjak, križ, ledenica, klet in lopa, čebelnjak ter steklenjak. Park, ki je danes omejen le na vrh hriba, se je spuščal še nižje po pobočju z drevoredi in gabrovo živo mejo, v dolini je bilo jezerce. Irma se je menda vsak petek sama z majhnim avtomobilom pripeljala na Gorico, kar je bilo tedaj seveda prava atrakcija.⁶⁰

Vozila se je po cesti mimo današnjega gostišča Zajc do območja šolskega igrišča, od tam pa na dvorišče pred hlevi, kjer je bilo prostora za 10-12 voz. Sem so se vračale kočije, ko so pri graščini odložile obiskovalce. Na grič so peljale še druge ceste, ki pa niso bile tako skrbno vzdrževane, ter več pešpoti.

Irma Ježovnik⁶¹

1938 Graščina Gorica je kot »Beli dvor« os mladinskega romana Gustava Šilih (1938).

Idealizirana podoba graščine Gorica - Vinjeta z naslovnice in iz notranjščine knjige Beli dvor: Radovan Klopčič.⁶²

⁵⁸ Po Marinšku (1984, 8) naj bi se na graščini Gorica odvijali dogodki iz avtobiografske knjige Gusti Stridsberg »Mojih pet življenj«, a je Gusti je živela na gradu Hartenstein blizu Turiške vasi pri Slovenj Gradcu, ne na gradu Ekenštajn, dejansko pa so v knjigi omenjena srečanja s plemiči gradov Turn in Velenje ter Herbersteini. Prim. Stridsberg, G., Mojih pet življenj, Založba Obzorja MB, 1971, p. 95 ss, 99 ss, 125 ss.

⁵⁹ ZK, 4. Vloženo dne 27. novembra 1934, dn. št. 873. / Temeljem posojilne listine z dne 1. oktobra 1934 a1/90 visokega sodišča v Celju se: I. vknjiži lastninska pravica za a) Jeschounig Frana do 52/1000, b) Jeschounig Irmo do 284/1000, c) Wagner Emo (Erno?) roj. Jeschounig do 332/1000, č) Stark Dorotejo, roj. Jeschounig do 332/1000. /.../

⁶⁰ Poles, Janežič, Grad, 266.

⁶¹ <https://www.kamra.si/mm-elementi/item/hans-in-irma-jezovnik.html>

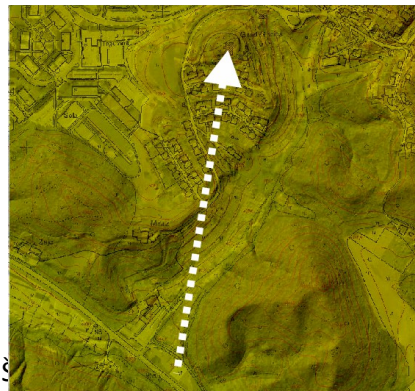
⁶² Šilih, Beli, naslovnica.

Po drugi svetovni vojni

V vili so urejena delavska stanovanja.

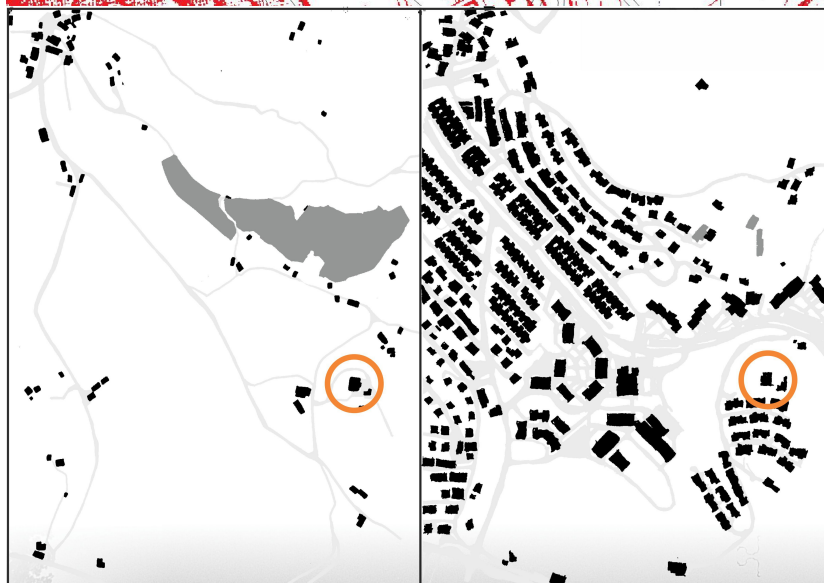
Z gradnjo bencinskega servisa je uničena vizura na vilo. Čeprav je okoli graščine določeno vplivno območje kulturnega spomenika, kjer so posegi dovoljeni le s soglasje spomeniškovarstvene stroke, pa najpomembnejša vizura na graščino ni bila ohranjena: nekdanji opisovalci doline opisujejo pogled na graščino s ceste Celje-Velenje:⁶³ s te ceste graščina ni več vidna, ker je na vizurni koridor postavljena bencinska črpalka.

Izgubljena vizura na vilo.

1975

L. 1975 je Era začela z gradnjo prvih hiš od predora pod š... občina, naredila zazidalni načrt, takoj odplačala zemljo in jo razparcelirano drago prodala.⁶⁴ Nižinsko območje se je pozidalo z atrijskimi hišami, gričevno pobočje z vrstnimi hišami, dvignjeni konec doline pa z blokovnimi soseskama. Bloki so bili grajeni s tunelskimi opaži, kupljenimi v Švici, ki so omogočali hitro in ceneno gradnjo v velike višine, zato so načrtovani gabarit pritličje in pet nadstropij povišali tudi trikratno.⁶⁵ Na območju KS Gorica živi za manjšo občino ljudi.

Primerjava grajenega stavbnega tkiva pred urbanizacijo (črno) in danes (rdeče).

Spodaj prikaz širše situacije.⁶⁶

⁶³ Vijanski, 1857, 15.

⁶⁴ j

⁶⁵ Vučina, predavanje o stanovanjski gradnji v Velenju, Knjižnica KCIN, 9. 10. 2000.

⁶⁶ Osnova v: Poles, Grad, 276.

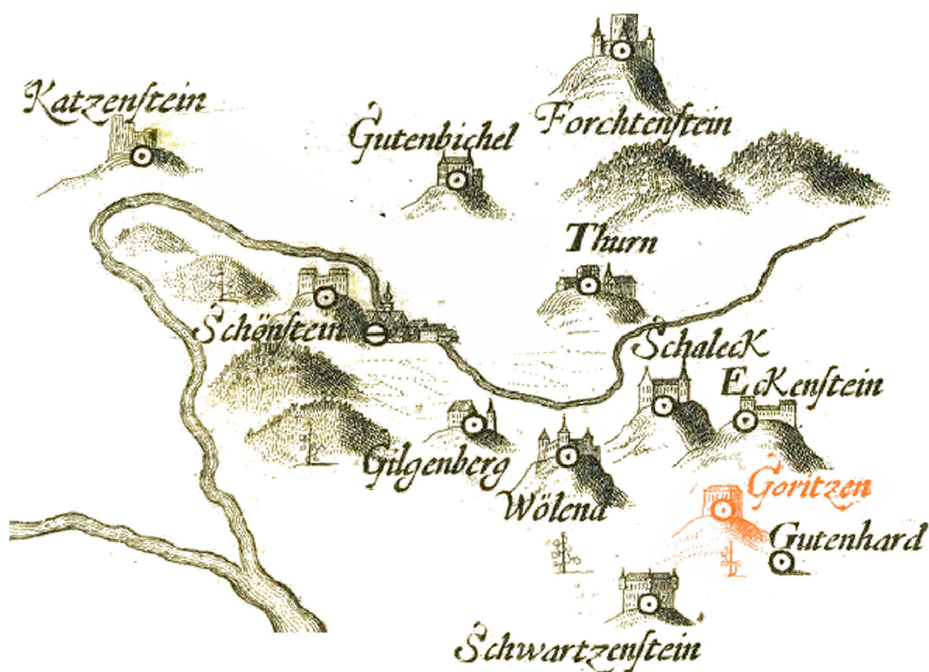
Osemde- seta leta	V osemdesetih letih so nameravali obnoviti graščino za lokal in na tem območju niso dovolili zasebne gradnje. ⁶⁷
1989	Izdelan posnetek stanja (Zavod za urbanizem)
2003	Izdelan posnetek stanja (Projektivni biro)
2015	Podani Kulturno varstveni pogoji

⁶⁷ b

PRIČEVANJA

Poročila o graščini Gorica, stare upodobitve in karte, ljudsko izročilo ...

Poročila so navedena kronološko, kar omogoča vpogled v razvoj znanja/vedenja o spomeniku ter v razmerja o podatkih različnih avtorjev.

1678

Na Vischerjevem zemljevidu Štajerske

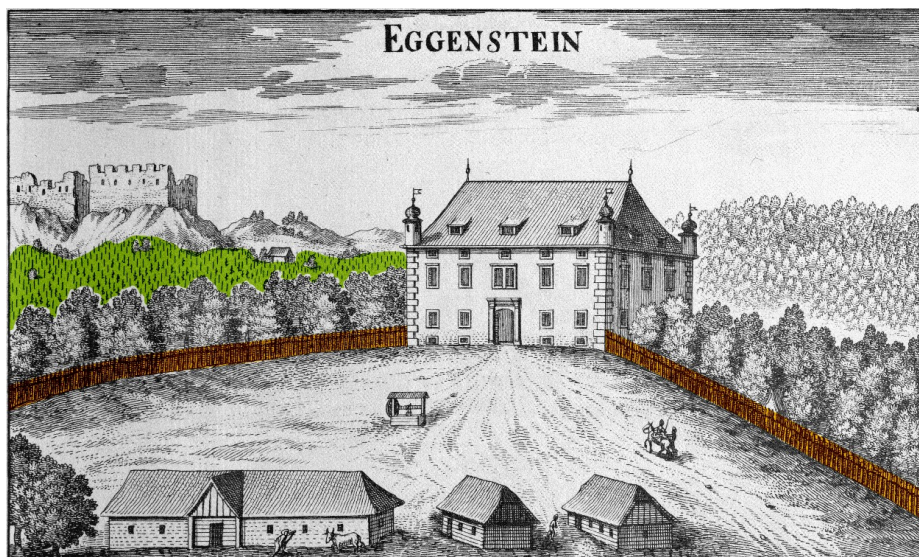
iz leta 1678 je graščina prikazana med drugimi pomembnejšimi grajskimi stavbami v Šaleški dolini.

Gradovi in dvorci v Šaleški dolini na karti G. M. Vischerja iz leta 1678: *Styriae Ducatus Fertillissii Nova Geographica Descriptio*.⁶⁸

Upodobitev graščine Gorica na Vischerjevem zemljevidu leta 1678: graščina prikazana shematsko, dodano je topografsko znamenje za vinograd, poimenovanje je Gorica (Goritzen).

⁶⁸ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Styriae_Ducatus_Fertillissimi_Nova_Geographica_Descriptio_1678.jpg, 18. 11. 2017.

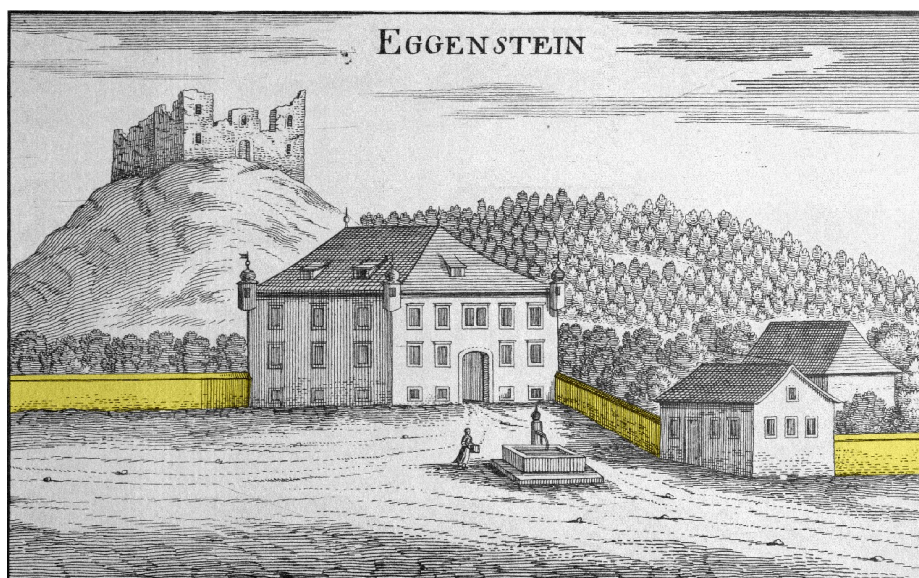

1681 Vischerjeva topografija (1)

Upodobitev graščine Gorica v delu Georg Matthäus Vischer: *Topographia Ducatus Styriae. Grätz 1681.*⁶⁹

Vischer je graščino upodobil dvakrat. Obarvani so karakteristični elementi krajinske podobe: vinogradi na rebri pod ruševinami gradu Ekenštajn ter plot okoli dvorišča. Gospodarske stavbe so na mestu, kjer zdaj kurijo kres – primarno je bil vhod v vilo torej z zahodne strani in je celotno zahodno pobočje delovalo kot dvorišče.

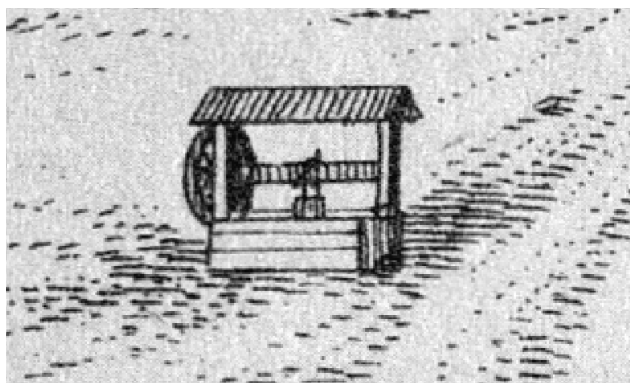
Graščina je upodobljena kot enonadstropna stavba pravokotnega tlorisa z dekorativnimi vogalnimi stolpiči ob strehi in šivanimi ogli. Os stavbe je poudarjena z dvojnimi okni nad vhodom, druga so enojna. Pred stavbo je obsežno dvorišče s plotom ločeno od gozda. Sredi dvorišča je vodnjak, na spodnjem robu gospodarske stavbe. Značilna je stegnjena stavba s frčado na sredi – hlev, ki je to obliko ohranil v sredo 20. stol. Pomenljivo je ozadje: pobočje pod ruševinami Ekenštajna je sam vinograd.

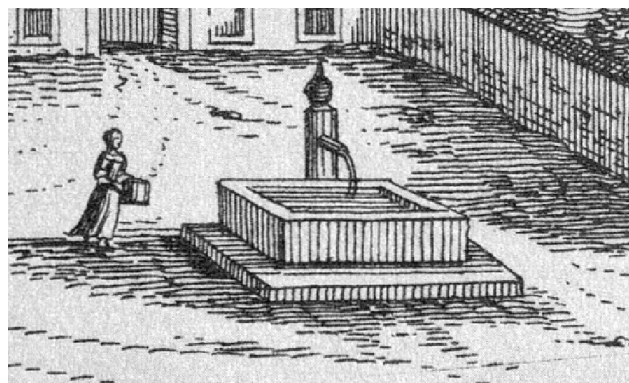
(2) Druga upodobitev graščine, z zidano ograjo dvorišča.

Prvotna krajinska ureditev območja okoli graščine je bila ruralno-utilitarna: ograja je ločevala gozd od praznega utrjenega dvorišča, sredi katerega je stal vodnjak, ob robu pa servisne stavbe. Lesen vodnjak s prve podobe, iz katerega je bilo treba vodo vleči s kolesom, je bil zamnjen z zidanim ali kamniti vodnjakom

z okrašenim stebričem, iz katerega je voda sama tekla neprestano - nedvomno luksuzna pridobitev in znamenje naprednosti, ali pa samo pobožna želja ...

Prvotni leseni vodnjak na kolo ...

... in kasnejši vodnjak s stalnim dotokom vode.

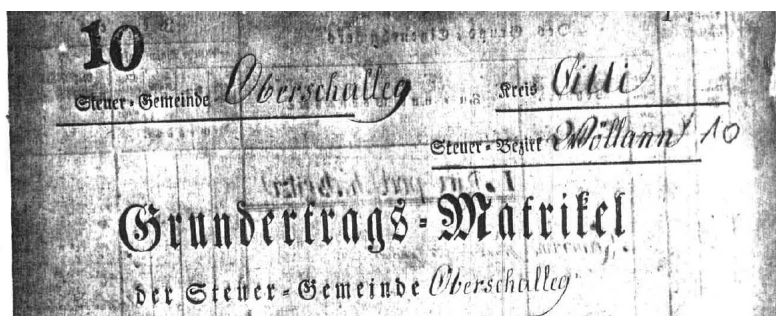
⁶⁹ [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vischer - Topographia Ducatus Styriae - 490 W%C3%B6llan bei Sch%C3%B6nstein - Velenje.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vischer_-_Topographia_Ducatus_Styriae_-_490_W%C3%B6llan_bei_Sch%C3%B6nstein_-_Velenje.jpg)

Vojaški zemljevid 1763-1787

(Notranja Avstrija - izmera 1784-1785)
Med letoma 1763 in 1787 je nastal tako imenovani **Jožefinski vojaški zemljevid** (= Jožefinska izmera) Habsburške monarhije,

v slopu katerega je nastala tudi prva natančna geografska predstavitev graščine Gorica z okolico.⁷⁰ Poleg risb obstaja tudi opisni del zemljevida. Poročilo kartografa Bodokya, zastavnika liškega regimenta,⁷¹ ki je v sklopu »sekcije 163« premeril, narisal in opisal tudi območje Bevč in Lipja, pravi samo, da so trdne zgradbe tod cerkev sv. Miklavža in dvorca Gorica in Dobrova ter da vzpetine nad sv. Miklavžem in slemena vse do Šaleka obvladujejo okolico Bevč in grad Gorico.⁷² Zanimivo je poimenovanje Hof = dvor Gorica ter dostop izključno z juga.

Jožefinski kataster

za davčno občino (Gornji) Šalek v okrožju Celje, davčni okraj Velenje, hrani Arhiv Slovenije.

Primer vpisa posesti v lasti gospoda Sakla, posestnika goriškega posestva (Inhaber des Goritzen Gut)

34

Zap- redni Nun- mer.	Grund- stü- cke Lit.	Des Grund-Eigenthümers		J e d e s				Nahme und Cultur- u. Gattung.	
		Haus- Num- mer.	Wohnort.	gefehliche Eigenschaft.					
				Domi- nirte.	Brep- t.	Kauf- eul- t.	Unte- rsteige Dau- erlic.		
				G r u n d e.					
32				H. Sakla					Sakla
33									
34									

⁷⁰ <https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=1684194.831521301%2C5837476.052913616%2C1685047.2835359657%2C5837714.918627008&map-list=1&layers=3>

⁷¹ Rajšp, Slovenija, 41.

⁷² Rajšp, 1999. 49.

292

Egg

Eggenstein, Ek., ein Gut, welches einst das gleichnamige Geschlecht, dann Friedrich Freyherr von Sonneck dd. St. Urbanstag 1334 Lebensweise durch Lorenz Bischof von Gurk, ferner die Grafen Hermann und Wilhelm von Cilli dd. Augustinistag 1387 durch Belehnung Johann Bischofs von Gurk, dd. St.

Egg

293

Silgenabend 1489 Friedrich Lamberger der junge pflegweise von Kaiser Friedrich inne hatte, und den 18. Febr. 1500 von Friedrich Grafen von Zollern um 2000 fl. rhein. von Kaiser Maximilian erkaufte wurde. Weiter haben dieses Gut die von Scheyer und von Kreig besessen.

1730 war Anna Maria Constantia Freyhinn von Gabelhofen im Besitze. 1769 suchte Franz Joseph Freyherr von Adelsstein um die Belehnung vom Landesfürsten auf diesem Schlosse, wurde aber nicht investirt. Den 1. Nov. 1779 erkaufte es Maria Anna Freyhinn von Moscon, 1786 Maximilian Pilz. Den 3. Juny 1800 Joseph Koschitz, den 5. Juny 1807 Thomas Schiersch, jetzt mit 2. May 1818 Franz Kav. Sel, 1820 Joseph Sackel.

Die Ruinen dieses Schlosses sind in Fischers Topographie abgebildet. Das neu erbaute nicht ganz vollendete Schloßgebäude wird vom Landvolke Gorizen genannt.

Eggensteiner, die, besaßen im Ek. das gleichnamige Gut und Schalleck. Es lebte ein Hermann mit Agnes, und Otto mit Dfney seiner Gemahlinn im Jahr 1314. Ein Ulrich von Eggenstein im Jahr 1322, ein Sebastian von Egaenstein der letzte seines Stammes starb 1473 in türkischer Gefangenschaft an seinen Wunden.

1822 – 1823.

v Historično
topografskem

leksikonu Štajerske

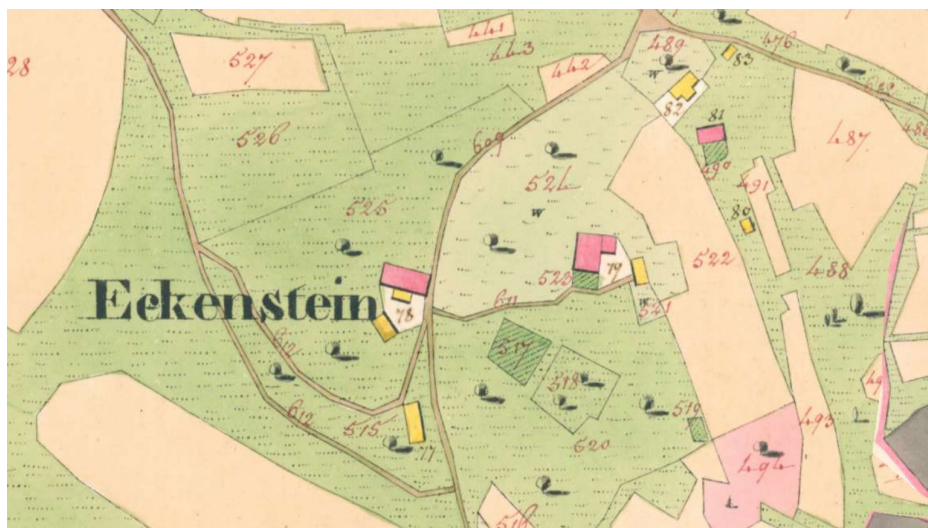
Carla Schmutza⁷³ so naštetil nekateri lastniki gospostva, o graščini Gorica pa piše: »Novopostavljeno (! neu erbaute), še ne povsem dokončano grajsko stavbo (Schloßgebäude) domačini (Landvolk) imenujejo Gorica.«

Očitno so v tem času potekala na objektu gradbena dela.

1825

Izdelan je bil franciscejski kataster, na katerem je gračina Gorica poimenovana Eckenstein. Mreža poti je zgoščena.

Eckenstein oz. danes Gorica, grafični del franciscejskega katastra (1825).⁷⁴

⁷³<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-Z1CRBOWR>

⁷⁴<https://mapire.eu/en/map/cadastral/>

[bbox=1684194.831521301%2C5837476.052913616%2C1685047.2835359657%2C5837714.918627008&map-list=1&layers=3](https://mapire.eu/en/map/cadastral/?bbox=1684194.831521301%2C5837476.052913616%2C1685047.2835359657%2C5837714.918627008&map-list=1&layers=3)

*Schloß Eckenstein
im Cultur-Dreieck des H. Hof Anton Sackl.*

1830 Stara Kaiserjeva suita

Na upodobitvi iz leta 1830 je grič pod graščino gol, na njem je le nekaj dreves – med njimi morda že raste danes mogočni gorski brest. Stavba je brez renesančnega okrasja s prejšnjih upodobitev – je to rezultat gradbenih posegov, ki jih opisuje Schmutz? Servisne stavbe so na ravnici pod graščino (kjer danes kurijo kre), v dolini in po gričih so obsežne njive.

1847 Franz vitez Gadolla: *Prispevki k topografiji in zgodovini nekaterih gradov in dvorcev v celjskem okrožju.*⁷⁸ Kritično presojeno in preiskano, 1847. V: Šaleški gradovi viteza Gadolle, Knjižnica Velenje, Velenje 2015, str. 128 ss.

Gadola ob opisu Ekenštajna piše o graščini Gorica: »1563 je grad [Ekenštajn] od njih [treh bratov Apfalterer] kupil Jurij pl.[emeniti] Scheuer [Scheyer], ki mu je sledil sin Gašper. Le-ta je zgradil, ker je stari grad že zelo propadal in se začel rušiti, pod njim na čisto ločenem, samostojnem gričku majhno zgradbo, ki je dobila ime Gorica (na vzpetini – gora [v slovenščini]), zato Ekensteinu danes pravijo tudi Gorica.

1659, po smrti Gašperja Scheuerja je lastništvo prešlo na njegovega mladoletnega sina Jurija, pod katerim je njegov varuh Adam Seifried baron Gabelkhoven l[eta] 1666 grad povečal in razširil in ga 1667 predal medtem polnoletnemu Juriju.«

⁷⁸Vitez Gadolla je bil lastnik gradu Turn med letoma 1845 (1846) in 1862 in je tako še imel vpogled v gradski arhiv, izgubljen po drugi svetovni vojni. Rokopis, v katerem je mdr. opisal tudi zgodovino in druge značilnosti gradu Šalek, je Gadolla pred letom 1851 poslal Zgodovinskemu društvu za Štajersko, vendar je Društvo objavo zavrnilo. Po smrti Gadolle so »prispevki« pristali v regionalnem arhivu v Gradcu, kjer so jih izkoristili drugi raziskovalci in opisovalci gradov, npr. topograf Janisch (brez sklicevanja na vir) in Reichert (ki samo na splošno navaja, da so avtorji besedil člani Zgodovinskega društva).

Potem Gadolla komentira Vischerjevo upodobitev in meni: »Ker je bil [stari grad Ekenštajn] tudi po tem letu [1563] zapuščen, so lepe kame in morda tudi streho uporabili za spodnjo zgradbo /.../

1694 je [Jurij Scheuer] prodal Ekenstein gospodu baronu Janezu Juriju [prečrtano] Gabelkhofnu. Družina Scheuer je imela v celjskem okrožju v lasti Zalog, Socko/Einöd in Širje. L[eta] 1694 je še en Scheuer obiskoval štajerski deželni zbor. Jörg in Gašper sta bila že 1446 v moštvu proti Madžarom [Schmutz, »Scheuer«, zv. 3, str. 477].

Od barona Janeza Jurija Gabelkhofna je prešlo posestvo Gorica nekaj pred l[etom] 1711 na barona Janeza Jožefa Gabelkhofna, kajti v zaščitnem pismu z dne 5. maja 1703 se je ta pisal[.] »Jaz, baron Janez Jožef Gabelkhofen, gospodar Turna, Helfenberga in Dobrove, s tem pripoznam itd.«, in v zaščitnem pismu z dne 5. decembra 1711 »Jaz, baron Janez Jožef Gabelkhofen, gospodar na Turnu, Helfenbergu, Dobrovi/Gutenhardu in Gorici«. L[eta] 1730 je še imel v lasti Ekenstein, kajti naslov na pismu deželnega skrbnika grofa Rudolfa Wagensberga z dne 9. avgusta 1730, s katerim je bil poslan v inventuro na Schwarzenstein, se glasi »Gospodar Turna, Gorice in Helfenberga«. Vdova Ana Marija Eleonora Gabelkhofen ga pa leta 1742 ni več imela, kajti v zaščitnem pismu z 12. maja 1742 [prečrtano] se je podpisala samo [kot] gospodarica gosposčin Turn in Šalek. Po Schmutzu [»Adelstein«, zv. I, str. 5] je imela baronica Ana Maria Konstancija Gabelkhofen, ki se je pozneje poročila z baronom Francem Jožefom Adelsteinom, posestvo Gorica l[eta] 1730, kar je pa netočno, ker ga je po zgoraj omenjenem naslovu 9. avgusta 1730 še imel v lasti baron [Janez] Jožef Gabelkhofen. – Domnevno ga je dobila po letu 1730. Ali je to bila hči barona Janeza Jožefa Gabelkhofna, mi ni uspelo nikjer najti, vendar domnevam, da je tako in če je tako, je to še ena zmota v Schoenfeldovem

Str. 130 Leksikonu plemstva več, ki jo lahko vsak trenutek dokažem. Po njem je imel Jožef baron Gab. [elkhofen] 2 hčeri Ano Marijo Eleonoro in Terezijo Marijo Antonijo. O Ani Mariji Eleonori je zanesljivo, da je bila poročena z baronom Janezom Ignacem Jauerburgom.

Morda pa je bila Ana Marija Konstancija hči katerega drugega barona Gabelkhofna in vnukinja Janeza Jurija, o katerem pa tudi ne najdem nobene sledi razen tega, kar je rekel sedanji lastnik posestva Gorica g[ospod] Jožef Žakel. L[eta] 1740 je bila ta baronica Konstancija Gab.[elkhofen] že poročena z baronom Jožefom Adelsteinom (gl.[ej] zgodovino Schwarzensteina) in 1769, pravi Schmutz [zv. I, str. 293], naj bi baron Franc Jožef Adelstein zaprosil pri deželnem knezu, da se mu dodeli ta grad v fevd, vendar ni uspel.

O tej trditvi ne najdem niti besede. L[eta] 1755 baron Franc Jožef Adelstein še ni imel Ekensteina, kajti v kupnem pismu glede vinograda Martinu Weinzlu s Schwarzensteina dne 15. avgusta 1755 piše »Jaz, baron Franc Jožef Adelstein, gospodar Ottersbacha, Wuepelsbacha, Altenhofna, Fronsberga, Dobrnice/Guteneka in Schwarzensteina«. Po Schmutzu ga je pa moral imeti že 1769. Če je bil Ekenstein lastnina b.[aronice] Konstancije Gab.[elkhofen], ga je moral pridobiti s poroko. L[eta] 1777 se je podpisal v zaščitnem pismu glede vinograda v St. Johannesbergu [Vinska Gora], napisanega na Schwarzensteinu 18. septembra 1777 »Jaz, baron Anton Karl Adelstein, gospodar gosposčin Gorica, Dobrnica/Gutenegg in Schwarzenstein, pripoznam itd«. Njegova žena Kajetana je bila rojena grofica Attems. 1799 na 1. novembra je po Schmutzu [zv. I, str. 293] baronica Marija Ana Moškon, rojena baronica Wabersberg, vdova po baronu Antonu Moškoni, od baronice Adelstein kupila posestvo Gorica in 1780 podedovala tudi posestvo Forhtenek [Schmutz, Forhtenek, zv. I, str. 386].

1786 je kupil Gorico Maksimilijan Pilz [Schmutz, zv. I, str. 293], ki je zgradbo čisto obnovil in ji dal podobo, kakršno ima zdaj in je zelo očesu prijetna, prav podobno kot Dobrna.

1800 dne 3. junija Jožef Košič [Koschitz].

1807 dne 5. junija Tomaž Čirš [Tschiersch].

1818 dne 2. maja Franc Ksaver Sel.

1820 Jožef Žakel, ki jo ima še zdaj.«

Gadolla oceni tedanjega lastnika kot »za kmetijstvo in sadjarstvo zelo zaslužnega gospoda« in doda, da je bilo posestvo Ekenštajn leta 1500 vredno 2.000 fl., zdaj pa 14-16.000 fl.

1864 Carl Reichert:

Einst und jetzt. Album Steiermarks,
III. knjiga, Gradec 1864.

Altan je spodaj odprt, od graščine se pobočje zložno spušča h gospodarskim stavbam. Tu je bil teren bržkone kasneje spremenjen - nasut, da so dobili zgoraj več ravnine pred stavbo, posledično pa je pobočje postalo (pre)strmo in se je prekinila povezava med graščino in gospodarskim območjem.

Opis Ekenštajna in Gorice pri Reichertu⁷⁹

Eggenstein.

Wir haben am Schlusse des zweiten Bandes mit dem Bergschlosse „Wöllan“ die Reihe der hochinteressanten Edelsitze des reizenden Schallthales begonnen, und wollen nun wieder einige derselben näher betrachten. Folgen wir zu diesem Zwecke von Wöllan der Straße gegen Windischgraz, so erblicken wir nach einer guten Viertelstunde auf einer sanften isolirten Anhöhe das überaus schön gelegene aussichtreiche Schloß Eggenstein (windisch Gorizen), und auf scharfkantigem

benachbarten Berg die spärlichen Trümmer der alten Feste gleichen Namens. Ähnlich so vielen neuern Schlössern ist Eggenstein eine nur den modernen Bedürfnissen entsprechende Baute, deren Entstehen in die zweite Hälfte des 16. Jahrhunderts datirt, wo ein Kaspar Schnum das neue Schloß erbaute, da die alte Burg bereits sehr baufällig war. Diese schon zu Bischofs Zeiten gänzlich verfallene Stammveste der Eckensteiner erscheint schon früh in der Vaterlandsgeschichte und fällt die Erbauung gewiß in das 10. und 11. Jahrhundert.

Im Jahre 1314 hauste daselbst ein Otto v. Eckenstein mit seiner Gattin Dfney, und Hermann mit Agnes. An diesem Bruderpaare begegnen wir neuerdings der so vielfach wiederholten Sage von dem Geschwisterhaffe; nur daß diesmal die gegenseitige Abneigung sich darauf beschränkt haben soll, durch Erbauung einer Zugbrücke zwischen den damals bestandenen getrennten Abtheilungen der Burg, jeden Verkehr unmöglich zu machen. Wirklich kann man noch heute die reichlich mit Moos überwucherten Grundmauern zweier getrennt gewesener Bauten erkennen.

1322 kommt ein Ulrich Eckenstein urkundlich vor; und ein Sebastian, der Letzte dieses Geschlechtes, endete 1473 in türkischer Gefangenschaft.

Mit der Feste wurden jedoch schon 1361 die Freiherren von Sauegg, nachmalige Grafen von Cilli, von dem Gurker Bischof Lorenz belehnt. Als im Jahre 1437 der Krieg zwischen dem Grafen Friederich und Ulrich von Cilli und dem Herzoge von Steiermark und Kärnten entstand, eroberte der tapfere Cillier Hauptmann Witowec mit den Festen Helfenberg, Altenburg und Schönstein auch Eckenstein. Kaiser Friederich III. nahm nachher von den Burgen und Schlössern der Cillier gewaltthätig Besitz, verkaufte, verpfändete und verschenkte dieselben an verdienstvolle Vasallen, und so geschah es auch mit Eckenstein, daß diese Feste im Jahre 1489 pflegeweise an Friederich Lamberger den Jungen übergeben wurde. 1500 kaufte Graf von Zollern die Burg um 2000 fl. vom Kaiser Maximilian. 1540 soll dieselbe abermals ein Lamberg besessen haben, und nach diesen drei Brüdern Apfaltern, von denen es 1563 Georg v. Schnum erkaufte. Sein Sohn erbaute, wie erwähnt, das neue Schloß. Nach dem Tode des Caspar von Schnum im Jahre 1659 folgte dessen minderjähriger Sohn Georg im Besitze von Eckenstein, und sein Vormund Adam Seifrid Freiherr v. Gabelshoven erweiterte und vergrößerte im Jahre 1666 das Schloß bedeutend. 1694 wurde Eckenstein an Herrn Johann Georg Freiherrn v. Gabelshoven verkauft und blieb bei dieser Familie, bis es 1777 an Herrn Anton Karl Freiherrn v. Adelsstein gelangte. 1786 kaufte es Maximilian Pilz, der das Gebäude ganz neu herstellte und ihm seine gegenwärtige Gestalt gab. Spätere Besitzer waren: Josef Kojchy, Thomas Tschioch, Franz X. Sel, Josef Zafel. — In neuerer Zeit: Ladislaus Graf Cavriani, Mag Graf Bispingen und Mag Ritter Pittoni v. Dannenfeld seit 1861.

⁷⁹ <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-B9YJYQAJ/bd076273-ba19-4b5d-9b9e-f1203e56850c/PDF>, str. 146.

Graščina Gorica, ok. 1898.⁸⁰
Krajino zaznamujejo laški topoli –
jagnedi.

Graščina Gorica.⁸¹ Vidno je
pravokotno jezerce v dolini.
Današnji kostańjev drevored še
vedno ni zasajen.

⁸⁰ <http://museums.si/en/collection/object/29621/velenje-grascina-gorica>

⁸¹ <http://www.bolha.com/hobi-zbirateljstvo/zbirateljstvo/razglednice/slovenija/stara-razglednica-velenje-wollan-1324600454.html>

B.

Št. list	Eintragung
1	<p>Priloga dne 13. maja 1922 št. 418. / Priloga dne 4. juna 1919 št. 51. / Temeljno dedniško predpisovanje pogodbe z dne 28. decembra 1898 št. 10.226 obziroma lastniška pravica za <u>Marijo Teuchanig roj. Hammer</u> in ostanke pri njej.</p>
2	<p>Priloga dne 19. junija 1922 št. 447a. To sta sta 3. Medb. z dne 21. julija 1919 št. 137 u. l. razpisni in obrajtati to nepremičnino. št. 1000/1000 št. 1919/1919 št. 1000/1000</p>
3	<p>Priloga dne 28. septembra 1924 št. 1770. Temeljno predpisovanje lastništva z dne 1. oktobra 1904 št. 1/90 vseh delov lastništva in celice št. 10. 3. obzorni lastniška pravica na</p>
4	<p>in Sablon, in obzorni medobrajni predpisovanje pravice glede prenamenihi vseh obzornih delov št. 10 pri: Goschamig in Orava, Goschamig Orava, Wagner in Orava, Wagner in Orava, Goschamig in Plach Berleig. 16. sept. 1948. 457</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1. Goschamig Orava 10 12/1000 (vključno s lastništvom) - 2. Goschamig Orava 10 12/1000 (vključno s lastništvom) - 3. Wagner Orava, Goschamig Orava (vključno s lastništvom) - 4. Plach Berleig, Goschamig Orava (vključno s lastništvom)
5	<p>Priloga dne 15. decembra 1948 št. 1000/1000 št. 1919/1919 št. 1000/1000</p>
6	<p>Priloga dne 15. decembra 1948 št. 1000/1000 št. 1919/1919 št. 1000/1000 Na podlagi pravnomočne odločbe o določenju mesečne zapletbene komisije <u>Goschamig</u> z dne 15. decembra 1948 št. 1000/1000 št. 1000/1000 se na osnovi 1 in 2 odločbe predsedava AVNOJ-a z dne 21. novembra 1944 in št. 24 zakon z dne 9. junija 1945, št. 500, Ur. list DFJ št. 40 knjizi lastniška pravica na ime: <u>Federativna ljudska republika Jugoslavija</u></p>
7	<p>Priloga dne 18. maja 1948 št. 291. V zvezi s stvarjo in stvaritve o obziroma lastniška pravica na dva avcihi nepremičninah, Uradni list št. 11. julija 1947, št. 57/1948 in obziroma lastniška pravica pri Federativni ljudski republiki Jugoslaviji lastništva št. 948/1000 na ime: <u>Splošno ljudsko premoženje</u></p>
8	<p>Priloga dne 12. avgusta 1948 št. 434. V zvezi s stvarjo št. 52/1000 z dne 2. junija 1947, št. 428, Uradni list št. 57 in razpisni list št. 1000/1000 urejen; Avstrijski list št. 1000/1000 in št. 1000/1000 št. 1000/1000</p>
9	<p>Priloga dne 18. novembra 1950 št. 675. Temeljno predpisovanje lastništva z dne 14. novembra 1945 št. 1000/1000 in št. 1000/1000 št. 1000/1000 se pri ostankih št. 52/1000 in št. 1000/1000 in št. 1000/1000 št. 1000/1000 <u>Splošno ljudsko premoženje</u> Razpisni list št. 1000/1000 št. 1000/1000 št. 1000/1000 Razpisni list št. 1000/1000 št. 1000/1000 št. 1000/1000 Razpisni list št. 1000/1000 št. 1000/1000 št. 1000/1000</p>

Zemljiškoknjžni izpisek (lastniki)

1975, Ivan Stopar: **Grad in naselje Šalek**. Jugoreklam Ljubljana, Velenje, 1975, str. 63

Na položni vzpetini jugovzhodno od Ekenštajna stoji graščinica Gorica, pravna naslednica starodavnega Ekenštajna. Nastala je verjetno v 17. stoletju. Na to kažejo križnogrebenasti oboki v njenem pritličju, banjasti obok v veži, predvsem pa letnica 1678, vklesana nad temenom portala, ki je nekdanj držal v graščinsko kapelo. Gorica je bila od kraja preprosta, le do polovice podkletena enonadstropna stavba pravokotnega tlorisa, vendar so jo sredi preteklega stoletja temeljito prezidali in ji dali današnji značaj. Zahodno vhodno fronto so poudarili z altanom in mansardnim čelom, predelali so okenske in vratne odprtine, streho pa razgibali. Danes bi le težka uganili, da je bila nekdanj sedež ugledne gosposčine.

Gorica se prvič omenja leta 1542 kot pristava – »mayrhoft«. Takrat jo je skupaj s pritliklinami ocenila Apolonija pl. Altenhaus za deželno vlado na 150 funtov. Margareta Delea baronica pl. Löwenburg, roj. Gabelkhofen je 27. februarja 1658 kupila pristavo Gorica, ki jo je že od leta 1634 imela v zajmu (»den schon 1634 eingepfändeten Maierhof Gorizen«) skupaj z razvaljeno stavbo Ekenštajn za 1500 florintov. Sedež ekenštajnske gosposčine je bil torej tedaj že dvor Gorica. Leta 1661 je Anna Maria pl. Gebelkhofen roj. pl. Gaisruck kupila dvor Gorico od gospe Margarete Delein. Leta 1695 je posedoval Gorico Hanns Georg pl. Gabelkhofen, ki jo je po smrti zapustil svojim šestim hčeram. Rodbina Gabelkhofen je ostala v posesti Gorice do leta 1770, ko jo je kupil Anton Karl pl. Adelstein.⁸²

Sledilo je nekaj lastnikov, dokler ni stavba dne 3. februarja 1853 prišla v posest grofa Cavriani, ki jo je temeljito moderniziral in predelal.⁸³

Lastniki so se pozneje še nekajkrat menjali, danes pa je stavba last splošnega družbenega premoženja in rabi za stanovanja.

⁸² Ignaz Orožen, Dekanat Schallthal, str. 160–161

⁸³ Hans Pirchegger, Unersteiermark, str. 25

zavod za urbanizem velenje p.o.

63320 TITOVO VELENJE
TRG MLADOSTI 2

840/89-AR

27.3.88

-1-

POSNETEK OBJEKTA SALEK 50 - GRAŠČINA GORICA

TEHNIČNO POROČILO

1. 1. KRATKA ZGODOVINA OBJEKTA

Graščina je bila pozidana v 17. stoletju kot pravni dedič gradu Eckenstein. V prvotni obliki je bila stavba eronadstropna, pravokotne tlorisne zasnove. V prvem nadstropju je še ohranjen kamnit portal z vklesano letnico '678. V letih 1853 - 1857 so jo temeljito prezidali. Takrat je dobila značaj primestne vile, vendar je v pritličju še ohranila renesančne grebenaste oboke.

Z vidika spomeniškega varstva predstavlja stavba tip skromne poznorenesančne graščine, ki je spričo poznejših prezidav ohranila svojo vrednost predvsem v nespremenjeni tlorisni zasnovi in v veduti. Varstveni režim je II. stopnje. Stavba se ohranja v svoji sedanji obliki, vendar je potrebno poiskati zanjo ustreznejšo funkcijo od sedanje stanovanjske. Za vsak poseg je potrebno soglasje Zavoda za spomeniško varstvo.

1. 2. ZASNOVA OBJEKTA

Stavba stoji vrh grička Gorica. Pritličje ima dva vhoda, ki tvorita glavno orientacijo objekta v smeri vzhod - zahod. Tlorisna zasnova objekta je pravokotne oblike z zunanjim gabaritom 14,5 x 21 m. Stavba je dvonadstropna s tem, da je del II. nadstropja mansarda in je zato površina te etaže manjša kot v pritličju in I. nadstropju. Objekt je samo delno podkleten na severni strani. V smeri obeh vhodov je v sredini objekta v vseh etažah veža oz. hodnik iz katerega vodijo vhodi v posamezne prostore. Na vzhodni strani izstopa iz osnovnega gabarita prizidek v katerem so suha stranišča (po eno za vsako etažo). Na zahodni strani pa je lesena veranda, ki je v pritličju zazidana, kar je bilo očitno izvršeno naknadno. Ostrešje je štirikapno s tem, da dve strani segata do I. nadstropja, dve pa sta krajši in segata do II. nadstropja.

1. 3. NAMEBNOST OBJEKTA

Stavba je v celoti namenjena za stanovanjske potrebe. V pritličju je 5 stanovanj, v I. nadstropju 4 in v II. nadstropju 4. Stanovanja so zasilna, saj v nobenem primeru ne zadoščajo minimalnim standardom.

...

840/89-AR
27.379

-2-

Razporeditev prostorov je nefunkcionalna, saj je bila prvotna zasnova objekta samo zasilno preurejena v stanovanjske prostore in to z lesenimi predelnimi stenami. Prvotni kamniti tlak v pritličju in I. nadstropju je prekrit z dvignjenim lesenim podom.

Stanovanja nimajo niti WC, niti kopalnic. Stanovalci so si napajali zasilni vodovod v kuhinje, odtokov ni ali pa so si jih stanovalci zasilno uredili z gumijastimi cevmi direktno skozi zid na zunanjo stran. Električna instalacija je dotrajana, objekt nima centralne kurjave.

4. KONSTRUKCIJA OBJEKTA

Nosilni zidovi kleti, pritličja in I. nadstropja so delno kamniti in delno opečni. Obodni zidovi so debeline 80 cm, notranji nosilni zidovi pa 60 cm. Prizidek s stranišči ima 30 cm opečne zidave. Nosilni zidovi so dobro ohranjeni in so sposobni nositi tudi večjo obtežbo.

Stanje temeljev pri posnetku ni bilo mogoče ugotoviti zato bo potrebno pred večjimi posegi izkopati na več mestih ob temeljih sondažne jame, da bi se ugotovila oblika in trdnost temeljev.

Stropna konstrukcija kleti in pritličja so opečni oboki, ki so povezani z nosilnimi zidovi z železnimi horizontalnimi vezmi.

Svetla višina kleti je 2,50 m, pritličja 3,05 m in I. nadstropja 3,45 m.

V II. nadstropju so zunanji nosilni zidovi opečni debeline 50 cm, notranji pa 35 cm. Strop nad I. in II. nadstropjem je lesen. Svetla višina II. nadstropja je 2,80 m.

Stopnišče je speljano v sredini objekta ob osrednjem hodniku z zavitimi lesenimi stopnicami, ki so dokaj dobro ohranjene, razen stopnic v II. nadstropju.

Prav tako so ob osrednjem hodniku nameščeni dimniki v katere so speljana posamezna kurišča v etažah. Stanje dimnikov je dokaj slabo, kar velja še posebej za del dimnikov nad streho.

Vsa okna so dimenzije 110/165 cm, vrata pa so različnih dimenzij.

Vsi mizarski izdelki so precej dotrajani in potrebni temeljite obnove.

Stanje instalacij smo omenili pri stanovanjih. Vsekakor pa jih bo potrebno pri kakršni koli prenovi izdelati na novo.

5. ZAKLJUČEK

Zaradi spomeniškovarstvene zaščite objekta bi bilo najbolje, da dobi stavba drugo, nestanovanjsko namembnost.

Od gospodarskih dejavnosti bi bila verjetno še najprimernejša turistično gostinska ali hotelska dejavnost (ohranitev zunanje oblike in gabarita objekta, večje etažne višine, ohranitev obokov).

Pri temeljiti prenovi objekta pa bo potrebno upoštevati naslednje usmeritve:

Ohranjajo se nosilni zidovi in oboki kleti in pritličja. Da bi lahko postavljali nove vmesne stene, bo potrebno nad oboki zabetonirati armiranobetonsko ploščo. Nad I. in II. nadstropjem se odstrani obstoječ lesen strop in se ga nadomesti z armiranobetonsko ploščo z zidnimi vezmi zaradi povezave nosilnih zidov.

27 . 3 7 0 B40/B9-AR

-3-

V kolikor se bo delal sekundarni strop, lahke ostane obstoječa lesena stropna konstrukcija kot zgubljen opaž za ploščo.

Na novo bo potrebno izdelati strešno konstrukcijo s tem, da je mogoče uporabiti del sedanjih leg.

Vsekakor pa bo potrebno zamenjati late in prekriti streho z novimi strešniki.

Obnoviti bo potrebno stopnišča in dimnike, ter vse mizarske izdelke. Na novo bo potrebno izdelati elektro instalacije, vodovodno instalacijo z vertikalno in horizontalno kanalizacijo ter instalacijo centralnega ogrevanja.

Titovo Velenje, maj 1989

Poročilo sestavil:

Venčeslav SVOLJŠAK, dipl.ing.gr.

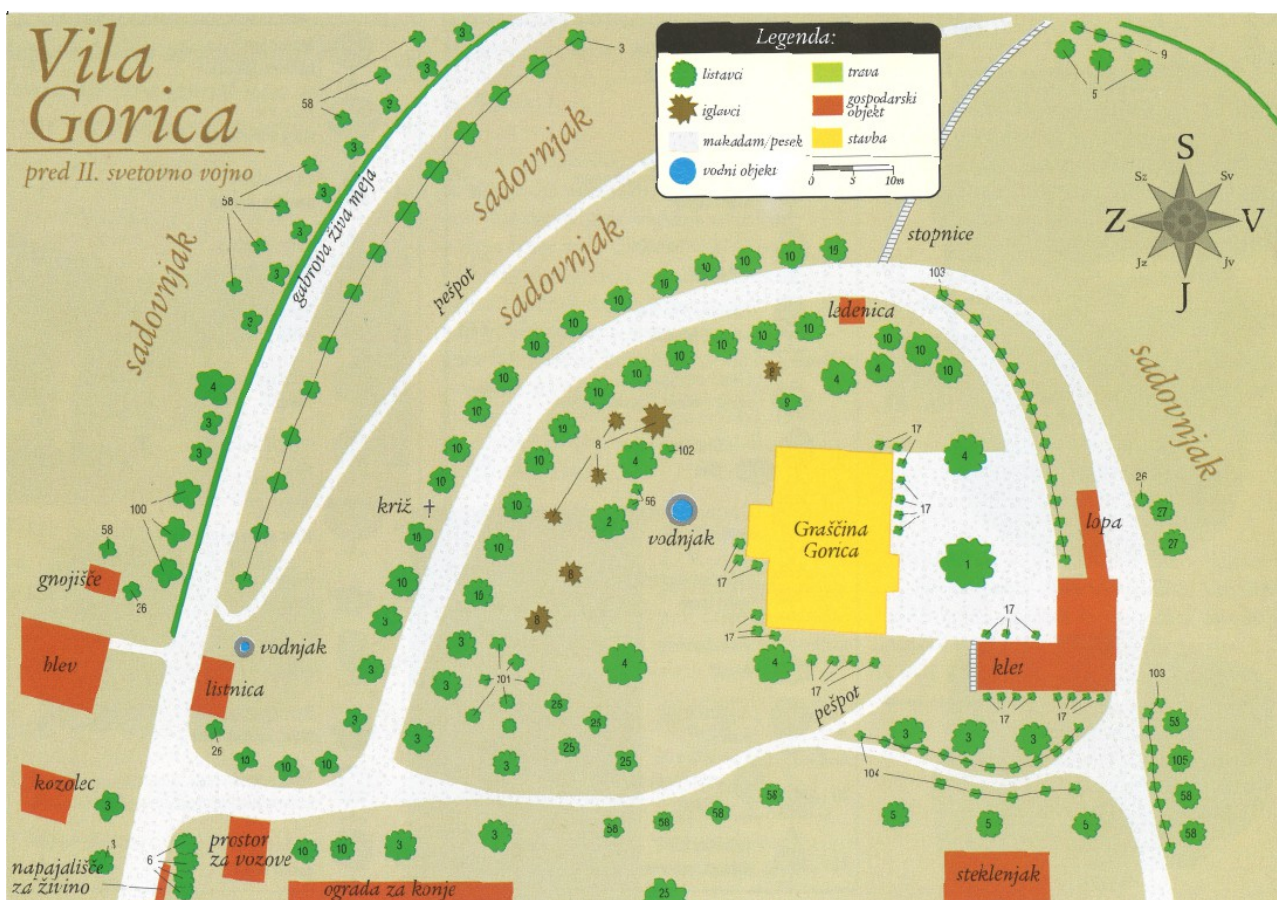
Grbi nekaterih lastnikov / posestnikov gradu / gospostva Ekenštajn in graščine Gorica⁸⁴

Domnevni grbi nekaterih rodbin, povezanih z Ekenštajnom in Gorico, risbe po opisih v grbovnikih

⁸⁴ Poles, Grad, 264.

Rastlinske vrste graščinega parka so bile strokovno dokumentirane v publikaciji Graščinski parki Šaleške doline:⁸⁵

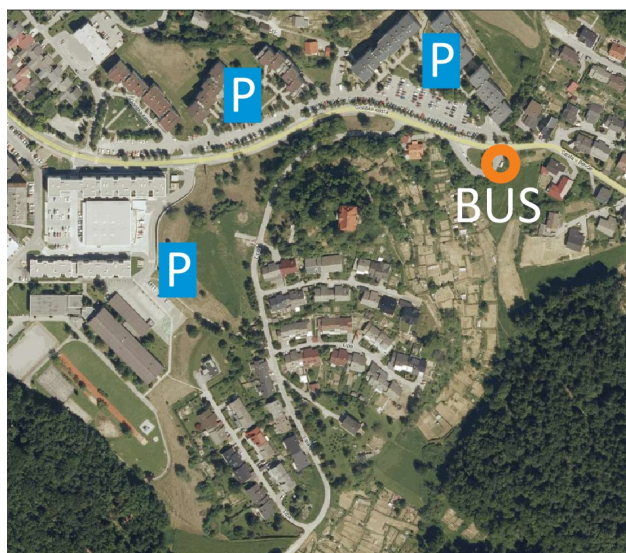
⁸⁵ Pajk, Dolejši, Graščinski, 7, 8, 9.

Zap. št.	oblika	Botanično ime Slovensko ime	št. na risbi
1		Acer sp. javor	122
2		Acer platanoides ostrolistni javor	63
3		Aesculus hippocastanum divji kostanj	10
4		Betula pendula navadna breza	22
5		Carpinus betulus beli gaber	45
6		Chamaecyparis sp. pacipresa	39
7		Cornus sp. dren, svib	74
8		Cydonia oblonga kutina	105
9		Fagus sylvatica navadna bukev	23
10		Forsythia sp. forsitija	28
11		Ginkgo biloba ginko	117
12		Hydrangea macrophylla navadna hortenzija	36
13		Kolkwitzia amabilis kolkvicija	119
14		Mahonia aquifolium navadna mahonija	46
15		Malus sp. stare sorte jablan	111
16		Malus sp. jablana - sadna	120
17		Phyladelphus sp. skobotovec	108
18		Platanus sp. platana	118
19		Pinus nigra črni bor	124
20		Prunus sp.	121
21		Prunus cerasus višnja	110
22		Prunus avium češnja	5
23		Quercus robur dob	116
24		Quercus sp. hrast	11
25		Rhus typhina octovec, kisovec	72
26		Robinia pseudoacacia robinja, nepravna akacija	6
27		Spiraea sp. medvejka	29
28		Syringa vulgaris flider, španski bezeg	9
29		Tilia sp. lipa	54
30		Ulmus glabra gorski brest	1
31		Vitis vinifera vinska trta	123

Živalske vrste na območju še niso bile strokovno dokumentirane. Na območju živijo živali, splošno prisotne vna meji urbanega in ruralnega okolja (vrabci, golobi).

Dostopnost do lokacije

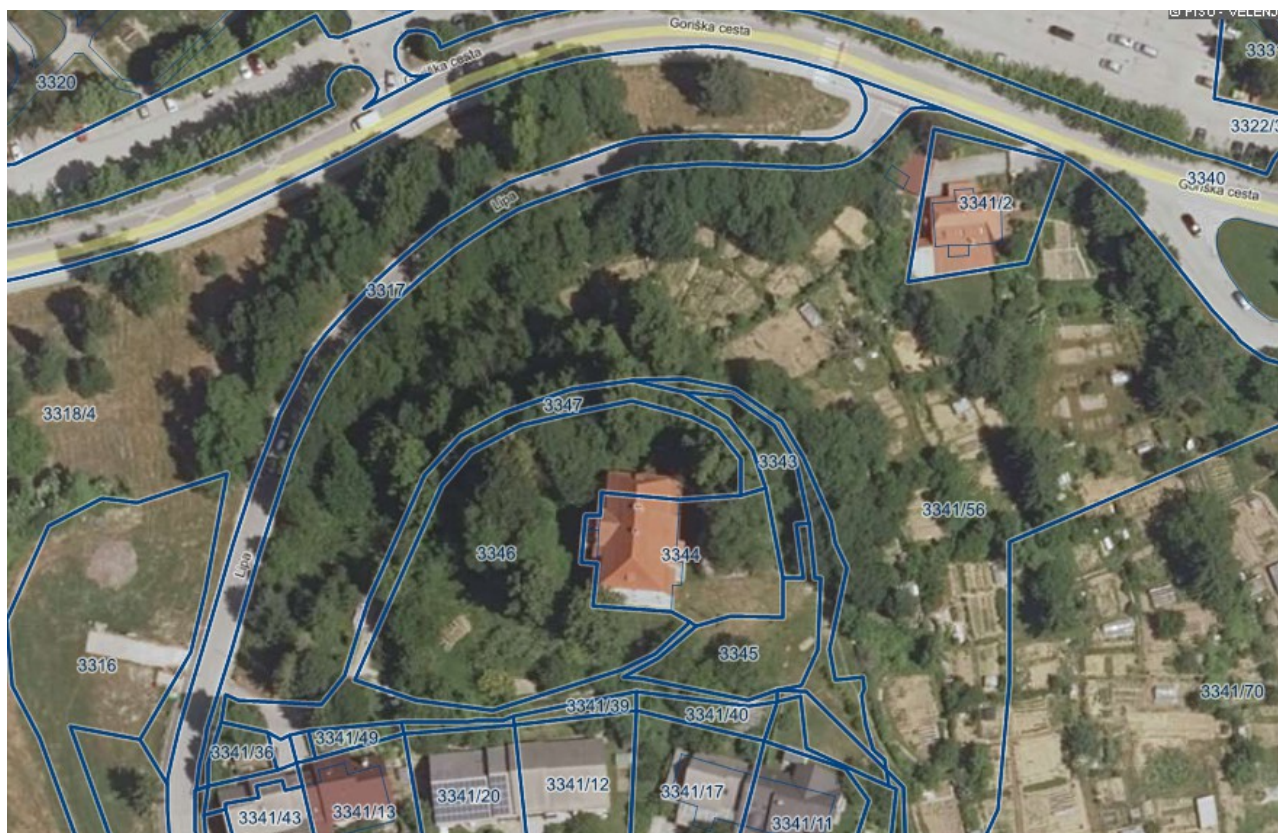
Z avtomobilom se je možno pripeljati na dvorišče graščine, posebnega parkirišča ni. Možno je parkirati pod graščino na parkiriščih stanovanjskih blokov. Peš dostop je po različnih peš poteh / stezah, ki vodijo prek območja. Postajališče lokalnega prometa na obračališču avtomobilov severno pod graščino. Posebnih poti in ureditev za gibalno in vidno omejene ni. Dovožna pot je dovolj utrjena, da je prevozna tudi v dežju, ob snegu pot najbrž ni očiščena, ker na graščini nihče več ne biva. Usmerjevalnih označb in informacijskih tabel do območja ni.

Parkirišča in avtobusno postajališče v bližini graščine.

6.2 Lokacija in lastništvo spomenika

koordinate	Y = 510624.2 x=134684.6
nadmorska višina	444,3 m n.m. ⁸⁶
evidenčna številka enote:	4327
ime enote:	Velenje – Dvorec Gorica
občina:	Velenje
katastrska občina:	964 - Velenje
parcelne št. - objekt:	3344 – lastnik MO Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje + Občina Velenje – sekretariat JGD, Velenje, Šaleška cesta 19a, 3320 Velenje
parcelna št. - okolica:	Zahodni del 3346, 3318/4, prostor za kres 3316, dovoz 3347, severni del 3341/56, 3342/1, vzhodni del 3342/1, južni del 3345 - lastnik MO Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje vzhodni del 3343 – lastnik MO Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje + Kmetijska zadruga Šaleška dolina, z.o.o., Metleče 7, 3325 Šoštanj
lastniki:	Mo Velenje, Občina Velenje – sekretariat JGD, Kmetijska zadruga Šaleška dolina
vrsta spomenika:	spomenik lokalnega pomena
razglasitev (akt):	Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Velenje (Uradni vestnik Občine Velenje, 10/1983)
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Celje

Ortofoto posnetek območja graščine Gorica z vrisanimi parcelnimi mejami.⁸⁷

⁸⁶ Podatki po: <https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=VELENJE>, 20. 1. 2020.

⁸⁷ <https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=VELENJE>, 20. 1. 2020.

6.3 Širši kontekst spomenika

Graščina trenutno nima nobene funkcije in propada. Razlogi so v dejstvu, da se v stavbo in njeno okolico v vse povojne obdobju ni dovolj vlagalo, da bi se jo ohranilo v ustreznem stanju in bi ji našli ustrezno namembnost. Po drugi svetovni vojni, ko so vilo spremenili v delavska stanovanja, so jo degradirali iz plemiškega bivališča v stanovanjsko kasarno, območje njiv in drevesnic je bilo pozidano ali je uporabljeno za vrtičke, osrednji del parka je zanemarjen, na mestu gospodarskih stavb je ravnina za kresovanje.

Vsi nekdanji servisni objekti so odstranjeni, samo družinska hiša je ohranjena.

6.4 Vrednote in pomeni

6.4.1 Zgodovinski pomen

- Graščina je pomembna s stavbno-zgodovinskega pogleda kot primer renesančne stavbe, ki je bila romantično prezidana v času historizma.

6.4.2 Estetski pomen / likovna vrednost

- Park okoli graščine je pomemben kot večje zeleno območje med stanovanjskimi soseskami, pod njim je večji odprt prostor, kjer lahko potekajo tudi množičnejše prireditve.
- Visoko drevje v parku ustvarja zeleno zaveso okoli objekta in deluje kot znamenje v pokrajini
- likovno vrednost ima zahodna fasna graščine z altanom ter posamezni notranji detajli (kamnito znamenje nad kapelo, ostanki vitrajev, ostanki stenskih / stropnih poslikav, nekaj elementov stavbnega pohištva)

6.4.3 Znanstveni pomen

- /

6.4.4 Družbeni pomen / simbolna / socialna vrednost

- Graščina je pomembna, ker je simbolno in prostorsko središče krajevne skupnosti Gorica, ki je po njej tudi dobila ime
- graščina je prizorišče 'mladinskega romana' Beli dvor

Zaradi navedenega ima graščina Gorica

- lokalni pomen: velik
- regionalni pomen: majhen
- državni pomen: majhen
- svetovni pomen: majhen

6.5 Analiza in ocena stanja

Stavba z okolico ni vzdrževana in nima vsebine - je degradirano urbano območje.

Potencial prostora ni izkoriščen.

6.6 Ukrepi varstva in razvoja

PRIMARNO:

1. **zagotavljanje varnosti na območju za obiskovalce:** stavba je zaklenjena, vhod je možen samo po dogovoru z MO Velenje. Ledenica je napol porušena.
2. **očiščenje notranjščine objekta:** objekt je potrebno izprazniti in očistiti pohištva, smeti in recentnih dozidav (odstranitev lesenih sten vključno z odstranitvijo kopalnic) – v dogovoru z ZVKDS.
3. **ohranitev objekta:** minimalna vzdrževalna dela, ki bodo zagotovila ohranitev stavbne substance do časa, ko bo znana namembnost stavbe in se bo začelo z gradbeno sanacijo objekta – v dogovoru z ZVKDS.
4. **dokumentacija objekta in okolice:** stavba ni ustrezno dokumentirana: ni geodetsko posneta, ni geološkega poročila = manjkajo dokumenti za strokovno načrtovanje posegov. Geološke preiskave bi morale z vsaj tremi vrtnami predvsem ugotoviti, ali in kje je okoli objekta eventualno možno vkopati sodobne servisne stavbe (parkiranje?). Izvedba jedrnih vrtin z arheološko dokumentacijo, cca 5 vrtin globine cca 8 m – za ugotovitev, ali je območje dodatno nasuto.
5. **restavratorsko sondiranje:** z izvedbo predhodnega sondiranja ključnih stavbnih delov (notranjščine in zunanjščine) se bi omogočilo kakovostno odločanje o vrednotah stavbe, ki se bodo morale pri bodočih gradbenih posegih prezentirati / ohraniti (stenske poslikave, vredni stavbni členi) oz. jih bo dopustno prekrito ali uničiti; razjasnile se bodo tudi nekatere dileme stavbne zgodovine (gradbene etape, predelave, eventualno sekundarno uporabljeno gradivo in stavbni členi s starega gradu Ekenštajn, razjasnila se bo prvotna barvna podoba fasade in arhitekturne členitve). ZVKDS poskusi umestiti sondiranje v svoj plan dela in proračun.
6. **Prostorski akti:** smiselno bi bilo modificirati akt v smislu, da so na območju možne tudi novogradnje ob soglasju ZVKDS OE Celje, s čimer bi se razširilo možnosti sodobnih posegov v območje (večja prilagodljivost posegov).
7. **Lastništvo:** smiselno je, da na območju obravnave dobi izključno lastništvo MO Velenje – ureditev lastniškopravnih razmerij z ostalimi manjšimi lastniki (odkup, menjave). En lastnik pomeni dosti lažje upravljanje s spomenikom in izvajanje revitalizacije
8. **Vsebina:** Nujno je sistematično pristopiti k aktivnemu iskanju dolgoročne vsebine objekta oz. investitorjev v objekt. Možnosti:
 - izvedba delavnic v lokalnem okolju, zbiranje in evidentiranje idej / pobud, diskusije z gospodarstveniki
 - internetna objava, da se išče namembnost za objekt, investitorja / kupca za objekt, ki bi ga bil pripravljen revitalizirati
 - pregled dobrih praks v tujini na analognih objektih,
 - iskanje vsebin, ki bi bile državno ali evropsko financirane in bi se lahko umestile v graščino preko razpisov
 - izhodišče: okolica objekta in ključni deli (pritlična veža) morajo ostati dostopni za javnost, možno umeščanje javnih vsebin (investitor MOV) ali javno-zasebno partnerstvo, nabor idej: dnevno varstvo za odrasle, vrtec, selitev vsebin z drugih lokacij (sproščanje drugih lokacij) ...
9. **dodatne zgodovinske raziskave** za prečiščenje / preverbo zgodovinskih podatkov (deželna deska, drugi arhivski viri, časopisje) – vsak zgodovinski podatek je potrebno podpreti s citatom originalnega vira, originalno viri se objavijo elektronsko. Ugotoviti je mdr. potrebno, ali je generalno prezidavo izvedel grof Ladislav Cavriani, kot trdita Pirchegger in Stopar, ali morda Maksimilijan Pilz, kot trdita Schmutz in Gadolla.

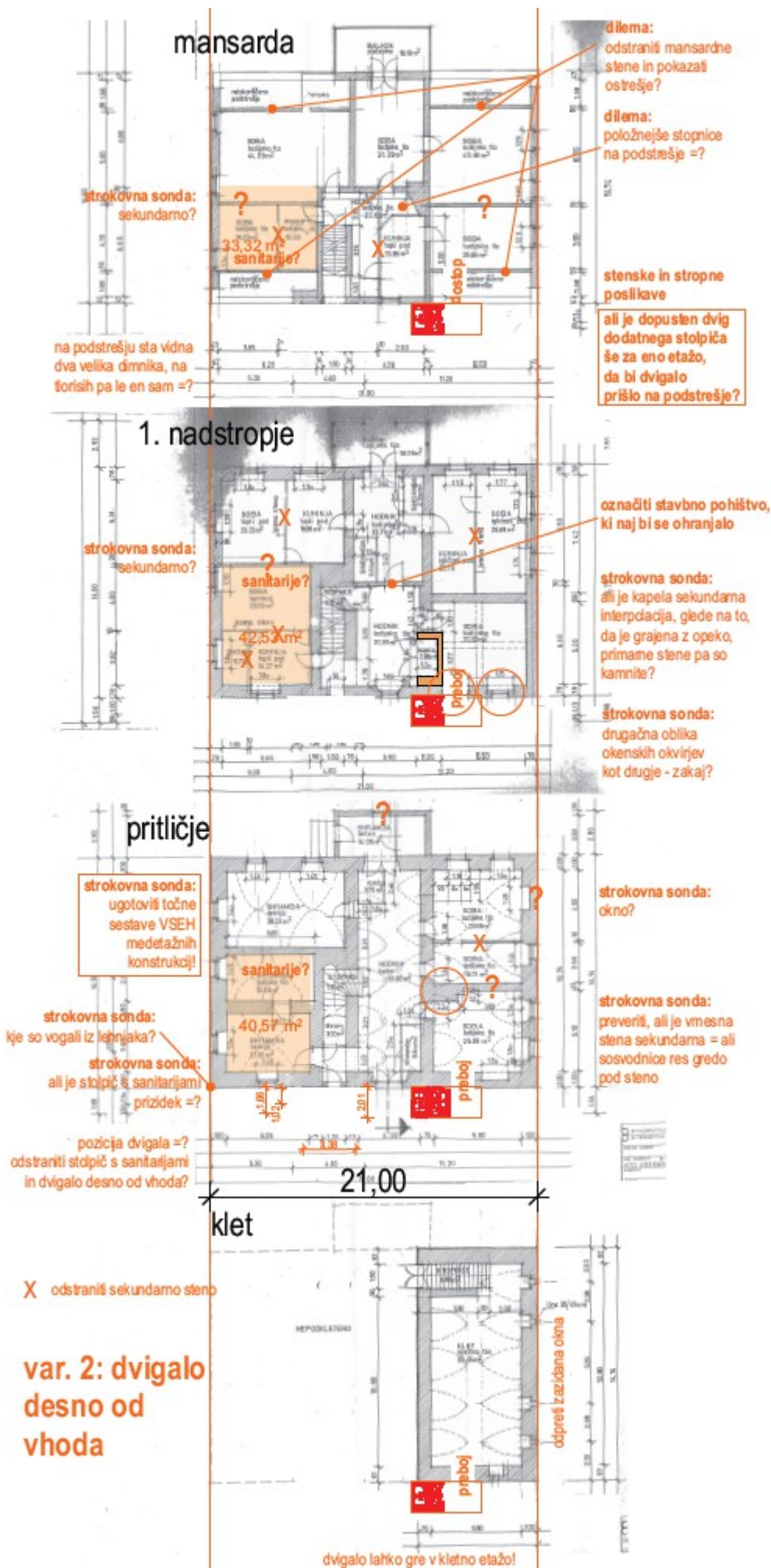
SEKUNDARNO:

1. **Izdelava generičnega modela prenove** (osnova za prijavo na razpise). Generični projekt bi služil kot izhodišče, če bi se v primeru, da se pojavi ugoden razpis za sredstva za sanacijo, bilo nanj potrebno hitro prijaviti. Generična prenova bi obsegala načrte za posege, ki bi se morali izvesti neglede na vsebino objekta:
 - sanacija strehe in lokalna sanacija / okrepitev medetažnih konstrukcij,
 - sistem naravne osvetlitve podstrešja
 - novo stopnišče na podstrešje
 - vgradnja dvigala v objekt – zagotavljanje dostopnosti (uskladitev možne pozicije dvigala z ZVKDS),
 - vzpostavitev sodobnih sanitarij, tudi za invalide
 - vzpostavitev sodobnih priključkov na infrastrukturo (elektrika, vodovod, toplovod ali toplotna črpalka, meteorna in fekalna kanalizacija, telekomunikacije)
 - arboristična sanacija parka
 - sanacija dovozne ceste in umestitev potrebnih parkirišč za avtomobile in kolesa ter pomožnih objektov
 - barvne študije fasade glede na prvotne barvne odtenke, ki bodo odkriti ob sondiranju - variante
 Generični projekt bi omogočil, da se pridobijo vse potrebne služnosti za infrastrukturne priključke ter se vsi ključni posegi v miru uskladijo z ZVKDS.
2. Neodvisno od prenove vile bi lahko v območju asfaltne ceste proti graščini **očistili prostor in uredili jagvedov drevored ter gabrovo živo mejo** – oba elementa sta v okolju že obstajala.
3. Park bi se lahko **očistil smeti**, dokumentirala in zasula (ali odstranila) bi se **ledenica** kot potencialno nevarno območje.
4. **Urediti in poenotiti bi bilo potrebno vrtičkarska območja**: enotne utice, ograje, enoten sistem poti, enotna geometrijska mreža parcel ipd.
5. Glede na to, da je bila v sklopu graščinskega posestva ok. leta 1830 bogata drevesnica z enormnim številom sort, bi se lahko v bližini uredil **sadni vrt s starimi sortami**. Morda bi se lahko ta vrt uredil na bližnjem griču Pirglu, kjer je bil sadovnjak Vile Herberstein in je nekaj dreves še ohranjenih.
6. Vzpostaviti bi bilo potrebno vsebinsko **povezavo med objektom in bližnjo šolo Gorica**.
7. Prevesti in popularizirati bi bilo smiselno **pisma Fanni Noe pl. Nordberg**, ki je živel na Gorici, možu, ki je bil oficir in major na Dunaju (1882), saj razkrivajo neposreden vpogled v dejansko življenje na vili, ki ni bilo prav rožnato, čeprav so bili lastniki plemiči.⁸⁸ Prevod bi lahko bil osnova za študijo življenja plemkinj v Šaleški dolini v 19. stoletju in do 2. svetovne vojne.

Za vse posege je treba pridobiti kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje pristojne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, za gradbene posege pa še gradbeno dovoljenje.

⁸⁸ Kroetz Relin, Meine Schells, 91 ss.

Primer dilem, ki bi se z ZVKDS razrešile na nivoju generičnega načrta.

6.6.0 Izhodiščna vzdrževalna dela

1. preverba strehe
2. preverba odtokov s strehe in meteorne kanalizacije
3. odstranitev nesnage iz objekta – po dogovoru oz. pod nadzorom ZVKDS OE Celje - pred odvozom vse pregleda kustos Muzeja Velenje, če bi se našel kakšen element opreme, ki bi ga bilo smiselno ohraniti za eventualno kasnejšo prezentacijo
4. odstranitev nekonstruktivnih predelnih sten – po dogovoru oz. pod nadzorom ZVKDS OE Celje

6.6.1 Varnost obiskovalcev in prebivalcev

1. Skrben ogled celotnega območja (okolice graščine) , preverba in dokumentiranje obstoječega zavarovanja nevarnih mest ter eventualni dodatni ukrepi za zavarovanje nevarnih mest

6.6.2 Pravni status prostora

Potrebno je:

1. preveriti varovanje vizur na graščino v prostorskih aktih in po potrebi izboljšati režime
2. vpisati varovanje v zemljiško knjigo na vse predmetne parcele

6.6.3 Obveščanje, usmerjanje, razlaganje (infrastruktura, dogajanja)

1. Glede na fizično stanje objekta vzpostavljanje te infrastrukture trenutno ni smiselno. Morda bi se lahko pri dovozu k objektu postavila ena obveščevalna tabla (v geometriji 'mestnih' tabel, kakršne so za Sprehod skozi mesto moderne in Pozojevo pot), ki bi predstavila objekt in napotila obiskovalca na internetno stran, kjer bi bili dostopni podrobnejši podatki.
2. Vzpostavitev internetne strani s podrobnimi podatki o objektu, s skeni vseh zgodovinskih virov, njihovimi prevodi in komentarji, starimi upobitvami , ljudskim izročilom in zgodbami prebivalcev graščine, s podatki o dostopnosti, kontakti ipd.

6.6.4 Sodobno urejeno okolje

1. Glede na fizično stanje objekta vzpostavljanje te infrastrukture (urbana oprema) trenutno ni smiselno oz. se bo vzpostavljala v sklopu prenove objekta, ko bo znana njegova vsebina.

7. STRATEŠKI IN IZVEDBENI CILJI UPRAVLJANJA

7.1 Vizija razvoja graščine Gorica

Vizija razvoja je trenutno:

1. da se stavba in park fizično ohranita, dokler se ne najde za območje nova vitalna vsebina, ki bo območila revitalizacijo degradiranega urbanega območja.
2. da se z aktivnim iskanjem v razumnem obdobju najde takšna vitalna vsebina (namembnost) za območje

Dolgoročna vizija:

1. stavba mora ostati likovna dominanta območja Gorica
2. stavba mora ostati vsaj delno javno dostopna: park in ključni deli notranjščine
3. stavba mora vnesti v prostor novo dodano vrednost, vezano na novo vsebino

7.2 Strateški cilji razvoja graščine Gorica

- Celostno ohranjanje kulturne dediščine in kulturne/historične krajine
- Spodbujanje doživljanja in spoznavanja grajske dediščine (kulturne, stavbne)
- Povečanje pomena kulturnega spomenika graščina Gorica
- Vzdrževanje graščine Gorica ter njena čim močnejša vpetost v sodobno življenje
- Zadovoljstvo lokalnih prebivalcev, turistov, zaposlenih in drugih obiskovalcev.

7.3 Izvedbeni cilji upravljanja graščine Gorica za obdobje 2020-25

- zavarovanje ljudi
- ohranitev stavbe in parka
- poiskanje vsebine za revitalizacijo objekta
- izvedba sondaž (restavrator)
- očiščenje notranjščine objekta in okolice
- izvedba posnetkov objekta in okolice (arhitekturni posnetek, geodetski načrt, geološko poročilo)
- revizija načrta upravljanja po 2-3 letih

8. UPRAVLJAVSKA STRUKTURA, FUNKCIJE IN PRISTOJNOSTI

V skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine pomeni upravljanje: izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila stvar razglašena za spomenik, in obsega predvsem vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe, dostopnosti, predstavitve javnosti in spremljanje stanja.

8.1 Upravljalec:

Upravljalec območja graščine Gorica je Muzej Velenje, ki ga zastopa direktor.

8.1.1 Naloge upravljalca

- Izvajanje načrta upravljanja
- Priprava predlogov sprememb in dopolnitev načrta upravljanja
- Sprejema letne programe dela na podlagi načrta upravljanja in opravlja oziroma skrbi za opravljanje v načrtu opredeljenih nalog
- Sprejema in izvaja letne programe dela
- Pripravlja letna poročila

8.2 Strokovni odbor:

Kot pomoč pri izvajanju upravljavskih nalog župan imenuje strokovni odbor, ki ga sestavljajo:

- 1 član Mestne občine Velenje
- 1 član ZVKDS OE Celje
- 1 član turističnega društva Velenje – vključen po določitvi vsebine stavbe
- 1 član Zavoda za turizem Šaleške doline

Strokovni odbor na svoji prvi seji sprejme poslovnik. Mandat strokovnega odbora traja 5 let.

8.2.1 Naloge strokovnega odbora

- Ugotavlja ustreznost upravljavskega načrta glede na strokovne smernice
- Obravnava tematike s področja strokovnega dela na območju graščine Gorica
- Predlaga rešitve glede na strokovna spoznanja

8.3 Pristojnosti in procesi sprejemanja in izvajanja odločitev, spremljanje izvajanja, trajanje načrta

- Načrt upravljanja sprejme Svet Mestne občine Velenje za obdobje petih let.
- Muzej Velenje s sodelovanje Občinske uprave Mestne občine Velenje pripravi načrt upravljanja in letne programe dela.
- Občinski svet potrdi letne programe in obravnava letna poročila ter spremlja učinke.
- Spremembe načrta upravljanja se sprejemajo na enak način kot načrt upravljanja.
- Pobudo za spremembo načrta upravljanja lahko podajo lokalna skupnost, svetniki Občinskega sveta občine, upravljalec ali posamezniki. Pobuda mora biti utemeljena in mora vsebovati predloge rešitev / sprememb.

9. UKREPI ZA VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

Grašina Gorice nahaja na območju, na katerem je možna ogroženost z naravnimi in drugimi nesrečami. Mestna občina Velenje ima na podlagi ocene ogroženosti pred naravnimi in drugimi nesrečami izdelane načrte zaščite in reševanja za različne scenarije nesreč.

V skladu z Zakonom o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Ur. l. RS, št. 64/1994, 33/2000 Odl.US: U-I-313/98, 87/2001- ZMatD, 41/2004- ZVO-1, 28/2006, 51/2006 UPB1, 97/2010) se na področju zaščite in reševanja izvaja več ukrepov in nalog s katerimi se lahko prepreči nevarnost nastanka nesreče oziroma s katerimi se lahko zmanjša škodljive posledice nesreče.

Tabela: **Pregled ukrepov in nalog zaščite in reševanja**

Poplave	Ukrepi zaščite in reševanja	Naloge zaščite in reševanja
Glede na lego graščine Gorica razmeroma visoko nad dolinskim dnom, stavba ni poplavno ogrožena.		
Potres	Ukrepi zaščite in reševanja	Naloge zaščite in reševanja
Glede na stopnjo potresa bi na graščini lahko nastale različne poškodbe grajenega tkiva, prišlo bi lahko tudi do rušenja dreves v parku.	<ul style="list-style-type: none"> - Urbanistični, gradbeni in drugi tehnični ukrepi - Evakuacija eventualnih obiskovalcev, ki bi se zadrževali na gradu v času potresa - Zaščita kulturne dediščine - Ocena poškodovanosti in uporabnosti zgradbe 	<ul style="list-style-type: none"> - Nujna medicinska pomoč - Psihološka pomoč - Reševanje iz ruševin
Požar v naravnem okolju	Ukrepi zaščite in reševanja	Naloge zaščite in reševanja
	<ul style="list-style-type: none"> - Obveščanje - Alarmiranje - Začasni umik - Evakuacija - Zavarovanje območja in okolice - Zavarovanje infrastrukturnih naprav in napeljav - Zaščita kulturne dediščine 	<ul style="list-style-type: none"> - Gašenje in reševanje ob požarih - Reševanje ljudi - Prva medicinska pomoč
Vojaški napad – vojna	Ukrepi zaščite in reševanja	Naloge zaščite in reševanja
	<ul style="list-style-type: none"> - Evakuacija ljudi - Zaščita kulturne dediščine 	

10. NAČRT AKTIVNOSTI S FINANČNIM OKVIRJEM

Aktivnosti za vzdrževanje in oživljanje graščine Gorica

Identificirane so aktivnosti, ki so naravnane na vsakoletno sprotno vzdrževanje objektov z okolico, večje obnove, pridobitev dokumentacije, potrebne za izvedbo obnov in nadaljnjega razvoja območja ter dokumentacija, vezana na vsebinsko nadgradnjo oz. digitalizacijo premične dediščine.

Naloga	Aktivnosti	Časovni potek	Kazalnik	Sodelujoči	Število enot	Strošek / leto oz. / nalogo EUR	Leto
1. ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI							
Dela za zagotavljanje varnosti na območju	Pregled stanja in določitev dodatnih ukrepov za varovanje ljudi (vezano na stavbo in okolico), zapisnik s fotografijami	letno	kpl	MO Velenje, Linea	2	300,00	
	Dela za zagotavljanje varnosti – glede na ugotovljeno stanje, npr. zavarovanje nevarnih mest na terenu (zasutje, ograditev, odstranitev) po tehnologiji izivjalca, odstranitev odpadkov, vzdrževanje	letno	kpl	Gradbinec, arborist, MO Velenje	2	2.000,00	poteka
SKUPAJ LETNO				Brez DDV		2.300,00	
				DDV 22%		506,00	
				cena z DDV		2.806,00	
2. OHRANJANJE OBJEKTA							
Redna vzdrževalna in očiščevalna dela na poslopju in njegovi neposredni in širši okolici	Košnja trave	letno	m2	Koncesionar - vključiti v koncesijo	4	2.000,00	2021→
	Vzdrževanje utrjenih poti	letno	m1	-II-	1	500,00	2021→
	Odstranjevanje neželene / nevarne vegetacije (odrez nevarnih vej ali odstranitev izbranega drevja, čiščenje naravno vzniklih grmovnic in vodenih poganjkov)	letno	kpl	Vključiti v koncesijo, arborist	1	500,00	2021→
	Pregled in popravilo strehe (zamenjava počenih srešnikov in sanacija kleparskih elementov), pregled in sanacija manjših napak na meteorni kanalizaciji	Na 2-3 leta	kpl	Krovec, klepar, gradbenik	1	1.000,00	2021→
SKUPAJ LETNO				Brez DDV		3.500,00	
				DDV 22%		770,00	
				cena z DDV		4.270,00	
3. SODOBNA DOKUMENTACIJA OBJEKTA IN OKOLICE							
zvedba sodobne arhitekturne, geodetske in arheološke in geološke dokumentacije	Geodetski posnetek z vrisom vseh posameznih dreves kot osnova za arboristični načrt	2 tedna	kpl	geodet	1	1.500,00	2021
	Geološko poročilo	2 tedna	kpl	geolog	1	1.500,00	2021
	Jedrna vrtna z arheološko dokumentacijo, prevoz stroja + 5 vrtn po cca 8 m (po možnosti združiti z geologom)	2 tedna	kpl	arheolog	1	7.800,00	2026→
	Dodatna arhitekturna dokumentacija – preverba objekta po odstranitvenih delih in digitalizacija podlog	2 tedna	kpl	Specialni izvajalec	1	4.000,00	2026→
Arboristični načrt	2 meseca	kpl	Izbrani arborist	1	4000	2021	
SKUPAJ DOKUMENTACIJA				Brez DDV		18.800,00	
				DDV 22%		4.136,00	
				cena z DDV		22.936,00	
4. RESTAVRATORSKO SONDIRANJE OBJEKTA s predhodno pripravo							
	Čiščenje objekta pod nadzorom ZVKDS in Muzeja Velenje z odvozom nerabnih elementov in deponiranjem	1 mesec	kpl	MO Velenje Muzej Velenje ZVKDS	1	3.000,00	2020/2021
	Komplet izdelava sondiranja na objektu (notranjščina, zunanjščina) z vsemi potrebnimi pripravljalnimi deli, gradbenimi odri, z dokumentiranjem in poročilo – ZVKDS poskusi aktivnost vključiti v svoj redni program	4 meseci	kpl	Restavrador ob pomoči gradbenika	1	5.000,00	2021
SKUPAJ SONDIRANJE				Brez DDV		8.000,00	
				DDV 22%		1.760,00	

				cena z DDV	9.760,00	
5. DODATNE ZGODOVINSKE RAZISKAVE						
	Analiza deželne deske, terezijanskega katastra in drugih arhivskih virov	1 leto	kpl	Muzej Velenje – plan dela, zgodovinar specialist	1	5.000,00 2.021,00
SKUPAJ ZGODOVINSKE RAZISKAVE				Brez DDV		5.000,00
				DDV 22%		1100
				cena z DDV		6.100,00
6. AKTIVNOSTI MO VELENJE						
Aktivnosti v smislu 'dobrega gospodarja'	Ureditev lastništva na območju obravnave – cenitve, menjave, odkupi zemljišč, vpis v ZK	1 leto	kpl	MOV	1	10.000,00 Preveriti smiselnost
	Sprememba prostorskih aktov – omogočiti možnost novih gradenj	1 leto	kpl	MOV	1	2.000,00 Ob spremembi akta
	Aktivno iskanje vsebine objekta z delavnicami z javnostjo, razgovori, pregledom analogij, spremljanjem razpisov, vzpostavitvijo spletne strani s predstavitvijo objekta	2 leti	kpl	MOV, Muzej Velenje, eksterni izdelovalci	1	15.000,00 2020/2021
SKUPAJ AKTIVNOSTI MOV				Brez DDV		27.000,00
				DDV 22%		5.940,00
				cena z DDV		32.940,00
7. KOMPLETIRANJE NOVE VERZIJE UPRAVLJAVSKEGA NAČRTA ČEZ 2-3 LETA						
	Pregled in vrednotenje doseženih ciljev upravljaljskega načrta, po potrebi spremembe, vnos novih podatkov, revidiranje opisov ...	2-3 leta	kpl	Muzej Velenje	1	2.000,00 2023
SKUPAJ OBNOVITEV UPRAVLJAVSKEGA NAČRTA				Brez DDV		2.000,00
				DDV 22%		440
				cena z DDV		2.440,00
Zagotovitev sredstev za vse postavke:	proračun MO Velenje					

11. DODATEK

1. Ljudsko izročilo in etnološki zapiski o graščini Gorica

Po ljudskem izročilu naj bi bil za Šafarjevo hišo kamer (Hammer?) – ekenštajnska kovačnica na vodno kladivo.⁸⁹ (V urbarju gradu Ekenštajn iz 1498 je omenjena kovačnica (kladivo) na zemlji gospostva.⁹⁰)

Na graščino je redno prihajala gospodična (frajla) Irma Ježovnik, ki je stanovala v graščini Grmovje, kjer je danes dom onemoglih. Vsak teden se je v soboto (v petek) sama pripeljala z majhnim avtomobilom po cesti od Zajca na Gorico. Avto⁹¹ je bil črn, poleti odkrit, na kolesih še ni imel gum, ampak neko trdo snov, da je strašno ropotalo. Za njim se je podil trop otrok.⁹² Gospodična ni na Gorici nikoli prespala, pregledala je, obračunala, dala navodila in plačala dninarjem. Bila je nizke rasti in močna, bolj moški tip,⁹³ »pistol – ne ded ne baba«.⁹⁴ Kot lovka je hodila z lovci v zelenem krilu, klobuku in jakni, kar ji je prav pristajalo, ter s puško. Zнала je jahati, tedaj je oblekala škornje in »fajflice«, pritisnjene in na straneh izbočene oficirske hlače. Imela je tudi lep fijakarski voz.⁹⁵ Govorila je slovensko in nemško.⁹⁶ Bila je zelo skopa: ko je prišel živinozdravnik, je v kuhinji naročila, da mu skuhajo klobaso, klobasno župo pa bo sama spila. Z Irmo se je veliko družila Alka Herberstein z bližnje vile, tudi stanovala je pri njej.⁹⁷

Sestra, Erna, naj bi živela v Nemčiji in naj ne bi prihajala na graščino, sem sta le včasih prišla njena otroka na počitnice.⁹⁸

Krajina

Ravninsko dno Šaléške doline od Sela na vzhodu do Penka na zahodu je bilo do druge svetovne vojne sama njiva.⁹⁹ Jugovzhodni del Doline je bil redko poseljen: šest hiš v Šaléku, kakšnih šest hiš v Bevčah ter približno pet hiš v Zgornjem Šaléku. Med Šalékom in Gorico so bile samo tri hiše, Janežičevi, Janežičeva teta in Utnerji.¹⁰⁰ Glavna pot med Šalékom in Gorico je tekla po današnji Splitski cesti – póti od križa do Šaléka se je reklo Anšpan,¹⁰¹ območju nad njo do ruševin Ekenštajna pa Goriška oz. Goriški reber: v navpičnih pasovih so bili vrtovi in travniki, največ pa sadovnjakov, v niži pa so bile njive. V zgornjih štirih vrstah sadovnjaka je bilo prek 50 dreves posebne vrste jabolk, koroških mošnic,¹⁰² pod njimi so bile mešano grofnštajnerce, šentjakobce (kisla in sladka sorta), ananas, rambor (zdaj kanada), kosmač, bobovec, najgliči, ciganke, golternete (zdaj zlata premena), krivopec, in še ene, ki so bile najprej zelene in so postale rumene.¹⁰³ Od nekdanjih vinogradov ni ostalo domala nič. Zidanice, ki so stale nad vinogradi, so podrli ali predelali v stanovanjske hiše. Spomnijo se treh zidanic: Jozlnove, od šaléške cerkve in od šmarške cerkve. Jozln je bil premožen vinogradnik, ob njegovih s trto prerasli kleti je stala velika preša.¹⁰⁴ Farovške vinograde izabele so imeli ljudje v najemu, kasneje so prešli v njihovo last.¹⁰⁵ Prvotno so del vina obržali, del pa dali cerkvi.¹⁰⁶

⁸⁹ d.

⁹⁰ Orožen, Dekanat, p. 152 – 162.

⁹¹ Irma se je pričela voziti z avtomobilom med l. 1935 in 1938, b.

⁹² c, f, g, ok. l. 1938/39, Ivica, Riko Pirmanšek, Mara Košir.

⁹³ c

⁹⁴ g

⁹⁵ j

⁹⁶ c

⁹⁷ g

⁹⁸ c. Drugi pripovedujejo, naj bi bila Erna največ doma v graščini v Pirešici, neporočena, meda celo nekako prizadeta, in naj bi se kot oskrbnica ukvarjala s slaboumnimi otroki (kakšnih 30) – zanje in druge uboge naj bi porabila vse podedovano premoženje. (a) Morda gre v resnici za izročilo o njeni mami, t. j. »gospe Fervega« (c), ali celo o Alki Herberstein.

⁹⁹ h

¹⁰⁰ e

¹⁰¹ c

¹⁰² a

¹⁰³ c

¹⁰⁴ b

¹⁰⁵ c

¹⁰⁶ a

Ceste, dostopi

Do graščine Gorica je bilo več dostopov: naravnost od družinske hiše so držale na grič strme lesene stopnice, druga pot, kjer je danes asfaltirana cesta, je bila posuta s peskom, tretji dostop je bila pešpot od družinske hiše do hleva ob bregu, četrti, kolovoz na lipo, pa je bil zelo blaten. Najbolj vzdrževana je bila makadamska pot na Gorico, kjer se je vozila gospodična Irma z avtomobilom: od ceste Celje-Velenje se je odcepila pri Zajcu¹⁰⁷ in vodila po kratki dolini do današnjega šolskega igrišča, od tam pa na veliko dvorišče pred hlevi, kjer je bilo prostora za 10-12 voz. Sem so se vračale kočije, ko so pri graščini odložile obiskovalce.

Od tod so vodile na graščino tri poti: glavna pot skozi kostanjev drevored je bila dobro utrjena in posuta s peskom, po drugi poti, ki ni bila tako urejena, so se običajno vozili s kočijo, tretja pot pa je bila pešpot naravnost od križišča do graščine.¹⁰⁸ Tudi po grabnu za Gorico je bila cesta, saj je bil obljuden:¹⁰⁹ na dnu globeli je bil »Goriški globjek«, tam so stanovale ženske, ki so delale na Gorici.¹¹⁰

Okolica, zunanjščina

Ob cesti, ki je tekla čez Tičarjev vrh proti Mrazu, je bil drevored Marijinih gladkih borov.¹¹¹ Okrog graščine je bil redkec a prijetno senčnat drevored visokih kostanjev, podoben onemu na Velenjski grad. Drevesa so obrezovali, da se je skozi videla graščina.¹¹² Na balkonski strani so rasle akacije. Rdečih in roza vrtnic je bilo toliko, da je bilo okoli stavbe vse rdeče,¹¹³ nekatere so bile razpeljane tudi v polkrožne špalirje. Cveteli so španski bezeg in grm podoben akaciji, a z rumenimi cvetovi, ter tretji, ki so mu pravili »dedekove hruške« in so otroci jedli njegovo okusno cvetje.¹¹⁴ Okolica je bila zelo lepo urejena, posut je bil bel pesek, rasle so nizke ovijalke in okrasno grmičevje; kjer so danes vrtnički, je bilo polno belih narcis z rdečim kolobarčkom na sredi.¹¹⁵ Graščina je bila beljena s sijočim beležem - že od daleč se je videlo, da je neke posebnega. Na vsakem oknu je stal lonec z rožo. Glavni vhod je bil pod balkonom na kamnitih stebrih, vrata so bila lesena. Pred vhodom je bila velika marmorna miza: steber je podpiral belo kamnito ploščo. Tu so sedeli gostje. Okoli drevesa na dvorišču pred zadnjim vhodom so bile zbite lesene klopi.¹¹⁶ Na ovinku tik pred graščino je bil vhod v zunanjo klet, ledenico s kamnitimi zidovi in opečnimi oboki. Tu so na razsekanem ledu shranjevali meso, krompir odtod pa je bil pomladi, kot bi ga pravkar izkopali.¹¹⁷

Notranjščina

V pritličju graščine so bile kuhinja ter shrambe. Kuhinja je bila temačna in vlažnikasta, z opekočnim tlakom.¹¹⁸ V njej so bili velik štedilnik, masivna lesena miza z dolgo, kakšnih šest cm debelo ploščo in lesenimi nogami,¹¹⁹ ter kurišče nekako 2x2 m velike peči, ki je bila v sosednji sobi in v katero je šlo 12 hlebov. Bila je nizka, komaj pol metra visoka, in z zelenimi pečnicami.¹²⁰ Kurišče in izhod v dimnik sta bila tako razsežna, da sta lahko v njem stala dva človeka. Kurili so z meter dolgimi bukovimi drvimi.¹²¹ Stene kuhinje so bile do 1,5 m nad tlemi obložene s ploščicami¹²² oz. prebarvane z oljno barvo, da se ne bi prehitro umazale, višje pa beljene. Za fino gospodo, sorodstvo in obiske so kuhali v graščini, za delavce pa v družinski hiši.¹²³ V shrambah v pritličju so shranjevali moko za kruh, koruzo, rž in pšenico. Jabolka so razgrnili na široke platoje. V drugem prostoru na desni so hranili meso in mast, kasneje so meso hranili v zunanji kleti/ledenici. Opečen

¹⁰⁷ c

¹⁰⁸ a

¹⁰⁹ c

¹¹⁰ a

¹¹¹ c

¹¹² a

¹¹³ j

¹¹⁴ i

¹¹⁵ c

¹¹⁶ a

¹¹⁷ i; v ledenici so imeli nato klet stanovalci graščine, sedaj pa je zabita, ker so vanjo metali smeti.

¹¹⁸ c

¹¹⁹ a

¹²⁰ c, po info. i je šlo v peč 9 hlebov. Danes je luknja peči zazidana z zelenimi ploščicami.

¹²¹ g

¹²² i

¹²³ a, j

tlak je v shrambah zagotavljal ustrezen hlad. V drugih sobah in na hodniku je bil po tleh les, ki so ga enkrat tedensko ribali s sirkovo krtačo.

Iz veže so vodile lesene stopnice v obokano klet, ki naj bi imela tričetr metra debele zidove in stalno temperaturo. Ob obeh vzdolžnih stranicah je v njej stalo šest in več velikih sodov iz hrastovega, kostanjevega ali akacijevega lesa, ki naj bi bili že v staru Jugoslaviji od države. Držali so po 3500 l jabolčnika in so bili tako ogromni, da so jih morali sestaviti v kleti in prisloniti lestev, da so lahko splezali nanje. Ribali so jih s krtačami, tako da se je po lestvi cel človek spustil v sod – bilo je dobro plačano. Pijačo so v sode natakali po cevi skozi kletna okenca, zamrežena z železnimi mrežami. Še po osvoboditvi je Zadruga hranila v sodih v kleti jabolčnik, kasneje so jih odstranili in so stanovalci vile klet predelili z lesenimi stenami. Tu so imeli krompir in korenček ter sodec jabolčnika. Za shranjevanje drugega klet ni bila dobra, saj vanjo lezejo polži.¹²⁴

Široke lesene stopnice v nadstropjih so bile lepe, a strašljive, posebej ponoči je bilo zoprno hoditi po njih.¹²⁵ V niši ob stopnišču je bil precej velik Marijin kip.¹²⁶ Svetili so s petrolejkami s krožniki: stale so v vogalu stopnišča, drugod pa so bile obešene, kasneje so uporabljali karbidovke, imeli pa so tudi »štalske lampe« – laterne. Električno so za časa lastnice Erne najprej pripeljali v malo hišo za pogon strojev, od tod pa kradoma v graščino, zato je nekoč tudi zagorelo. V spodnjih prostorih graščine so bile luči okrogli krožnički z žarnicami. Graščino so na novo elektrificirali ob povojni prenovi.¹²⁷

Prvo nadstropje je bilo v maniri »piano nobile« namenjeno bivanju plemiške družine, tu so bili prostori najrazkošnejši in najudobnejši za bivanje,¹²⁸ tu je bila tudi lepo urejena grajska kapela z Jezusovom monogramom nad trakom z letnico. Sobe so bile razporejene okoli osrednjega prostora tako, da se je hodilo iz sobe v sobo okoli in okoli po vsem nadstropju: vsaka sobana je imela dvoje steklenih vrat. Vstopalo se je s hodnika v sobo z balkonom, od tod pa na vsako stran še v dve zaporedni sobi.¹²⁹ V vseh sobah so bile peči, menda v vsaki druge barve (zelene, rumenkaste, bele),¹³⁰ visoke nekako 2 m.¹³¹ Končno niso nič več koristile, ker so se dimniki pokvarili.¹³² Na stropih soban je bilo ponekod izstopajoče štukaturno okrasje,¹³³ pod beleži pa so stanovalci ponekod našli preproste poslikave: kvadratna mreža, v poljih pa luna in zvezde ter oranžni in modri cvetovi. V prvem nadstropju so bile štiri velike sobe, čisto zgoraj pa štiri večje in dve manjši. Le v nekaterih so bile postelje, v vseh pa debele preproge.

Balkona sta bila iz debelega lesa, oni v prvem nadstropju je bil kar dobro ohranjen, na tleh je imel pločevino, zgornji balkon pa se je zibal in si po njem niso upali hoditi. Na balkonu naj bi ljubosumnež z nožem v hrbet zabodel grofičino hčerko.¹³⁴

Na podstrešju so bile podgane, zato tam niso brskali, ker jih je bilo strah. Našli pa so po sedem centimetrov debele modne revije z Dunaja. V vili ni nihče stanoval, gospoda je prihajala v vilo le poleti. Ključke sta imela oskrbnika, v hišo so hodile služkinje po hrano.¹³⁵

Stranišča, v vsakem nadstropju eno, so še danes v prizidanem stolpiču. Drek in scalnica sta po leseni cevi tekla od vrha do tal v greznico¹³⁶ do l. 1947, ko je cev dotrajala in so jo nehali uporabljati. Zunanje stranišče je bilo pri mali hiši.¹³⁷

¹²⁴ v vili je klet, ki pa ni dobra, saj vanjo prihajajo polži

¹²⁵ c

¹²⁶ d, i

¹²⁷ c

¹²⁸ Tudi kasneje so bila najboljša stanovanja v srednjem, 1. nadstropju graščine.

¹²⁹ j

¹³⁰ c Vse peči so zavrgli, tri in nekaj fragmentov so ohranjene v depoju Muzeja Velenje.

¹³¹ j

¹³² c

¹³³ c

¹³⁴ i

¹³⁵ c

¹³⁶ Greznica je bila levo od vhoda in se njen okvir še vidi.

¹³⁷ c

Posestvo

Na posestvu so se ukvarjali s sadjarstvom, živinorejo in vrtnarstvom.¹³⁸ Sadovnjaki so bili tam, kjer je danes šola, na Sončnem griču¹³⁹ in po Rebri.¹⁴⁰ Graščinske njive so ležale od Janežičeve hiše do glavne ceste ter na območju, ki ga danes obdelujejo vrtničkarji. K posestvu je spadala tudi večina gozdnatega Kožlja.¹⁴¹ Goriška posest ni bila ograjena, kot npr. sosednje posestvo Herbersteinov - meje so označevali mejniki. Tudi kmetovali niso tako umno in sodobno, kot Herbersteini, bržkone zato, ker lastniki niso živeli tu.¹⁴²

Gojili so ogromno jablan, nekaj hrušk ter veliko orehov in buč.¹⁴³ Nekaj orehov so hranili za potico, ostale pa zmešali z makom in sončnicami ter dali v Mislinji v oljnem mlinu predelati v posebno olje. V mislinjski mlin so z lojtrnikom vozili tudi buče za bučno olje. Nekaj večerov poprej so morali sosedi zvečer prihajat luščiti buče. To je bilo prijetno druženje. Ko so spraznili škaf, so dobili hrano – kruh in jabolčnik. Gojili so tudi lan, sušilnica (pajštva) je bila pri Basistu. Goriško posestvo ni imelo vinogradov, tudi hmelja ne.¹⁴⁴

Gnojili so in kolobarili, požete žitne njive so takoj zasejali s peso, da so jih dvakrat izrabili.¹⁴⁵ Na posestvu je bilo veliko gnoja, ker so nastiljali z listjem in steljarili.

Delalo se je brezplačno pred in po vojni, ženske so delale udarniško dopoldan, možje pa opoldne po šihu. @eli so ponoči, ker je bilo podnevi prevročje, za malico so dobili povojeno svinjsko meso in jabolčnik in nič plačila. Tudi kosili so udarniško, pomagat so prišli vsi sosedi, koscev je bilo prek 30, dva sta bila zadolžena samo za klepanje kos. Rudarji so v zameno za delo dobili vožnjo s konji, ki jo je sicer bilo treba plačati,¹⁴⁶ ali so jim dali 5-10 l pijače. V času zadruge so garali za mezdo¹⁴⁷ 7 din za ves dan ter malico, običajno kos koruznega ali soržičnega kruha in pol litra jabolčnika. Tudi otroci so morali delati, pasli so ovce za nekaj krompirja ali jabolka.¹⁴⁸

Sadje so prešali na ročni preši ob mali hiši, kasneje so imeli električni mlin za mletje sadja.

Pomagat so hodili berači, ki so smeli prenočiti in so bili za nekaj dni preskrbljeni. Večkrat se je kakšen beračev tudi zatekel na posestvo in so ga našli mrtvega.

Na posestvu je delala družina (kakšnih 20 stalnih ljudi, ki so bili kasneje uslužbenci in so imeli delovne knjige), ki je imela poleg malice kosilo in večerjo. Ostali delavci so bili največ dninarji, živeči v hišah, ki so bile del posestva.¹⁴⁹ Ročno delo je zahtevalo veliko delavcev, naenkrat tudi 40 do 50. Okoličani so radi prihajali delat na Gorico, ker je bil red.¹⁵⁰ Imeli so štiri konjarje za štiri pare konj. Dve dekli sta molzli krave in krmili svinje. Hlapci, konjarji in majer, ki je skrbel za živno, so spali v sobi poleg hleva.¹⁵¹ Ker je bilo posestvo veliko, je bilo hlapcev vedno devet ali deset, v gostilni so se držali zase in bili so dobro plačani.¹⁵² Pri živini je delal mali Nandek, ki je zmerej govoril, da se bo obesil. Skrbel je za krave in bike, ki so edino njega spustili k sebi. V hlevu je imel svojo sobico, le njemu so prale služkinje, drugim delavcem so prali doma. Nekega dne se je v prostoru nad stopniščema v hlevu res obesil – našel ga je nemški ujetnik, ki je kričal: »Der kleine Nande aufgehengt!«¹⁵³ Napisal je oporoko in zapustil privarčevani denar. Pred hlevom je bila podaljšana streha za senco, pod njo so shranjevali tudi vozove in krmo.¹⁵⁴ Ob svinjskem hlevu (kjer je danes avtobusna postaja) je bil ograjen prostor, kamor so svinjam, ki so bile poleti na prostem, metali buče. Ob svinjakih so

¹³⁸ a

¹³⁹ i

¹⁴⁰ c

¹⁴¹ a, c. Pod Gorico je spadalo Dobilčakovo, Tičarjevo, Puša (do ceste celje do bencinske), Mlinarjevo (stolpnice Koželjskega), Hobetovo (stanuje Koširjeva Mara), nekaj Kožlja, Utnerjevi (Lorger) pa že niso bili več zraven. (c)

¹⁴² a

¹⁴³ c

¹⁴⁴ Le po 45. letu je na območju od zdajšnje pošte na Gorici proti bencinski črpalki zadruge nekaj let gojila hmelj, a se ni obnesel, tudi zaradi močne konkurence. c

¹⁴⁵ a

¹⁴⁶ c

¹⁴⁷ a

¹⁴⁸ j

¹⁴⁹ c

¹⁵⁰ a

¹⁵¹ c

¹⁵² b

¹⁵³ c

¹⁵⁴ a

redili po 300 kokoši, v govejih hlevih po 30 krav molznic, šestdeset do sedemdeset krav, ki še niso telile,¹⁵⁵ ter par bikov, imeli so celó kravjo porodnišnico.¹⁵⁶

Mala hiša

Mala hiša stoji ob graščini na strani proti Kožlju. V njej sta bili dve sobi, kjer sta stanovala oskrbnika Hanz in Anika ter Hanzov brat, ob hiši sta bila v uti mlin, preša za sadje¹⁵⁷ ter žganjarija, v kleti pa manjši sodi, nekako po 1000 l.¹⁵⁸ @e pod Ježovniki sta bila oskrbnika Gorice Bračičeva, »Goriški Hanza« in »Goriška Anika« (roj. Lah) in sta ostala oskrbnika tudi po vojni. Vodila sta posle: on je kot preddelavec gospodaril in organiziral delo, ona je kot preddelavka skrbela za družino, za kuho, svinje in vrtove. Bila sta brez otrok in sta imela dosmrtno pravico do male hiše.¹⁵⁹ V sobi sta imela postelji, omaro in kavč. Hiša je bila brez kuhinje, saj so kuhali in jedli v družinski hiši, v mali hiši pa le spali. Hanz (1901 – 1972) ni bil nikoli bolan, imel je sicer pruh, a ni maral na operacijo. Ker ni hodil v šolo, je bil nepismen in ni znal nemško, a je imel tako dober spomin, da je vse nosil v glavi in mu je zapisovala žena.¹⁶⁰ Gospodaril je dobro in preudarno, ljudje so imeli kruh in stanovanje.¹⁶¹ Najprej se je imenoval ferbolter, kasneje birt - (o)skrbnik, nazadnje pa upravnik. Šele, ko je Hanz umrl in je Anika ostala sama, si je uredila kuhinjo v drugi sobici. Bolehna je umrla okrog l. 1985. Pred Hanzom in Aniko sta bila oskrbnika Hanzova starša, Mihael in Rozalija Bračič (roj. Krajcer), ki so jo klicali Činkmama zaradi majhne rasti. Oskrbnika sta bila do moževe smrti 1923, nato je vdovela Činkmama še skoraj petdeset let pomagala na posestvu in umrla stara 98 let.¹⁶² Pred njima se kot oskrbniki omenjajo Oštirji.¹⁶³

Družinska hiša

Osebje je spalo in jedlo v družinski hiši na Pogorevškem. To je hiša ob odcepu z glavne ceste na Gorico, a ji manjkata spredaj veranda in odprt gank, kjer so poleti jedli, zadaj pa je bila pod daljšo streho uta, kjer so na policah kisali veliko mleka v porcelanastih in glinenih skledah, širokih pol metra. Skozi vso hišo je šla veža, na enem koncu so vstopali, na drugem izstopali. Hiša imela tri prostore, v prvem se je kuhalo, v drugem jedlo, v kamri pa so spale služkinje. Na podstrešju so bile kašča in »zelhe« - prostori za dimljenje, sicer je bilo prazno. V veliki kuhinji s krušno pečjo so se sukale Anika, Činkamama in služkinje. V sklednik, ki je segal čez ves zid, so razvrščali posode in zajemalke. Zidan štedilnik je bil kak meter in pol širok, okoli peči so bile klopi. Velike mize so bile iz bele javorovine. Jedli so iz glinenih ali pločevinastih (plehnatih) šalc z aluminijastimi žlicami. Za zajtrk so si v mleko nadrobili kruh ali jedli prežgano župo. Le za boljše praznike so kuhali frankovo kavo, ker je bil sladkor predrag. Med tednom so meso jedli izjemoma, veliko je bilo mrzlega fižola. @anjice so dobile povojeno svinjino ter teletino,¹⁶⁴ pekli so jim tudi kokoši. Dobro so postregli ob košnji in mlačvi, za težaška dela so dobili špeh in povojene klobase.¹⁶⁵ V nedeljo so morale služkinje že zjutraj nalupiti v meter veliko skledo krompir, nato pa v Šmartno k maši ob 10. uri. Anika je šla v cerkev že prej in je nato naredila restan krompir.¹⁶⁶ Pili so povsod samo jabolčnik, veliko vrst jabolčnika, ki je bil vedno na razpolago. Če je bil prav narejen, je mogel dolgo stati in je bil kakovosten kakor vino,¹⁶⁷ ki je bilo takrat drugače cenjeno, kot danes in ga domala niso pili. Od žganja so kuhali slivovko in tropinovec. Najprej so ga kuhali v graščini, nato v žganjariji ob mali hiši. @ganje je odpeljala gospodična, po osvoboditvi pa so ga prodajali. Kruh so pekli iz soržične moke (pšenica + rž oz. mešano žito), bil je bolj vlažen, ampak tako dober, da so ljudje zanj menjali belega. Potici iz maka, orehov in sončnic so rekli svinjska potica, najbolj dobra je bila iz mešanice orehov in

¹⁵⁵ j

¹⁵⁶ c

¹⁵⁷ Od preše je ostal le kamen. i

¹⁵⁸ c

¹⁵⁹ a

¹⁶⁰ c

¹⁶¹ d

¹⁶² c

¹⁶³ b

¹⁶⁴ c

¹⁶⁵ a

¹⁶⁶ c

¹⁶⁷ a

maka.¹⁶⁸ Kot drugod, se je tudi na goriškem posestvu običajno za malico pil jabolčnik in jedel kruh ter platiči – kuhane suhe hruške, ki so jih zajemali is skupnega piskra; to je zelo odžejalo.¹⁶⁹ Goriško košaro za žegen so morali peljati v cerkev z vozom, saj je en človek ni mogel nesti. V njej so bile 30 cm visoke potice. Ko so pripeljali nazaj, so jih narezali in vsak je dobil od žegna. Zraven družinske hiše je bila »veškurna« – pralnica s kotlom za pranje prtičev.¹⁷⁰

Čebelnjak

Pod graščino sta stala na južni strani čebelnjak in topla greda (glashaus). Čebelnjak je bil od Hanzovega brata Alberta, ki ga je dala gospa Fervega v vrtnarske šole v Maribor, kasneje pa so ga poslali na Vurberg, ki je bil v lasti Herbersteinov. Okoli čebelnjaka je bilo zelo lepo, zasajenih je bilo veliko nenavadnih rož, kar je bilo izjemno, ker nekoč niso gojili mnogo cvetja. Kasneje so na mestu čebelnjaka zgradili velik kokošnjak (kurnco).¹⁷¹

Voda

Pod Štukovnikom, na pobočju sosednjega hriba, je bil za Gorico zajet stalen izvir vode. Menda je pritekala s Kozjaka: ovsene pleve, ki so jih vrgli v Pavlov studec na Kozjaku, naj bi tu prineslo na dan. Voda je neprestano dotekala na posestvo po svinčenih ceveh, ki so jih dobili na rudniku. Nad zdajšnjimi bloki so bile napeljane preko ceste do družinske hiše, kjer je bila »pumpa štepih«, ki je vodo po ceveh dvigala do graščine. Pred malo hišo je bila pipa, da so jo lahko točili. Vodovod je tekel dalje do žganjarije in se spustil do hleva, kjer je bilo korito za napajanje živine. Vodo je bila v graščini najprej le v pritličju, kasneje so jo s črpalko dvignili tudi v zgornje prostore.¹⁷² Ker je bilo treba črpalko ob družinski hiši mazati z mastjo, je bila voda na graščini mastna in slabega okusa.¹⁷³ Zato so za uporabo na graščini naredili sredi pobočja vodni rezervoar. Štepihi so bili tudi pred uto ob mali hiši, pa tam, kjer so danes bloki in v grabnu (na Puši) pri Kuretovih – vsi so danes zasuti.¹⁷⁴ Ob suši so vodo nosili tudi iz Bevč, od Krušča.¹⁷⁵

30-50 m globok vodnjak pod balkonom graščine na levi, ki naj bi segal vse do gladine tajhta pod gričem, naj bi izkopali ruski ujetniki iz 1. svetovne vojne. Zaprli so ga z deskami, da ne bi kdo padel vanj.

Dninarji

Hiške, kjer so prebivali goriški dninarji (Hobetova, Puševo), so bile spodaj zidane, zgoraj lesene, v dobrem stanju in skrbno čiščene. Sredi hiše je bila črna kuhinja, ob njej pa na vsako stran ena soba – v vsaki je živela ena ženska. Kasneje so dninarske hiše podrli ali preuredili. Umivali so se v lavorjih, škafih ali ajmerjih, ženske so prinašale vodo na glavi na »vencih«, spletenih iz koruzne slame ali zvitih iz rute. Otroke so dninarice puščale doma ali jemale s sabo – delale so od sedmih zjutraj do sedmih zvečer, opoldne je bilo od dvanajstih do ene prosto za kuho. Zelo so varčevale, da so lahko preživele stara leta. Šele na državnem posestvu so jih zavarovali in so dobivale pokojnino, delovno dobo pa so jim priznali tudi za nazaj. Ena dninaric je bila Klepejeva Micka, ki ji je nezakonski sin umrl za davico, in je živela v eni sobi s sestro. V isti hiši je živela tudi družina konjskega hlapca Puclja.¹⁷⁶ Micka je svojo visoko posteljo vedno lepo pregrnila s prtom in nanj posadila punčko v razkošni oblekici, imela je vaze iz porcelana ter omaro.

¹⁶⁸ c

¹⁶⁹ a

¹⁷⁰ c

¹⁷¹ c

¹⁷² c

¹⁷³ j

¹⁷⁴ c

¹⁷⁵ j

¹⁷⁶ c

Tajht

Potok pod graščino Gorica (Goriški graben) se je zlival v jezerce (Goriški tajht). Voda je bila tako čista, da so v njej lahko prali.¹⁷⁷ Tajht ni bil prav globok, gotovo manj kot 2 metra – »bolj luža«. Stojeca voda v njem ni nikoli usahnila, bila pa je zelena in se v njej niso kopali.¹⁷⁸ Tajh se je začel tam, kjer so zdaj ležeči policaji oz. kiosk sladoledarja in je meril nekako 30x50¹⁷⁹ metrov. Bil je podoben pravokotniku, na severozahodni strani se je malo zašpičil.¹⁸⁰ Po tajhtu so plavale race goriškega posestva, v njem so rasli lokvanji, daleč se je slišal žabji koncert.¹⁸¹ Pozimi je zamrznil in iz njega so jemali pol metra velike kocke ledu in jih shranjevali v ledenicah pri graščini Gorica in pri Velenjskem gradu.¹⁸² Otroci so hodili po zamrznjenem tajhtu in se z okovanimi čevlji ali cokli drsali iz kota v kot.¹⁸³ Ko so šli tam mimo v šolo, se jim je ugrezalo skozi sneg, komu pa se je vdrlo tudi v vodo, zato so v šolo prihajali mokri, niso pa se imeli kje posušiti.¹⁸⁴ Najpogumnejši je bil Kovačev Milan († 1999), vedno je šel prek tajhta prvi, rekoč »Zdej gremo pa po račje,« in otroci so mu v vrsti sledili.¹⁸⁵ Ko so delali cesto, se je goriški tajht izsušil – menda je zaradi gradnje kanalizacije voda odtekla,¹⁸⁶ nova pa ni pritekala, ker so potok izsušili.¹⁸⁷ Na območju tajhta naj bi zgradili cerkev, a se predlog ni udejanjil.¹⁸⁸

II. svetovna vojna in čas po njej

Med II. svetovno vojno so okupatorji spremenili slovenska imena krajev v nemška in Bevče preimenovali v Ekenstein.¹⁸⁹ Grad je bil svojčas (15. stol.) dejansko največji posestnik v Bevčah.¹⁹⁰

Trije partizani so med vojno prišli na pijačo h goriškemu oskrbniku Bračiču in bili izdani. Mastnakova je prišla povedat, da prihaja cel bataljon Nemcev in poveljnik je z daljnogledom videl bežeče partizane. Vedoč, da jih je nekdo obvestil, je vse stanovalce, ženske, moške in otroke, zaprl v graščino in zagrozil, da jih bodo postrelili, če se krivec ne javi. @enska je priznala in priklenili so jo na podboj, da bi jo ustrelili. Otroci so jokali »meine Mutti!« - čeprav v resnici ni bila njihova mama, nato so jo vlekli ven ustreliti, ker pa je jokal cel kup otrok, se je je poveljnik usmilil.¹⁹¹

Podnevi so pogosto prišli na graščino Nemci ter vse premetali in preiskali, ponoči so prišli partizani in skrivači po hrano in obleke, pobrali so vse, še odeje z otrok, da so jih morali pokrivati s suknjiči in krpami, ter izropali posodo – vse je šlo. Bilo je strašno trpljenje.¹⁹²

Po 2. svetovni vojni je v graščini spalo na slami ducat vojnih ujetnikov, ki so opravljali prisilno delo. Stražarji so imeli više eno sobo, bili so muslimani in niso jedli svinjskega mesa, zato jim morali kuhati posebej. Vsi so jedli v družinski hiši. Ko so nekoč žagali drva z nezaščitenimi sekularkami, je ujetnika zadela grča, a je preživel. Bili so zelo kulturni, razen dveh so bili poročeni in so kazali slike čakajočih družin. Domov naj bi se vrnili po 50. letu, eden se je tu poročil.¹⁹³

V graščino so s Kočevske pregnani Nemci navlekli svoje pohištvo, po osvoboditvi, ko so šli, so ga razdelili.¹⁹⁴

Prvega prvega maja v svobodi je bila na Gorici velika proslava, prišel je kuhar Ivančič in v velikem štedilniku v kuhinji pekel pečenko, rudarji pa so prinesli sod vina.¹⁹⁵

¹⁷⁷ a

¹⁷⁸ b

¹⁷⁹ a, po c 20x10 m

¹⁸⁰ c

¹⁸¹ b, c

¹⁸² c

¹⁸³ c

¹⁸⁴ c

¹⁸⁵ c

¹⁸⁶ c

¹⁸⁷ a

¹⁸⁸ b

¹⁸⁹ Ževart, 1999, 331.

¹⁹⁰ Ravnikar, 1999 I, 170.

¹⁹¹ j

¹⁹² j

¹⁹³ c

¹⁹⁴ j

¹⁹⁵ c

Posestvo Gorica je zaplembna komisija Šoštanj zaplenila 15. decembra 1945.¹⁹⁶ Frajla ni smela več blizu.¹⁹⁷ Od opreme ni danes na prvotnem mestu ohranjenega nič, morda okrogel rožasti lestenčič v sobi za kapelo.¹⁹⁸ Dragocenosti, starinsko pohištvo, mdr. 1,5 m visoko elipsasto ogledalo v lesenem okvirju, ki se je vrtelo okoli osi, zofe iz temno zelenega žameta,¹⁹⁹ bogato oblikovane steklene lestence,²⁰⁰ svete slike in portrete plemičev, meter visoke porcelanaste vaze, ki so bile v vseh sobah, idr. so zaklenili v eno sobo in nato odpeljali kot narodno imovino, nekaj ostankov je šlo v malo hišo.²⁰¹ V srednji sobi nadstropja, ki je imela balkon, so bili še l. 1952 v omari laneni prti, srebrn jedilni pribor,²⁰² z nerjavečo žico obpleteni krožniki, težki svečniki in mnogo drugega.²⁰³ Ostalo se je razbilo ali pokradlo.

L. 1948 je bila graščina del splošnega ljudskega premoženja, z njo je najprej upravljalo Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo LRS,²⁰⁴ od 1950 Državni rudnik lignita Velenje,²⁰⁵ od 1957 pa Občinski ljudski odbor Šoštanj.²⁰⁶

Rudnik je stavbo letih prenovil in v njej uredil stanovanja. Pokrpali so pode,²⁰⁷ zamenjali okna ter graščino elektrificirali. Vrata med stanovanji so stanovalci najprej zaslonili z omarami, nato zazidali. Z lesenimi stenami so pregradili velike sobane, da sta iz enega prostora nastala kuhinja in dodaten prostor, ter prebili nova vrata v stanovanja s hodnika. V kapeli so uredili shrambo. Napravili so novo fasado;²⁰⁸ stara okna so imela enojno zasteklitev in rjava polkna.²⁰⁹ V primerjavi s prejšnjim svetlim, le rahlo kremnatim beležem je nov siv omet deloval temačno.²¹⁰ V graščini so stanovali domačini, ki so bili brez hiš, med njimi Grobelniki, Hrustli, Mastnaki, Marhati, Hac, Oberčkali, Kranjc, Koreni, Poklači, Martinci ... Delali so na posestvu in dobivali plačo od zadruga ali pa so bili rudniški delavci.²¹¹

Zadruga

Po agrarni reformi je z združitvijo nacionaliziranih oz. zaplenjenih veleposesti Gorica, Golovo, Turn, Herberstein in Pavlinc (na Selu) nastala zadruga.²¹² V graščini Gorica so bile pisarne Uprave državnega posestva Gorica. Vrtnarski strokovnjak je bil inž. Jeglič, direktor v Šentjurju pa Simčič.²¹³ Zadruga je uvajala sodobne načine kmetovanja. Krave so imeli kar na prostem, postavili so jim stojišča in dolga napajalna korita. Vse so poginile.²¹⁴ Podrli so kozolce in zgradili silose. Ker jih niso znali prav uporabljati, se je na veliko nejevoljo prebivalcev po dolini širil strašen smrad, zato so jih podrli. Tudi obsežne na novo zgrajene kokošnjake in hleve so podrli ob gradnji naselja Na lipi ter Erinega skladišča pohištva.²¹⁵ Vodstvo se je

¹⁹⁶ ZK: 6, Došlo dne 15. decembra 1945, dn.št. 260 / Pri Jeschounig Frani lastnik 284/1000, Wagner Emi lastnik 332/1000 in Stark Doroteji lastnik 332/1000. / Na podlagi pravnomočne odločbe okrajne zaplembene komisije Šoštanj z dne 15. decembra 1945, števil. 7145 se na osnovi 1 in 2 odloka predsedstva AVNOJ-a z dne 21. novembra 1944 in čl. 24 zakona z dne 9. junija 1945, števil. 359. Ur. list DFJ števil. 40 vknjiži lastninska pravica na ime: Federativna ljudska republika Jugoslavija.

¹⁹⁷ j

¹⁹⁸ j

¹⁹⁹ c

²⁰⁰ a

²⁰¹ c

²⁰² bištek (vzela Anika, danes ga imajo njeni sorodniki, tujcem ga niso prepustili)

²⁰³ c

²⁰⁴ ZK: 7. VI. dne 18. maja 1948, dn.št. 291. / V smislu člena 1 uredbe o vknjižbi lastninske pravice na nepremičninah, Uradni list z dne 11. julija 1947, št. 58/428 se vknjiži lastninska pravica pri Federativni ljudski republiki Jugoslaviji lastnik 948/1000 na ime: Splošno ljudsko premoženje. // 8. dne 13. avgusta 1948, dn.št. 434. / V smislu uredbe vlade FLRJ z dne 3. julija 1947, št. 428, Uradni list št. 58 se zaznamuje kot upravni organ: Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo LRS

²⁰⁵ ZK: 9, Vloženo dne 18. novembra 1950 št. 675 / Temeljem odločb z dne 14. novembra 1945 in z dne 1. oktobra 1950 se pri Ježovnik Ivanu lastnik 52/1000 vknjiži lastninska pravica na ime: Splošno ljudsko premoženje. Zaznamuje se upravni organ: Državni rudnik lignita Velenje.

²⁰⁶ ZK: 10, Vloženo 11. junija 1957 dn.št. 799 / Po odločbi občinskega ljudskega odbora Šoštanj z dne 26. februarja 1957 št. 03/2-1181/2-57, se zaznamuje upravni organ: Občinski ljudski odbor Šoštanj.

²⁰⁷ c

²⁰⁸ j

²⁰⁹ c

²¹⁰ a

²¹¹ a, c

²¹² a, c

²¹³ h

²¹⁴ b

²¹⁵ c

pogosto menjavalo, zadruga se je zadolžila, končno je vse prevzela Era.²¹⁶ Zadrugo so prestavili pod grad Turn.²¹⁷ Takoj po vojni so bili orehi na Gorici debeli kot jabolka, zdaj pa so enako veliki, kot drugod.²¹⁸

Urbanizacija Gorice

L. 1975 je Era začela z gradnjo prvih hiš od predora pod Šalékom proti Gorici. Vmešala se je občina, naredila zazidalni načrt, takoj odplačala zemljo in jo razparcelirano drago prodala.²¹⁹ Nižinsko območje se je pozidalo z atrijskimi hišami, gričevno pobočje z vrstnimi hišami, dvignjeni konec doline pa z blokavnimi sooseskama. Bloki so bili grajeni s tunelskimi opaži, kupljenimi v Švici, ki so omogočali hitro in ceneno gradnjo v velike višine, zato so načrtovani gabarit pritličje in pet nadstropij povišali tudi trikratno.²²⁰ Na območju KS Gorica živi za manjšo občino ljudi.

Graščina Gorica, last mestne občine Velenje, je bila z odlokom razglašena za kulturno dediščino. Zanj velja varstveni režim II stopnje: mora se varovati v avtentični pričevalnosti in sedanji obliki, mogoče je spreminjati namembnost objekta ali njegovega dela, dejavnost v njej mora biti skladna s spomeniškim značajem.²²¹ V stavbi so nebivalna stanovanja. Okolica se je v petdesetih letih zanemarila in zarasla, nato so goriški grič obdelali vrtničarji. V osemdesetih letih so nameravali obnoviti graščino za lokal in na tem območju niso dovolili zasebne gradnje.²²² Pred tremi ali štirimi leti je zgorela mala hiša. Vnukinja predvojnih lastnikov graščine je že trikrat prišla iz Nemčije, da bi ji vrnila stavbo in zemljo.²²³

Križ na Splitski ulici: Na koncu današnje Splitske ulice, kjer se cesta spusti proti blokom, je tik potí stal preprost spominski križ s kovinsko strešico.²²⁴ Postaviti naj bi ga dala »gospa Fervega«,²²⁵ ki se je na tem mestu ponesrečila z vozom.²²⁶ menda ji je naproti pripeljala žareča kočija²²⁷ in grofičini konji so se splašili.²²⁸ Morda gre za tisto gorečo kočijo, v kateri naj bi se kraljična ponoči vozila po nebu nad Šalékom.²²⁹ Pri križu je bil baje izvir. L. 1954. je križ še stal,²³⁰ ko pa se je sam od sebe podrl, ga je gospa Kovačeva odnesla v Avstrijo in kasneje na Švedsko v spomin na Slovenijo.²³¹ Drugi vedo, naj bi železni križ postavilo sorodstvo vojaku, ki je padel star 17 let.²³²

Drugi križ: Pri tem križu je strašila prikazen, ker so tu nekoga ubili. Okoli križa ni bilo nobenih dreves, le skale, grmovje in trnovje. Otroci so v strahu urno tekli mimo.²³³

Goriška kapela: Goriška kapela je stala ob kolovozu na križišču poti, kjer je danes avtobusno obračališče. Bila je zelo stara, skromnejša in drugačna, kot druge. V njej je bil lesen križ, okrašen z rožami iz krep papirja, na vsaki strani kapele je rasel španski bezeg.²³⁴ Mimo je tekel potoček.²³⁵ Tu je bila meja katastrskih občin Šalék (ki je spadal pod Slovenj Gradec) in Bevče (pod Celjem).²³⁶ Kapelo, kjer so se ob nedeljah delavci in okoličani zbirali, posedali in pili, so porušili.²³⁷

V gozdu na Goricah so menda o polni luni škratje tako »vojdli« človeka, da do jutra ni našel ven.²³⁸

²¹⁶ j

²¹⁷ a

²¹⁸ j

²¹⁹ j

²²⁰ Vučina, predavanje o stanovanjski gradnji v Velenju, Knjižnica KCIN, 9. 10. 2000.

²²¹ Uradni vestnik Mestne občine Velenje 23. april 1999, številka 4 p. 109.

²²² b

²²³ j

²²⁴ c, po inf. g. Kuk., podobni križi so v Bevčah pri sušilnici ter na križišču poti Bevče – Lipje.

²²⁵ Marija Tereza roj. pl. Manner, poročanja Ježovnik, mama zadnjih lastnikov Gorice.

²²⁶ c

²²⁷ Menda naj bi imel prav po tej goreči kočiji Ekenštajnu reklo tudi Ognjeni grad.

²²⁸ c

²²⁹ b

²³⁰ e

²³¹ a, c

²³² i

²³³ b

²³⁴ c

²³⁵ b

²³⁶ c

²³⁷ a

²³⁸ Mlin kovo, marg 182.

Podzemni rov naj bi vodil tudi z graščine Gorica.²³⁹

Šilihovo izročilo

Poseben fenomen je gradivo Gustava Šiliha iz romana Beli dvor, ki se godi na Gorici. V pripovedi je upoštevana realna lokacija a z izmišljenimi topografskimi imeni, ljudsko izročilo (podzemni rov, kapela ipd.) pa je pisatelj po svoje nadgradil. Pred Šilihovim romanom se za Gorico ni uporabljalo ime Beli dvor.

Informatorji:

- a) Ciril Špital, Šalék 22, Velenje.
- b) Pavla (80) in Alenka (50) Čas, Cesta X, št. 34, Velenje.
- c) Mici Martinc (1924), Cesta na Bevče, 3320 Velenje.
- d) Štefanija Prislán, 1914, Šalék, Velenje.
- e) Manja Janežič
- f) Julčka Škorjanc
- g) Lojzka Gradišnik, 1923, Celjska c. 21, Velenje.
- h) Jože Vanovšek, 1919, Koroška cesta 33, Velenje.
- i) Elizabeta Založnik, Lipa 1, mnogo še po spominih rajnih Grobelnice in Korunke, ki sta delali na Gorici in kasneje tudi tu živeli, ter rajne Gračnerjeve gospe, ki bi bila stara prek 90 let, in je še služila stari grofici.
- j) Cilka Grobelnik, 1938

Servisni objekt, ki je stal pod graščino, na mestu, kjer zdaj kurijo kres

Oskrbnika posestva, 'Činkamama' in njen mož

2. Kulturnovarstveni pogoji

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Celje

MESTNA OBČINA VELENJE	
Prijava	01-04-2015
Številka	093-01-08/435-

Številka: EG-4019/2000-5, MŠ, NP, DB, MKL
Datum: 31.03.2015

Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Celje, Glavni trg 1, 3000 Celje, izdaja na podlagi 1. točke drugega odstavka 84. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/2008, 123/2008, 8/2011, 30/2011 - Odl. US, 90/2012 in 111/2013; v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1) na zahtevo stranke Občine Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje, v zadevi izdaje kulturnovarstvenih pogojev za poseg v nepremični kulturni spomenik **Velenje – Dvorec Gorica (EŠD 4327)**, naslov: Lipa 1, 3320 Velenje, nepremičnina parc. št. 3344, k.o. Velenje in v vplivno območje spomenika na parc. št. 3318/9, 3318/5, 3318/4, 3315, 3316, 3317, 3341/56, 3347, 3346, 3345, 3344, 3343, 3341/2, 3341/41, 3341/42, 3341/60, 3341/52, 3341/53, 3341/21, 3341/55, 3341/61, 3341/57, 3342/2, 3342/1, 3341/40, 3341/39, 3341/50, 3341/36, 3341/37, 3341/38 in 3341/49 vse k.o. Velenje, naslednje

KULTURNOVARSTVENE POGOJE

I. Investitor Občina Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje mora pred posegom prenove kulturnega spomenika **Velenje – Dvorec Gorica (EŠD 4327)**, naslov: Lipa 1, 3320 Velenje, nepremičnina parc. št. 3344, k.o. Velenje in v vplivno območje spomenika na parc. št. 3318/9, 3318/5, 3318/4, 3315, 3316, 3317, 3341/56, 3347, 3346, 3345, 3344, 3343, 3341/2, 3341/41, 3341/42, 3341/60, 3341/52, 3341/53, 3341/21, 3341/55, 3341/61, 3341/57, 3342/2, 3342/1, 3341/40, 3341/39, 3341/50, 3341/36, 3341/37, 3341/38 in 3341/49 vse k.o. Velenje, po projektni dokumentaciji: *Posnetek obstoječega stanja objekta Lipa 1, Velenje, št. projekta: 5669 (izdelal: Projektivni biro d.d. Velenje, januar 2003, vodja projekta: Vitomil Kržišnik, grad. teh.)*, izpolniti naslednje kulturnovarstvene pogoje:

STREHA:

- Pri prenovi strehe je potrebno ohraniti oz. vzpostaviti historični volumen strehe in naklone strešin. Sekundarno odprtino in balkonsko nišo na zahodni strani strehe je potrebno odstraniti in strešino preoblikovati v originalno obliko. Ohraniti je potrebno primarno maso in zunanjo likovno – arhitekturno podobo stavbe, kar pomeni tudi volumen, naklon, obliko strehe, ter primarno vrsto kritine na celotnem objektu
- Na strehi se lahko ohranita obstoječi strešni odprtini na severni in južni strešini (na obstoječi lokaciji in v enakih detajlih izvedbe), medtem ko dodatna izvedba odprtin na ostalih strešinah ni sprejemljiva.
- V primeru menjave kritine se naj le-ta zamenja z originalno-neglaziran opečni bobrovec rdeče barve.
- Krovsko-kleparski izdelki naj bodo izdelani iz cinkotita.
- V primeru izvedbe snegobranov naj bodo ti linijski. Če se izvedejo točkovno, naj bo njihovo število minimalno.
- Strelovodi naj bodo izvedeni na manj vidnih mestih oz. naj bo potek linij usklajen s pristojnim Zavodom.
- V primeru sanacije dimnikov, naj bodo ti pozidani na klasičen način (ometani in beljeni), v zgornjem delu odprti z oddušnimi odprtinami in zaključeni s strešico. Idejno skico bo pripravil Zavod.
- V primeru nujnosti izvedbe oddušnikov ali zračnikov, se naj le- ti združijo oz. skrijejo v katerem od dimnikov. Lokacije in detajli izvedbe morajo biti usklajeni s pristojnim Zavodom.

FASADE:

- Pri obnovi objekta je potrebno ohraniti primarno arhitekturno maso z originalno velikostjo in ritmom vratnih in okenskih odprtin, originalno arhitekturno členitev s strukturo ometov.

OKOLICA:

9. Zasnova okolice dvorca mora ostati enaka – peščena dovozna krožna cesta z možnostjo parkiranja, odprte travnate površine in zeleni obod.
10. V kolikor se bo na zahodni strani objekta ponovno vzpostavil glavni vhod, je potrebno do tja urediti peščeno pot širine cca 1,60m in pred vhodom večjo utrjeno peščeno površino pravokotne oblike. Pot naj se uredi ob dvorcu, na severni in južni strani.
11. Vse peščene površine morajo biti obrobljene z robniki iz pocinkane ali jeklene pločevine.
12. Možna je tudi zamenjava peščenih poti s protiprašno zaščito tal (npr. Vialitom).
13. Predlagamo obnovo vodnjaka pred nekdanjim glavnim vhodom v двореc, ki je bil glede na vire iz 17. stoletja prvotno lesen, z dvokapnim nadstreškom, kasneje pa kamnit, oba pa sta bila pravokotne oblike.
14. Potrebno bi bilo opraviti skupen ogled vodnjaka in se na podlagi tega odločiti o nadaljnjih korakih in detajlnih načrtih. Zaenkrat sta možni dve rešitvi (*glej Prilogo 2*):
 - Glede na kamnite ostanke predlagamo postavitve kamnitega vodnjaka z lesenim vertikalnim delom (črpalko). V tem primeru bi bilo potrebno do tja vzpostaviti dotok vode.
 - Možna je postavitve lesenega nadzemnega dela vodnjaka, ki ne bi potreboval vzpostavitve dotoka vode.
15. Vsa historična drevesa je potrebno ohraniti in stalno vzdrževati, kar lahko opravlja le primerno usposobljen izvajalec v soglasju s pristojno kulturnovarstveno službo.
16. Vsa drevesa je potrebno v času gradbenih del zaščititi pred možnimi poškodbami (*glej Prilogo 1*). Z vsemi načrtovanimi ureditvami je potrebno zagotoviti ustrezen odmik od dreves, tako od koreninskih sistemov kot krošenj.
17. Namesto dodatne zasaditve okolice, za katero nimamo arhivskih podatkov, predlagamo sezonsko postavitve premičnih korit z okrasnimi rastlinami (sorte se določi naknadno v sodelovanju z ZVKDS, OE Celje).
18. Morebitna urbana oprema (klopi, ograje, table, korita, koši za smeti, svetilke idr.) naj bo prilagojena ambientu dvorca ter med seboj usklajena v obliki, materialu, barvi in načinu obdelave ter številu. Predlagamo izbiro nevtralno oblikovane opreme, ki mora biti predhodno usklajena z ZVKDS OE Celje.
19. Postavitve garaž ali nadstreškov za avtomobile v okolici dvorca ni sprejemljivo.
20. Investitor oz. pooblaščenec mora pred pričetkom del s pristojnim Zavodom in z izvajalcem del organizirati sestanek, na katerem bo mogoče uskladiti morebitne nejasnosti in dileme ter podati dodatna navodila.
21. **V skladu s 84. členom ZVKD-1 pristojni Zavod izvaja konservatorski nadzor nad posegi v kulturni spomenik, zato ga je potrebno vsaj 10 dni pred pričetkom del pisno ali po elektronski pošti (tajnistvo.ce@zvkd.si) o tem obvestiti.**

VARSTVO NEPREMIČNE ARHEOLOŠKE KULTURNE DEDIŠČINE:

22. Pri vseh posegih v zemeljske plasti ob prenovi dvorca in okolice se - skladno z 28. tč. 3. člena ZVKD-1 - izvedejo predhodne arheološke raziskave - **arheološke raziskave ob gradnji (arheološki nadzor nad zemeljskimi deli)**. Območje ureditve dvorca in okolice obsega ca 2300 m².
23. Metodologija arheoloških raziskav ob gradnji mora biti pred pričetkom zemeljskih del usklajena med odg. konservatorjem arheologom ZVKDS in izvajalcem gradbenih del; v terminskem planu načrtovanih del morajo biti opredeljena tudi arheološka dela.
24. V primeru odkritja arheoloških najdb širina izkopnega polja ne sme biti ožja od 2 metrov, kar je minimum za strokovno še korektno arheološko dokumentiranje.
25. Če med raziskavo, potrebno za sprostitev zemljišča za gradnjo, pride do izjemnih odkritij, ki utemeljujejo spremembo projektne dokumentacije, potrebne za pridobitev projektnih pogojev po predpisih, ki urejajo gradnjo objektov, in se ta odkritja niso mogla upoštevati pri izdaji soglasja za raziskavo, mora nadzornik po odločbi MK o tem nemudoma obvestiti MK in naročnika. MK odloči o izjemnosti odkritij na podlagi mnenja Strokovne komisije za arheološke raziskave; ZVKDS pa po uradni dolžnosti obnovi postopek izdaje kulturnovarstvenih pogojev in soglasja za poseg na zemljišču, kjer se izvaja raziskava (19. člen Pravilnika o arheoloških raziskavah (Uradni list RS, št. 3/2013)).
26. Kadar gradbena dela posegajo v strukturne elemente dediščine ali spomenika, krije stroške predhodne arheološke raziskave investitor gradnje (1. točka, druga alineja 34. člena ZVKD-1,

Uradni list št. 16/2008). Predhodna arheološka raziskava obsega tudi poizkopalno obdelavo arhiva arheološkega najdišča (28. tč. 3. čl. ZVKD-1).

27. Arheološke raziskave se lahko izvajajo v ustreznih vremenskih razmerah, v dnevih brez padavin in snežne odeje; dnevne temperature pa morajo biti ob začetku delovnega dne nad lediščem.
28. Organizacija gradbišča, varnostni načrt, varovanje izkopov, urejanje deponij in prevoz zemljine na deponijo niso predmet kulturnovarstvenih pogojev in izvedbe predhodnih arheoloških raziskav.
29. Za izvedbo arheološke raziskave na terenu je potrebno pridobiti kulturnovarstveno soglasje za raziskavo in odstranitev po 31. členu ZVKD-1, ki ga izda minister za kulturo. Za pridobitev omenjenega soglasja je potrebno na Ministrstvo za kulturo RS posredovati vlogo za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja za raziskavo in odstranitev dediščine, ki mora vsebovati podatke, dokumente in priloge kot je navedeno v 5. členu Pravilnika o arheoloških raziskavah (Uradni list RS, št. 3/2013).
30. **Za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja v skladu z 28. in 30. členom ZVKD-1 je potrebno pridobiti in predložiti soglasje Ministrstva za kulturo RS za arheološke raziskave in odstranitev dediščine (31. člen ZVKD-1) ter priložiti projektno dokumentacijo, ki jo za pridobitev projektne soglasja predpisujejo predpisi, ki urejajo graditev in ki upošteva podane kulturnovarstvene pogoje.**

II. V skladu s 84. členom ZVKD-1 pristojni Zavod izvaja konservatorski nadzor nad posegi v dediščino, zato ga je potrebno vsaj 10 dni pred pričetkom del pisno ali po elektronski pošti (tajnistvo.ce@zvkd.si) o tem obvestiti.

III. Kulturnovarstveni pogoji veljajo 1 leto od dneva njihove vročitve investitorju.

IV. Stroški organu v tem postopku niso nastali; investitor sam krije svoje stroške postopka.

Obrazložitev:

Drugi odstavek 49.c člena Zakona o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 102/04-UPB1 – uradno prečiščeno besedilo (14/05 popr.), 92/05-ZJC-B, 93/05-ZVMS, 111/05-Odl.US, 120/06-Odl.US, 126/07, 57/09-Skl.US, 108/09; 61/10-ZRud-1 (62/10-popr.), 20/11-Odl.US in 57/12; ZGO-1) določa, da so s posebnimi predpisi določena varovana območja, v katerih je treba pridobiti posebno soglasje zaradi varstvenega režima, ki velja na teh območjih oziroma nepremičninah.

Prvi odstavek 29. člena ZVKD-1 tako določa, da je pred izdajo kulturnovarstvenega soglasja, razen za soglasje za raziskave ali za iskanje arheoloških ostalin, treba pridobiti kulturnovarstvene pogoje Javnega zavoda Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine. Pridobitev in upoštevanje kulturnovarstvenih pogojev je pogoj za izdajo kulturnovarstvenega soglasja, ki je podlaga za izvedbo posega v nepremično kulturno dediščino.

Kulturnovarstveno soglasje, pred tem pa kulturnovarstvene pogoje, je v skladu s 1. alineo drugega odstavka 28. člena ZVKD-1 potrebno pridobiti tudi za vzdrževalna dela, ki posegajo v varovane vrednote in služijo ohranitvi spomenika. Vzdrževalna dela se štejejo za poseg v dediščino, če kakor koli spreminjajo videz, strukturo, notranja razmerja in uporabo dediščine ali če dediščino uničujejo, razgrajujejo ali spreminjajo njeno lokacijo (26. točka prvega odstavka 3. člena ZVKD-1).

V skladu s četrtem odstavkom 29. člena ZVKD-1 se kulturnovarstveni pogoji za poseg v spomenik ali vplivno območje spomenika določijo v skladu z aktom o razglasitvi ali z določbami prostorskega akta oziroma akta o določitvi varstvenih območij dediščine, za poseg v registrirano nepremično dediščino pa v skladu z določbami prostorskega akta ali akta o določitvi varstvenih območij dediščine.

Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Celje, Glavni trg 1, 3000 Celje (v nadaljnjem besedilu: ZVKDS), je dne 06.03.2015 prejel zahtevo investitorja Občine Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje, v zadevi izdaje kulturnovarstvenih pogojev za poseg v dvorec Gorica v Velenju. Investitor je zahtevi priložil naslednjo projektno dokumentacijo:

- *Posnetek obstoječega stanja objekta Lipa 1, Velenje, št. projekta: 5669, izdelal: Projektivni biro d.d. Velenje, januarja 2003, vodja projekta: Vitomil Kržišnik, grad.teh.*

Iz investitorjeve zahteve izhaja, da namerava celovito prenoviti dvorec Gorica v Velenju. Namembnost prenovljenega objekta naj bi ostala stanovanjska, zato se bo prenova izvajala kot vzdrževalna dela, deloma pa kot rekonstrukcija objekta. Investitor namerava zamenjati stavbno pohištvo in preurediti sanitarne prostore.

Po pregledu gradiva je bilo ugotovljeno, da je poseg načrtovan v objektu kulturne dediščine, ki je v Registru kulturne dediščine pri Ministrstvu za kulturo RS vpisan kot **Velenje – Dvorec Gorica (EŠD 4327)** in kot spomenik lokalnega pomena varovan z *Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Velenje, Uradni vestnik Občine Velenje, št. 10/83-75, 5/84-6.*

Dvorec Gorica je v osnovi tipična enonadstropna poznorenesančna stavba pravokotnega tlorisa s pet-osno fasado in štirikapno streho. Današnja nekoliko predelana podoba dvorca na zahodni strani s prvotnim glavnim vhodom in poudarjenim pročelnim zaključkom nad njim je iz sredine 19. stoletja. Danes je glavni vhod v objekt iz dvoriščne strani. V notranjščini se je večji meri ohranila prvotna delitev prostorov, v kleti in pritličju so ohranjeni renesančni grebenasti oboki ter v veži nadstropja kamniti portal v nekdanjo kapelo, nad katerim je v na kamnitem traku na temenu vklesana letnica 1678. V nekdanjem parku je ohranjenih nekaj zgodovinskih dreves in ostanki kamnitega vodnjaka.

Ker v *Odloku o razglasitvi* ni mogoče razbrati natančnega obsega varstvenega režima, je potrebno upoštevati splošni varstveni režim, ki je določen v 1. točki 134. člena ZVKD-1. Navedeni kulturnovarstveni režim določa, da če je v aktu o razglasitvi nepremičnega spomenika, ki je začel veljati pred uveljavitvijo tega zakona, varstveni režim določen na način, iz katerega se ne da razbrati njegovega obsega, velja do uveljavitve aktov o razglasitvi na podlagi tega zakona za **posamezne spomenike naslednji splošni varstveni režim:**

- *»Varujejo se zunanje značilnosti kot so gabariti, zasnova pročelij, tlorisni razporedi, značilni naravni in umetni materiali ter konstrukcijske značilnosti, ustrezna namembnost, značilna pojavnost v prostoru, arheološke plasti in razmerje spomenika in posebej njegovo vplivno območje.«*

Dvorec ima varovano tudi vplivno območje, ki je določeno z zgodovinskega, funkcionalnega in vizualnega vidika. V njem pristojna kulturnovarstvena služba postavlja pogoje, pod katerimi je določen poseg možen ter določa način delovanja obstoječim rabam s ciljem ohranitve ali zagotovitve prostorske integritete, pričevalnosti, dominantnosti, možnosti delovanja dediščine.

Omenjena varstvena režima sta podlaga kulturnovarstvenih pogojev za prenovu dvorca, ki določajo upoštevanje obstoječega stavbnega tlorisa in višinskih gabaritov, zgodovinskega naklona strehe, materiala in barve strešne kritine, strukturo in barvo fasadnega ometa in varovanje fasade z likovno-arhitekturnimi detajli. Pogoji, ki obravnavajo tudi pripadajočo zunanjo ureditev, novih posegov ne predvidevajo, ohranjajo pa obstoječo parkovno zasnovo ter obnovo vodnjaka, ki predstavlja pomemben element in poudarja vhodni del dvorca.

Peti in šesti odstavek 29. člena ZVKD-1 določata, da lahko ZVKDS s kulturnovarstvenimi pogoji kot pogoj za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja določi obveznost oprave predhodnih raziskav, če se upravičeno domneva, da je v nepremičnini, ki je predmet posegov, neodkrita dediščina, in grozi nevarnost za njeno poškodovanje ali uničenje. ZVKDS je določil obveznost oprave arheoloških raziskav ob gradnji - arheološkega nadzora nad zemeljskimi deli, ker lahko načrtovani gradbeni posegi poškodujejo arheološke plasti in spremenijo kontekst najdišča; poleg tega pa lahko načrtovani posegi spreminjajo okoljske dejavnike, pomembne za njihovo ohranitev.

ZVKDS je na podlagi vsega navedenega odločil, da je predlagani poseg investitorja možen v obsegu in na način, kot je določen v izreku teh kulturnovarstvenih pogojev.

V skladu s 84. členom ZVKD-1 bo pristojni Zavod izvajal konservatorski nadzor nad posegi v dediščino, zato ga je potrebno vsaj 10 dni pred pričetkom del pisno ali po elektronski pošti (tajnistvo.ce@zvkd.si) o tem obvestiti.

Investitor oz. pooblaščenec mora pred pričetkom del s pristojnim Zavodom in z izvajalcem del organizirati sestanek, na katerem bo mogoče uskladiti morebitne nejasnosti in dileme ter podati dodatna navodila.

Ti kulturnovarstveni pogoji veljajo 1 leto od dneva njihove vročitve investitorju.

Če se na območju ali predmetu posega najde arheološka ostalina, morata investitor in odgovorni vodja del poskrbeti, da ta ostane nepoškodovana ter na mestu in v položaju, kot je bila odkrita, o najdbi pa morata najpozneje naslednji delovni dan obvestiti ZVKDS (prvi odstavek 26. člena ZVKD-1).

Na projektno dokumentacijo za pridobitev gradbenega dovoljenja, ki upošteva izdane kulturnovarstvene pogoje, si mora investitor v skladu z 28. členom ZVKD-1 pridobiti kulturnovarstveno soglasje. Zahtevi za izdajo soglasja mora biti priložen tisti del projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja, ki je v zvezi s predmetom soglašanja ter kulturnovarstveno soglasje MK RS za raziskavo in odstranitev dediščine po 31. členu ZVKD-1. K zahtevi za pridobitev soglasja se lahko priloži tudi projekt, ki je obdelan na višji ravni.

Stroški postopka:

Prvi odstavek 113. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/99, z nadaljnjimi sprem. in dopoln.; ZUP) določa, da grede stroški, ki nastanejo organu ali stranki med postopkom ali zaradi postopka v breme tistega, na katerega zahtevo se je postopek začel. Ker se ta odločba izdaja na podlagi zahteve investitorja, je ZVKDS zaradi navedenih določil odločil, da investitor sam krije svoje stroške postopka, organu pa stroški v postopku niso nastali.

Kulturnovarstveni pogoji so oproščeni plačila upravne takse po 22. točki 28. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 106/10-UPB4 – uradno prečiščeno besedilo; v nadaljnjem besedilu: ZUT).

POUK O PRAVNEM SREDSTVU:

Zoper izdane kulturnovarstvene pogoje je v petnajstih (15) dneh od vročitve dovoljena pritožba, o kateri bo odločalo Ministrstvo za kulturo. Pritožba se lahko pošlje po pošti ali se vloži neposredno ali ustno na zapisnik na naslov Javnega zavoda Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine, Metelkova 6, 1000 Ljubljana. Šteje se, da je pritožba vložena pravočasno, če je bila na naslov zavoda poslana zadnji dan roka s priporočeno pošto pošiljko. Na podlagi 22. točke 28. člena ZUT se za pritožbo ne plača upravna taksa.

Postopek vodila:

Mojca Štuhec, univ. dipl. um. zgod.
konservatorka

Nataša Podkrižnik, univ. dipl. um. zgod.
višja konservatorka

Danijela Brišnik, univ. dipl. arheol.
konservatorska svetovalka

Milana Klemen, univ. dipl. inž. kraj. arh.
višja konservatorka

Odločila vodja območne enote:
Danijela BRIŠNIK, univ. dipl. arheol.

Vročiti s prilogami:

- Občina Velenje, Titov trg 1, 3320 Velenje, pooblaščenec

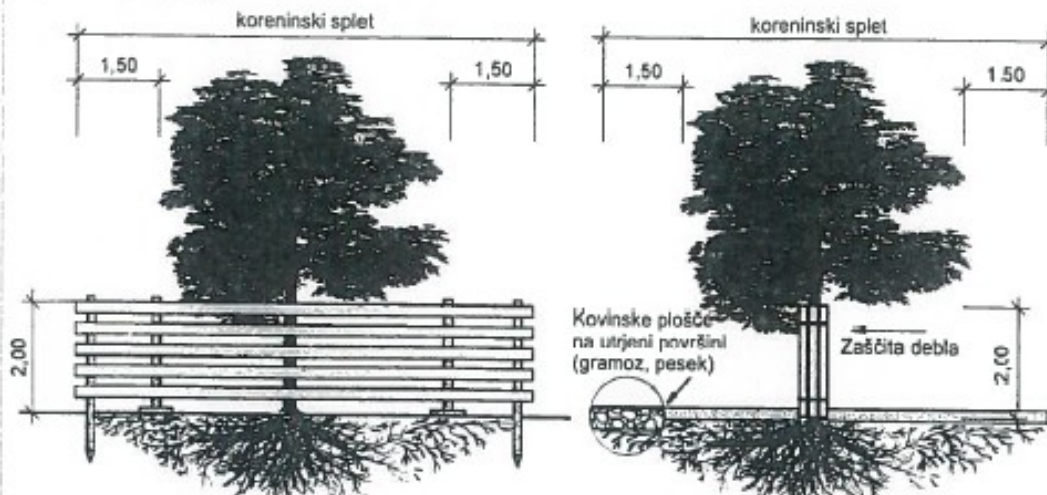
Priloge:

- Priloga 1: Zaščita dreves med gradnjo, DIN 18920
- Priloga 2: Upodobitvi dvorca Gorica (Vischer, ca 1681) z vodnjakom v ospredju

PRILOGA 1.

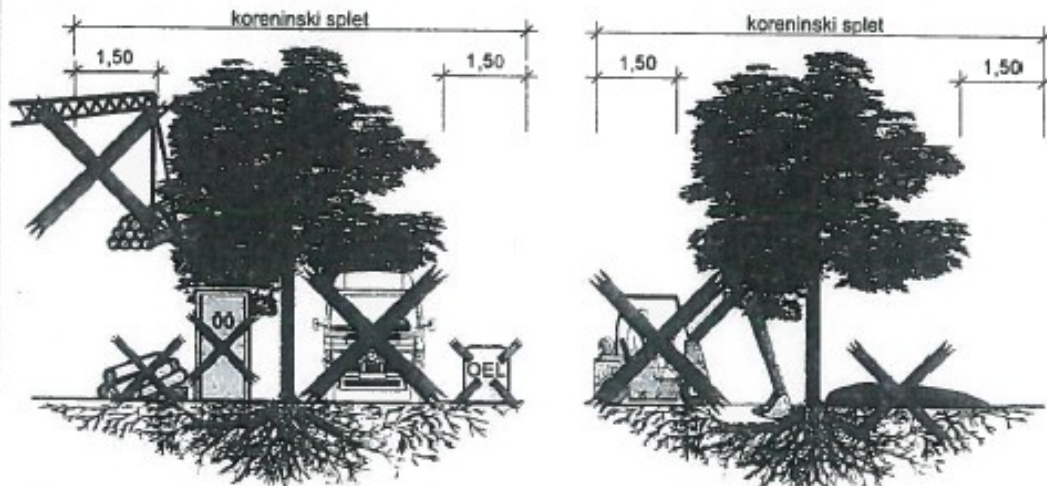
Zaščita dreves med gradnjo (DIN 18920)

vir: Arbeitskreis Stadtbäume, Gartenamtsleiterkonferenz im Deutschen Städtetag, november 2001

Fizična zaščita

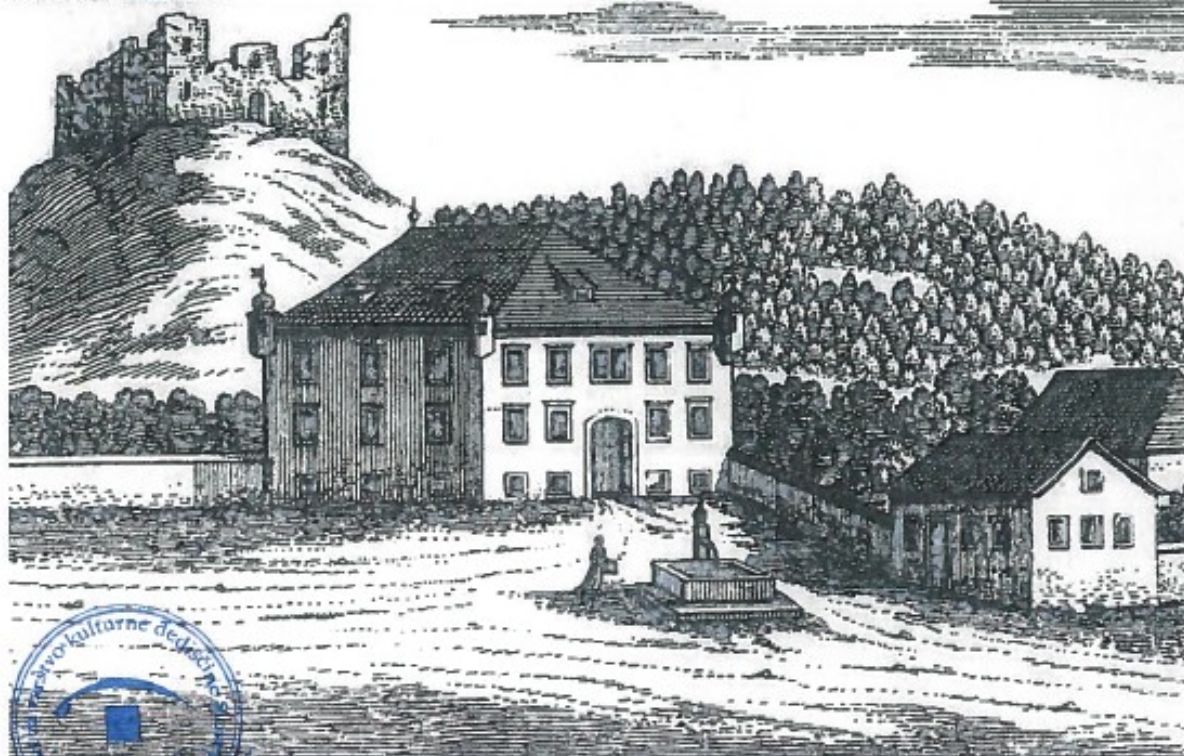
Zaščita koreninskega spleta in krošnje z ograjlo.

Zaščita koreninskega spleta s talno utrditvijo in drevesa z debelno zaščito.

Prepovedi

- Prepovedana je vožnja in obračanje vozil pod krošnjami dreves in preko koreninskega spleta.
- Prepovedano je odlaganje olj in goriv, kemikalij, lesa, gradbenega in drugega materiala pod krošnjami dreves in nad koreninskim spletom.
- Prepovedane so poškodbe tal.
- Prepovedano je nasuvanje in skladiščenje materialov
- Prepovedano je stiskanje koreninskega spleta
- Prepovedano je polaganje komunalnih vodov
- Prepovedano je poseganje v krošnje dreves z gradbenimi stroji in napravami.

PRILOGA 2:

VISCHER, CA. 1681

11.3. Nabor možnih vsebin v graščini Gorica

- graščina Gorica kot protokolarni objekt s poročno dvorano, kapelico in bifejem,
- etnološki muzej, kjer bi organizirali tudi razne delavnice,
- prostore nameniti delovanju DPM Gorica,
- urediti stanovanja za kulturne ustvarjalce, kjer bi lahko bivali in ustvarjali,
- prostore nameniti dejavnostim neprofitnih organizacij,
- objekt urediti kot prostor, kjer bi se lahko srečevali krajanje Gorice (galerija, prireditveni prostor),
- ureditev dnevnega centra,
- ureditev ateljejev,
- ureditev keramičnega centra
- graščina Gorica kot ROCK CENTER, kjer bi v kletnih prostorih mlade glasbene skupine lahko vadile;
- diagnostični center za starše in otroke z različnimi težavami – možnost ustanovitve zavoda;
- objekt nameniti za izobraževalne namene;
- prostor nameniti razstavi prvih beril Marjana Marinška;
- rezidenčni center za gostovanje umetnikov;
- v objektu bi lahko uredili privatni vrtec;
- prodaja objekta na osnovi javnega razpisa – kupec bi moral priložiti predloge vsebin, ki bi se odvijale v objektu, uradni naziv objekta bi bil Beli dvor.

Predlog občana:

»Graščina Gorica bi morala biti kraj dogajanja oz. središče KS Gorica, kjer bi se družili predvsem starejši. Pod dovozno cesto proti graščini, bi bilo pametno posaditi vinsko trto v kombinaciji z vinsko kletjo v kleti graščine. Lahko bi bil kraj za svečane dogodke, recimo poroke z apartmajem za mladoporočence na podstrešju.

V pritličju obj. HODNIK - bi lahko bila kavarna s teraso. V hodniku bi lahko bila galerija. Prav tako bi se v hodniku lahko dogajale različne predstavitve z diapozitivi (popotovanja, zdravo življenje...).

V pritličju je nekaj sob, ki bi lahko imele različne vsebine (internetni kotiček, EU kotiček ...itd).«

Predlog Iva Stropnika:

BELI DVOR (graščina Gorica/Ekenštanjn) je svojevrsten velenjski SPOMENIK KULTURNE DEDIŠČINE (iz 16. oz. 17. st.). Poleg graščinsko-srednjeveške in stavbno-renesančne simbolnosti predstavlja najprej sedež eckenštajnskega gospostva, še dodatno pa je mitiziran kot literarna snov in dogajalni prostor Šilihovega istoimenskega mladinskega romana (1938), posvečenega Velenju. Simbolna poanta tega romana je BOJ ZA IZGUBLJENO DOMAČIJO. Seveda je ta tematika bila splošno značilna za domačijsko/kmečko povest 19./20. st., torej ruralno in ne urbano okolje. Ampak BELI DVOR s tem istoimenskim literarnim delom vsekakor ostaja monumentalna simbolna asociacija tudi na rojaka Šiliha, vrhunskega in zaslužnega slovenskega PEDAGOGA, mdr. tudi začetnika metodologije DOMOZNANSTVA (ti. krajevedenja) na Slovenskem idr. - ŠILIHOVEMU SPOMINU smo se v Velenju oddolžili zelo skromno in hladno - in tudi zato predlog, da se ime "Beli dvor" na Gorici/v Velenju zaščiti in ohrani pod tem imenom, ne glede na odločitve, kaj bo v prihodnje v njem.

Tudi če bo bajta prodana in v njej gostilniška beznica ipd., lahko MOV najbrž v prodajni pogodbi idr. zaščiti obvezno ohranitev/uporabo imena BD.

Sicer pa bilo morda smiselno razmišljati v smeri, seveda če bi stavba dobila primerne investitorja/primerno investicijo za to, da bi v njej nastalo nekaj v kontekstu izobraževalne, vzgojne, pedagoške dejavnosti, dela z mladimi ali za mlade ipd. Nenazadnje ima (ali ga je vsaj imela) KS Gorica svoj krajevni dan 1. septembra - tj. ob začetku šolskega leta, kakor je bilo to pred leti smiselno zastavljeno mdr. tudi v kontekstu asociacije s Šilihovim Belim dvorom, vendar se kakšna pedagoška vsebina na BD ni zasejala. Je pa še vedno na odprti dlani. V BD bi se morda lahko vzpostavila in dopolnjevala ZGODOVINA VELENJSKEGA ŠOLSTVA (osnovnega, srednjega, višjega, visokega), saj kar naprej poudarjamo to šolstvo, kako da smo uspešni z njim. V BD bi končno lahko postavili tudi stalno zbirko Marinškovih PRVIH BERIL, pa morda tudi njegove ZBIRKE ŠOLSKIH PREDMETOV, nenazadnje pa tudi zbiratelj MM živi na Gorici in bi bilo enkrat končno higienično poskrbeti za to njegovo zbirko, da se ne zgodi z njo kakor z Valencijevo gasilsko zbirko, bi bilo škoda.

Že samo ti dve zbirki, Zgodovina velenjskega šolstva in M. zbirka prvih beril po svetu, bi bili dragoceni in za ogled na BD fascinantni, nenazadnje tudi ob takih priložnostih, kaj naj si poleg muzeja na VE-gradu ogledajo obiskovalci ob tradicionalnem Pikinem festivalu ipd. obiskih otrok in staršev.

Pridruženo bi lahko bila na BD urejena dvorana za simpozije učiteljev ipd., če bi bila hiša ustrezno urejena; tam bi lahko naredili malo kronco in podeljevali srednješolcem spričevala, zapeljali tja gor npr. vsakoletne nove generacije osnovnošolcev, jih poslikali za stenski arhiv ob vstopu v osnovno šolo, kar bi čez leta naredilo svojevrstno simpatično nostalgичno zgodbo ... izmisliti si je pač treba zgodbe, mite ipd.

Da bi bil na BD z enim ali dvema apartmajema urejen tudi REZIDENČNI CENTER za ustvarjalna bivanja gostujočih umetnikov, je pa itak že pet let star predlog županu MOV. V Sloveniji nastajajo, kolikor poznam, trije sorodni umetniški centri (Maribor, Ljubljana, menda tudi Celje v hiši Alme Karlin na Svetini) - Literarne hiše idr., dva tri uspešne primere pa v Sloveniji že imamo vzpostavljene (Polana, Kočevje, Beli križ). Književniško rezidenco je UVKF sicer vzpostavila za nagradna ustvarjalna bivanja predlani ob Herbersteinskem srečanju, in sicer v Vili Herberstein in v Logarski dolini - zelo odmeven projekt, ki pa ga ne moremo razvijati, ker imamo na razpolago v letošnjem proračunu za ta namen samo 200 eur in ga z letošnjim letom najbrž ugasnemo, dokler si pač ne izmislimo kaj boljšega, a rezidenčna bivanja bomo do 2012 najbrž morali imeti referenčno vzpostavljena, če bomo sodelovali v španoviji z EPK na področjih otroških programov, industrijske dediščine in literature, pa tudi sicer, če bomo kulturi-umetnosti z gostujočimi umetniki gostoljubno odprli mesto Velenje in ga vpisali na kulturni zemljevid.

Predlog Muzeja Velenje:

umestitev dodatnih prostorov muzeja (pisarne, knjižnica, dokumentacija, razstave, uporabniki)

12. Reference

- Blaznik, P.: *Historična topografija Slovenije II, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške*. Obzorja, MB, 1986, geslo Eggenstein, Gorica.
- Brišnik, D.: *Od kamnitih sekir do terre sigillate*. v: Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje, 1999 I.
- Brišnik, D., Ravnikar, T.: *Grad Šalek*. KCIN, Založništvo Pozoj, Velenje 1999 II.
- Brišnik, D.: *Začetek arheološke topografije na območju med Lipjem in Dobrno*. v: Vinska Gora, zbornik raziskovalnega tabora, Erico 1999 III.
- Gruden, J.: *Zgodovina Slovenskega naroda*. Mohorjeva, Celje 1992.
- Ilustrirana zgodovina Slovencev**. MK, Lj, 1999.
- Jakič, J.: *Vsi slovenski gradovi*. Leksikon slovenske grajske zapuščine, DZS, 1997.
- Kaiser, J. F.: *Litografirane podobe Slovenještajerskih mest, trgov in dvorcev*. 1824 - 1833, s faksimilom 4. izdaje Celjskega in Mariborskega okrožja, zbraja I. Stopar, P. Premzl, Umetniški kabinet Primož Premzl, 1999.
- Kramberger, D.: *Srednjeveški gradovi v vzhodnem delu Šaleške doline*. v: Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje, 1999.
- Kraßler, J.: *Steirischer Wappenschlüssel*. Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchivs, Band 6, Graz 1968.
- Marinšek, M.: *Krajevna skupnost Šalék – Gorica*. Bilten, Predsedstvo krajevne konference SZDL Šalék – Gorica, in svet krajevne skupnosti Šalék – Gorica, Velenje, 1984.
- Mlinškovo: *Mlinškovo berilo*. Šaléški razgledi 7, velenje 1991.
- Objekt Šalek 50 Velenje**, dokumentacija Zavoda za urbanizem Velenje, št. elaborata 840/89 – AR, F. Juvan, K. Juvan, J. Tekavec, 1989, arhiv Linea, arhiv KS Gorica.
- Orožen, I.: *Bisthum und die Diözese Lavant*. Dekanat Schallthal, Graz 1884.
- Orožen, J.: *Gradovi in graščine v narodnem izročilu*. Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi, Celje, 1936
- Orožen, J.: *Vinska Gora skozi čas*. v: Vinska Gora, Kulturna skupnost občine Žalec in KS Vinska Gora, 1987.
- Poles, R.: *Arhitektura Vinske Gore*. v: Vinska Gora, zbornik raziskovalnega tabora, Erico 1999.
- Poles, R.: *Oris arhitekturnega razvoja Velenja – prek idealnega mesta do mesta priložnosti*. v: Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje, 1999.
- Poles, R., Gmajner Korošec, M., Lalek, N.: *Sakralna dediščina Šaleške doline*. Založništvo Pozoj, Velenje, 1998.
- Posch, p. W.: *Stolnica v Krki*. Stolni kustodijat Krka, Krka, Celovec 1985.
- Ravnikar, T.: *Grbi nekaterih pomembnejših rodbin Šaleške doline*. V: Šaléški razgledi 12, Velenje, 199, p. 65 ss.
- Ravnikar, T.: *Sledovi srednjeveške kolonizacije med Bevčami in Dobrno*. v: Vinska Gora, zbornik raziskovalnega tabora, Erico, 1999 I.
- Ravnikar, T.: *Čas prehoda med srednjim in novim vekom v Šaléški dolini*. v: Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje, 1999 II.
- Ravnikar, T.: *Vzhodna polovica Šaléške doline v srednjem veku*. v: Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje, 1999 II.

Reichard, Thesaur. Topogr., Norimb, 1824; citirano po: Forbiger Alb., Handbuch d. alten Geogr., III Bd., Leipzig 1848, p. 460; citirano po: Šašel, Jaro, Upellae – Vitanje?, Zgodovinski časopis, op. 1, p. 127.

Siebmacher, J.: *Siebmachers Wappenbuch von 1605*, Herausgegeben mit einem Nachwort von Horst Appuhn, Orbis Edition, München, 1999.

Stopar, I.: *Grad in naselje Šalek*. Jugoreklam Ljubljana, Velenje, 1975, p. 51-63.

Stopar, I.: *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji IV*. Viharnik, Lj 1993.

Stopar, I.: *Grajski objekti z območja Slovenske Štajerske na Vischerjevem zemljevidu iz leta 1678*. v: Celjski zbornik, 1972.

Stopar, I.: *Razvoj srednjeveške grajske arhitekture na Slovenskem Štajerskem*. SM, Lj, 1977.

Šilih, G.: *Beli dvor*. Založba Karantanija, Založništvo Pozoj, Velenje, 1996.

Šmartno: *Kronika župnije Šmartno pri Šaleku*. fotokopije v Muzeju Velenje.

Vijanski, J.: *Narodne pravlice, Gorica*. Bleiweisove Novice 15/1857.

Vijanski, J.: *Ozir po domovini, Skalska dolina na Štajerskem*. Bleiweisove Novice 16/1858, p. 389, 390, 397, 398.

Vilfan, S.: *Pravna zgodovina Slovencev*. SM, Lj 1996.

Vrsnik, V.: *Index Jezovnik*, Genealogical links, 22. 8. 2000, www.niagara.com/čjezovnik/jezovnik.html.

ZK, Zemljiška knjiga Velenje, zemljiškknjižni izpiski lastnikov.

Ževart, M.: *Velenje, Razprave o zgodovini mesta in okolice*, Mestna občina Velenje, Velenje, 1999.

Žvanut, K.: *Žovneški grb*. v: Grofje Celjski, katalog razstave, Pokrajinski muzej Celje, 1999.